

Rapport 2018:8

Utvärdering av
försöksverksamheten med
lämplighetsbedömning av
sökande till lärarutbildning

Lämplighetsbedömning av sökande till lärarutbildningar

Universitets- och
högskolerådet

www.uhr.se

Lämplighetsbedömning av sökande till lärarutbildningar

Utvärdering av en genomförd försöksverksamhet med krav på att den som antas till förskolläraryrket, grundläraryrket eller ämnesläraryrket är lämplig för yrket

Universitets- och
högskolerådet

Lämplighetsbedömning av sökande till lärarutbildningar

EUtvärdering genomförd av försöksverksamhet med krav på att den som antas till förskolläraryrket, grundläraryrket eller ämnesläraryrket är lämplig för yrket

UHR:s rapportserie 2018:8, Universitets- och högskolerådet, månad 2018

Kontaktperson: Karin Holmvall, Carina Hellgren, Peter Barck-Holst och Gunilla Hammarström

Tryck: E-Print, Stockholm, maj 2018

ISBN 978-91-7561-055-9

För mer information om myndigheten och våra publikationer, se **www.uhr.se**.

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Summary	8
Kapitel 1. Inledning	10
Uppdraget från regeringen	10
Bakgrund till uppdraget	11
Förutsättningar för utvärderingen	12
Lämplighetsbedömning i ett internationellt perspektiv	14
Den aktuella utvärderingen	15
Kapitel 2. Lämplighetsbedömningarnas utformning	17
Utgångspunkter för båda modellerna	17
Linnéuniversitetets bedömningsmodell	18
Högskolan i Jönköpings bedömningsmodell	24
Kapitel 3. Hur gick det under försöksverksamheten?	32
Genomförande av lämplighetsbedömningen vid Linnéuniversitetet	32
Genomförande av lämplighetsbedömningen vid Högskolan i Jönköping	35
Kostnader under försöksverksamheten	38
Kapitel 4. Hur fungerade modellerna för lämplighetsbedömning?	44
Analys av resultaten av lämplighetsbedömningen	46
Prioritering avgjorde om sökande valde att påbörja lärarutbildningarna	51
Betydelsen av olika bakgrundsfaktorer	51
Kapitel 5. Effekter av lämplighetsbedömningen	58
Upplägg av utvärderingen av lämplighetsbedömningens effekter	59
Lämplighetsbedömning och VFU	61
Lämplighetsbedömning och poängproduktion	66
Påverkades sannolikheten att stanna kvar på utbildningarna?	70
Motivation för läraryrket och akademiskt engagemang	73
Kapitel 6. Analys av studentpopulationens sammansättning	75
Tillvägagångssätt	75
Studentpopulationens sammansättning påverkades inte i sin helhet	76
Sammansättningen av sökande påverkade inte sammansättningen av antagna	78

Kapitel 7. Konsekvenser av ett generellt införande	80
Antagningsprocessen och regelverk	80
Hur passar lämplighetsbedömning in i rådande regelverk?	82
Lämplighetsbedömning för både behörighet och för urval	83
Hur passar bedömning av lämplighet in i antagningsprocessen?	83
Kostnader för ett eventuellt generellt införande	84
Kapitel 8. Sammanfattande diskussion och slutsatser	88
Många och delvis olika förväntningar med lämplighetsbedömning	88
Centrala förutsättningar och begränsningar	89
Utvärderingens huvudsakliga resultat och slutsatser	90
UHR kan i nuläget inte rekommendera ett införande av lämplighetsbedömning	92
Referenser	94
Bilaga A. Uppdrag att samordna en försöksverksamhet	96
Bilaga B. Tilläggsuppdrag	101
Bilaga C. Hur fungerade modellerna för lämplighetsbedömning?	104
Bilaga D. Effekter av lämplighetsbedömningen	107
Bilaga E. Textavsnitt	115

Förord

Universitets- och högskolerådet (UHR) fick 2014 i uppdrag från regeringen att samordna en försöksverksamhet med krav på lämplighet vid tillträde till lärar- och förskolläraryrket. I uppdraget ingick att efter antagningen i försöksverksamheten (höstterminen 2016) i samverkan med de deltagande lärosätena ansvara för att verksamheten utvärderas. Utgångspunkten för försöksverksamheten har varit att bedöma om den som antas med stöd av lämplighetsbedömning är lämplig för läraryrket.

Att pröva sökandes lärarlämplighet vid antagning väcker starka åsikter, både positiva och negativa, inom högskolesektorn, professionen och politiken. De positiva åsikterna har handlat om att lämplighetsbedömning kan förstärka statusen för läraryrket, den sökande blir prövad inte bara genom formella meriter. De negativa åsikterna betonar att det är utbildningen som ska förbereda för yrket och att det är utbildningsanordnaren som är mest lämpad att under utbildningstiden avgöra lämplighet för yrket.

Uppdraget som de två lärosätena Linnéuniversitet och Stiftelsen Högskolan i Jönköping samt UHR, med särskilt samordningsansvarig, har genomfört är komplext. Utgångspunkten för lärosätenas olika modeller har varit UHR:s föreskrifter för lämplighet, UHRFS 2015:5. Med lämplighet för lärar- eller förskolläraryrket avses kommunikativ förmåga, interaktiv förmåga, förmåga till självreflektion, förmåga att ta en ledarroll och motivation för den kommande yrkesutövningen.

Även om utvärderingen enbart omfattar tre terminer ger den ny kunskap om lämplighetsbedömningens utformning och dess effekter i olika avseenden. UHR ser behov av fortsatta studier om lämplighetsbedömning, som även kan inbegripa alternativa modeller och metoder som komplement till eller istället för lämplighetsbedömning och som används i andra länder.

Projektgruppen vid UHR har bestått av utredare, tillika projektledare för uppdraget, Karin Holmvall, biträdande avdelningschef Carina Hellgren, utredare Peter Barck-Holst, utredare Ulf Hedbjörk (t o m december 2017) och processledare Gunilla Hammarström. Gruppen har haft extern förstärkning av utredare Andrey Tibajev, som har gjort de statistiska analyserna.

Karin Röding

Generaldirektör

Sammanfattning

I mars 2014 fick UHR i uppdrag av regeringen att samordna en försöksverksamhet med krav på att den som antas till en utbildning som leder till förskolläraryrket, grundlärares- eller ämneslärarexamen är lämplig för yrket. Linnéuniversitetet (LNU) och Stiftelsen Högskolan i Jönköping (HJ) har inom ramen för detta uppdrag utvecklat varsin modell för att bedöma lämplighet av sökande i höstintagningen 2016 till ett antal utvalda lärarprogram. UHR har samordnat försöksverksamheten och ansvarar för utvärderingen av den.

När det gäller att bedöma vilka effekter lämplighetsbedömningen har haft kan UHR konstatera utvärderingen begränsas av att tiden för uppföljning har varit kort. Studenterna som antogs i försöksverksamheten har bara hunnit gå tre terminer på utbildningen.

LNU och HJ:s modeller baseras på UHR:s föreskrifter om vad som avses med lämplighet för yrket. Men de är delvis utformade på olika sätt, och genomfördes på delvis olika sätt. LNU:s modell bestod av tre delar; en skriftlig uppgift, en gruppinteraktion och en individuell intervju. HJ:s modell bestod av en skriftlig uppgift och en individuell intervju. Båda modellerna för att bedöma lämplighet användes för att ge behörighet till utbildningarna och för att kunna användas vid eventuellt urval. Sammanlagt genomgick 475 sökande lämplighetsbedömning. 452 sökande blev behöriga, 23 sökande underkändes och bedömdes som ej ännu lämpliga.

Den generella förväntningen med lämplighetsbedömning är att den ska säga något om den sökandes lämplighet för läraryrket. Andra förväntningar som framgår av olika förarbeten är att lämplighetsbedömning ska fungera studievägledande, att antagna studenter ska känna sig utvalda och mer motiverade, att lärarutbildningar ska få högre status och att genomströmningen ska öka.

UHR:s analys av LNU och HJ:s modeller visar att den skriftliga delen skattade en annan förmåga än övriga delar av lämplighetsbedömningen, sannolikt någon form av generisk akademisk förmåga. Den visade även att ju högre gymnasiebetyg de sökande hade, desto bättre klarade de lämplighetsbedömningen. Sökande från studieovana hem, sökande som hade gått gymnasieprogram som leder till yrkesexamen (undantaget barn- och omsorgsprogrammet), och sökande med utländsk bakgrund, blev i något högre grad bedömda som ännu ej lämpade än övriga sökande.

Vad gäller lämplighetsbedömningens studievägledande funktion antyder UHR:s intervjuer med sökande som bedömts som ännu ej lämpade att den i princip var obefintlig och att lämplighetsbedömningen upplevts mer som ett renodlat antagningsprov. UHR:s enkät till studenter som bedömts som lämpade och som börjat på lärarutbildningar vid LNU och HJ antyder att den studievägledande funktionen var måttlig.

UHR analyserade även om sammansättningen av studentpopulationerna vid lärosätena påverkades av den genomförda lämplighetsbedömningen. Det var generellt sett liten påverkan. Studenter från studieovana hem antogs dock i något

högre utsträckning till förskollärarytbildningen, och sökande med utländsk bakgrund i något lägre till grundlärarytbildningen, inriktning fritidshem.

Det mått som använts som markör för yrket är den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU). UHR:s analyser visar inte på några genomgående effekter av lämplighetsbedömningen på studenternas prestationer på sin första VFU, även om det var en högre sannolikhet att få ett högre VFU-betyg för lämplighetsbedömda studenter på förskollärarytprogrammet och grundlärarytprogrammet (inriktning fritids). UHR tolkar detta som att lämplighetsbedömning kan ha förmått fånga någon relationell förmåga som är viktig för dessa utbildningar.

UHR har analyserat studenternas poängproduktion och kvarvaro på utbildningen, för att undersöka möjliga effekter på genomströmning. Inget tyder på att lämplighetsbedömningen hade positiva effekter på studenternas poängproduktion eller benägenhet att stanna kvar på utbildningen. Däremot noterades negativa effekter, att lämplighetsbedömda studenter vid några program presterade sämre eller stannade kvar i lägre grad. Lämplighetsbedömda var heller inte mer motiverade eller akademiskt engagerade än icke-lämplighetsbedömda vid andra lärosäten, ett och ett halvt år in på utbildningarna.

Om lämplighetsbedömning ska utgöra ett behörighetskrav betyder det att alla sökande måste ges möjlighet att genomgå lämplighetsbedömningen för att bli behöriga. Det skulle innebära att många sökande skulle bedömas under en relativt kort tidsperiod i antagningsprocessen vilket skulle vara en logistisk utmaning. Kostnaderna bedöms också bli omfattande.

Givet den noterade bristen på generella positiva effekter, förekomsten av negativa effekter, samt risken för att lämplighetsbedömning missgynnar vissa grupper, kan UHR inte rekommendera ett generellt införande av lämplighetsbedömning till lärarytutbildning i de former som har utvärderats. UHR rekommenderar däremot att de studenter som antogs med lämplighetsbedömning följs under sina utbildningar och in i arbetslivet för att fortsätta utvärdera eventuella långsiktiga effekter av lämplighetsbedömningen. Om arbetet med att utveckla lämplighetsbedömningar fortsätter finns det många erfarenheter att hämta från försöksverksamheten, som genomförts på ett ambitiöst och seriöst sätt av LNU och HJ.

Summary

In March 2014, the Swedish Government tasked the Swedish Council for Higher Education (UHR) with coordinating trial assessments of professional suitability for applicants to programmes that lead to a degree in pre-school, primary or secondary education. On this basis, Linnaeus University (LNU) and Jönköping University (HJ) each developed a model for assessing the suitability of applicants in the autumn admissions round of 2016 for selected teaching degrees. UHR has coordinated the trial and is responsible for its evaluation.

As regards evaluating the effects of this suitability assessment, UHR finds that the evaluation is limited by the short time for follow-ups. Students who were admitted as part of the trial have only completed three semesters of their degree programme.

LNU's and HJ's models are based on UHR's directives about what is considered to comprise suitability for the profession, but they are designed and conducted somewhat differently. LNU's model had three elements: a written assignment, a group interaction and an individual interview. LNU's model had a written assignment and an individual interview. Both models for assessing suitability were used to provide eligibility for the programmes and to be used when selection was necessary. A total of 475 applicants underwent a suitability assessment. 452 applicants were found eligible, 23 applicants were failed and assessed as currently unsuitable.

The general expectation for a suitability assessment is that it should reveal something about the applicant's suitability for the teaching profession. Other expectations that arose in preparatory work are that a suitability assessment must provide study guidance, that admitted students must feel that they have been selected and thus more motivated, that teacher education must gain a higher status and that student completion must increase.

UHR's analysis of HJ's and LNU's models shows that the written section evaluated a different ability to that of the other sections of the assessment, probably generic academic ability. It also showed that the higher an applicant's final school grades, the better they did in the suitability assessment. Applicants from educationally disadvantaged backgrounds, applicants from upper-secondary school programmes that led to vocational diplomas (except for the 'child and recreation programme'), and applicants with foreign backgrounds, were somewhat more likely to be deemed currently unsuitable than other applicants.

As regards the suitability assessment's function as study guidance, UHR's interviews with applicants assessed as currently unsuitable indicate that this was in principle non-existent and that the suitability assessment was mostly experienced purely as an entrance examination. UHR's questionnaire to students who were assessed as suitable and who started teacher education at HJ and LNU indicates that the study guidance function was moderate.

UHR also analysed whether the composition of the student bodies at the higher education institutions (HEIs) was influenced by the suitability assessment. In ge-

neral, there was little influence. However, students from educationally disadvantaged backgrounds were somewhat more likely to be admitted to pre-school education programmes, and applicants with foreign backgrounds were somewhat less likely to be admitted to primary education programmes that specialise in extended school.

The measure used as a marker for the profession is the placement. UHR's analyses do not show any consistent effects from the suitability assessment on student performance in their first placement, even if there was more probability of getting a higher grade for the placement for students on the pre-school and primary (extended school) programmes who had had their suitability assessed. UHR interprets this as the suitability assessment potentially having captured a relational ability that is important on these programmes.

UHR has analysed the students' credit production and their persistence on the programmes, to investigate possible effects on student completion. Nothing indicates that the suitability assessment had positive effects on the students' credit production or likelihood of remaining on the programme. However, negative effects were noted; on some programmes, students whose suitability was assessed performed more poorly or were more likely to drop out. Nor were the students more motivated or academically committed than non-assessed students at other HEIs, one and a half years into their programmes.

If suitability assessment is to form the basis for eligibility and to be generally introduced, all applicants must be given the opportunity to undergo a suitability assessment in order to be eligible. This would entail many applicants being assessed in a relatively short period of time during the admissions process, which would be a logistical challenge. The cost of this is also deemed to be considerable.

Given the noted lack of general positive effects, the occurrence of negative effects, and the risk that suitability assessments disadvantage specific groups, UHR cannot recommend a general introduction of suitability assessments for teacher education in the forms that have been evaluated. Instead, UHR recommends that the students who were admitted after a suitability assessment are followed-up during their studies and in working life to continue the evaluation of any long-term effects of the suitability assessment. If work on developing suitability assessments continues, a great deal of experience has been gained from the trials that have been conducted in an ambitious and serious manner by HJ and LNU.

Kapitel 1. Inledning

I kapitlet ges kontexten till uppdraget med försöksverksamheten för lämplighetsbedömning vid tillträde till lärar- och förskolläraryrket. Målet och syftet med uppdraget presenteras och också bakgrunden till uppdraget. För att förstå ramarna för försöksverksamheten och utvärderingen beskrivs även några centrala förutsättningar för uppdraget.

Uppdraget från regeringen

Regeringen beslutade den 20 mars 2014 att ge UHR i uppdrag att samordna en försöksverksamhet med krav på att den som antas till en utbildning som leder till förskolläraryrket, grundläraryrket eller ämnesläraryrket är lämplig för yrket (bilaga A). Försöksverksamheten skulle pågå 2014 till 2016 och därefter utvärderas och slutredovisas senast den 3 maj 2018. Resultatet av en sådan lämplighetsbedömning skulle enligt regeringen ligga till grund för både behörighet och urval.

I mars 2015 gjorde regeringen ett tillägg till uppdraget där det specificerades att UHR skulle analysera hur den genomförda lämplighetsprövningen har påverkat sammansättningen av grupperna sökande och antagna utifrån ett antal aspekter (bilaga B).

I uppdraget lyfter regeringen fram vikten av att sökande till lärar- och förskolläraryrket bedöms vara lämpliga i en kommande yrkesutövning liksom att de har reflekterat över sitt utbildnings- och yrkesval. Det skulle gagna såväl den sökande som den framtida skolan att i ett tidigt skede bedöma om en person passar för läraryrket. Införandet av en lämplighetsbedömning kan också tillsammans med andra insatser bidra till att kvaliteten vid skolor, förskolor och lärarutbildningar höjs.

Syfte med försöksverksamheten

Syftet med försöksverksamheten är att ge underlag till ett ställningstagande om ifall ett krav på lämplighet för lärar- och förskolläraryrket vid antagning till de aktuella utbildningarna bör införas generellt. UHR:s bidrag är utvärderingen av försöksverksamheten.

UHR samordnar och lärosätena utvecklar modeller

UHR:s roll var att samordna genomförandet av försöksverksamheten, stödja de lärosäten som deltog och följa upp och utvärdera verksamheten. UHR har organiserat studiebesök, anordnat seminarier med representanter för andra utbildningar som använder antagningsprov med mera. UHR utfärdade även forskrifter om vad som avses med *lämplighet* för lärar- eller förskolläraryrket (UHRFS 2015:5).

Efter ansökan och sakkunnigprövning beslutade UHR i ett första steg att Linnéuniversitetet (LNU), Stiftelsen Högskolan i Jönköping (HJ) och Karlstads universitet fick delta. Karlstads universitet drog sig ur uppdraget i ett tidigt skede.

Lärosätena byggde i ett första skede upp den lokala organisation som behövdes, identifierade vilken/vilka modeller som borde användas för att bedöma de föreskrivna aspekterna och utifrån dem konstruerade de en bedömningsmodell, utbildade bedömare med mera. I ett andra skede utprovade lärosätena sin bedömningsmodell utan att den gavs betydelse vid antagningen. I ett tredje skede användes sedan modellerna för lämplighetsbedömning för både behörighet och urval till utbildningar som ingick i försöksverksamheten. Det skedde i och med antagningen till höstterminen 2016.

UHR har ansvarat för att utvärdera försöksverksamheten, ett arbete som har gjorts i samverkan med de medverkande lärosätena. Det är dock UHR som står för alla slutsatser.

Bakgrund till uppdraget

En central utgångspunkt för uppdraget med lämplighetsbedömning är utredningen *Lämpliga lärare – antagningsprov till lärar- och förskolläraryrket* (Franke et al. 2012). I utredningen beskrivs förväntningarna på försöksverksamhetens tvådelade syfte; bedömningen ska dels kunna identifiera sökande som bedöms vara ännu icke lämpliga, dels kunna erbjuda sökande som presterar väl i bedömningarna ett tillskott i det meritvärde som de söker utbildningsplats på.

I utredningen föreslås både vilka aspekter som ska prövas och hur de ska prövas. Arbetet med att definiera de aspekter som bedöms känneteckna lämplighet för läraryrket var omfattande och handlade om att definiera både lämplighet och olämplighet för läraryrket. Utredningen tog fram definitionerna i samarbete med företrädare för lärarutbildningarna, VFU-handledare på för-/skolor, studentrepresentanter och fackliga företrädare. Definitionerna gällande vad som kan känneteckna lärarlämplighet och hur den kan bedömas bygger också på tidigare forskning och erfarenheter från Sverige och andra länder.

Baserat på utredningen tog UHR fram föreskrifter om vad som avses med *lämplighet* för lärar- eller förskolläraryrket (UHRFS 2015:5). Med lämplighet avses *kommunikativ förmåga, interaktiv förmåga, förmåga till självreflektion, förmåga att ta en ledarroll och motivation för den kommande yrkesutövningen*.

Varför lämplighetsbedömning?

Flera skäl anges till varför det är önskvärt att kunna bedöma lämpligheten hos sökande till lärarutbildningar. Skälen finns i olika förarbeten till det här uppdraget och i den övriga diskursen nationellt och internationellt (Franke et al. 2012, Fonseca 2017). En förhoppning med ett antagningsförfarande som även tar hänsyn till andra aspekter än vad betyg och högskoleprov möjliggör, är att kunna prognostisera något ytterligare som exempelvis förmåga att interagera med andra och förmåga att leda andra.

Tanken med lämplighetsbedömningen är också att förfarandet i sig ska ge tillfälle till självreflektion och fungera som en utökad studievägledning inför utbildnings- och yrkesvalet. Lämplighetsbedömningen kan också ge en känsla av utvaldhet för de sökande som genomgår bedömningen med godkänt resultat och öka deras motivation att genomgå utbildningen och sedan arbeta som lärare.

Forskning visar att betyg och resultat från högskoleprovet främst verkar kunna förutsäga framgång i teoretiska studier. Däremot är de betydligt mer osäkra när

⁸ Kvinnor

det gäller att kunna förutsäga något om förmågor som är viktiga inom både utbildningar och yrken där socialt interaktiva förmågor är betydelsefulla (Fonseca 2017). De förmågor/oförmågor som man önskar fånga i en lämplighetsbedömning är av den karaktären att de inte bedöms kunna utvecklas tillräckligt inom ramen för utbildningen – förmågor som till del är knutna till individens personlighet.

Argumenten bakom regeringens beslut att på försök låta anordna lämplighetsantagning till några svenska lärarutbildningar framförs redan utredningen *En hållbar lärarutbildning* (SOU 2008:109). Argumenten framförs där i princip som lösningar på de problem som lärarutbildningen (och skolan) uppfattas stå inför.

Utöver att avskilja sökande som bedöms vara olämpliga förväntas lämplighetsbedömning också kunna öka läraryrkets status och därigenom även antalet förstahandssökande till lärarutbildningar. Ytterligare förväntningar är att kunna erbjuda möjlighet att anta särskilt lämpade sökande med betyg som inte är konkurrensmässiga och även att eventuellt bredda rekryteringen (SOU 2008:109). En annan önskvärd konsekvens av lämplighetsbedömning enligt budgetpropositionen 2017 (prop. 2016/17:1) skulle kunna vara att minska mängden avhopp från lärarutbildningar när de personer som antas, dels känner sig utvalda, dels har fått reflektera över sitt yrkesval i sällskap med erfarna lärare och lärarutbildare.

Farhågor och invändningar

Det finns även farhågor och invändningar mot lämplighetsbedömning inför tillträde till lärarutbildning. En återkommande och viktig fråga att säkerställa är rättssäkerheten för de sökande. Andra invändningar handlar om rimligheten i att bedöma något, och möjligen utestänga sökande från utbildningen, baserat på "olämplighet" som potentiellt hade kunnat utvecklas under utbildningen. Det finns också en risk att en lämplighetsbedömning kan vara diskriminerande gentemot sökande som inte har svenska som förstaspråk eller som inte har en akademisk bakgrund. Att kunna göra bedömningar som har bra prediktiv förmåga för lämplighet för yrket är komplext och forskningen på området är begränsad, delvis på grund av svårigheterna i att bedöma utexaminerade lärares förmågor i klassrumspraktik (Casey och Childs 2007).

En annan invändning är de stora ekonomiska kostnader som lämplighetsbedömning av alla sökande till lärarutbildningar förväntas föra med sig. Kostnaderna beskrivs som möjligen motiverade genom att "sättas i relation till de kostnader både för samhället och för individen som blir följderna av att en person som inte passar till lärare ändå utbildas till och arbetar som lärare" (SOU 2008:109). Ytterligare argument som rör kostnaderna för lämplighetsbedömning är att de på olika sätt enligt resonemangen ovan skulle kunna bidra till att minska avhoppet från lärarutbildningen. Avhopp som är kostsamma både för individen och för samhället.

Förutsättningar för utvärderingen

Utvärderingen är gjord inom ramen för de förutsättningar som finns för uppdraget. Den begränsas framför allt av den tidsram som har funnits för att hinna följa de studenter som antogs med lämplighetsbedömning. Andra förutsättningar som har påverkat utvärderingen är vilket dataunderlag som har varit tillgängligt och varit av tillräckligt god kvalitet för analyserna.

Den mest betydande begränsningen för utvärderingen är att det bara har varit möjligt att följa de studenter som antogs med lämplighetsbedömning höstterminen 2016 tre terminer in i utbildningen, trots att lämplighetsbedömningarna ska bedöma lämplighet för yrket.

Den bästa "markören" för yrket är den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) och UHR skulle enligt uppdraget undersöka eventuella effekter på studenternas prestationer inom VFU:n. Emellertid hade studenterna på de flesta program som ingår i försöksverksamheten bara hunnit ha en VFU under tiden för försöksverksamheten, vilket är en stor begränsning. Undantaget är förskolläraryrket vid Högskolan i Jönköping som gjort två VFU under den tid som har funnit tillgänglig för att följa studenternas VFU-prestationer.

Betygsskalan för VFU-prestationer är tregradig; underkänd, godkänd och väl godkänd. Då inga studenter som deltog i försöksverksamheten hade blivit underkända under den period som ingår i utvärderingen innebär det i praktiken att det enbart finns två betygssteg inom spannet godkänd. Det begränsar analysmöjligheterna och gör det problematiskt att skatta lämplighetsbedömningarnas validitet, det vill säga förmåga att mäta det de ska – lämplighet för yrket. Vidare har det under arbetets gång visat sig mer komplicerat att jämföra VFU-prestationer än vad som antogs inledningsvis. Den diskussionen återkommer i kapitel 5.

Det relativt låga söktrycket till lärarutbildningar gör det svårt att utvärdera urvalsfunktionen av lämplighetsbedömningarna. Att lämplighetsbedömning genomfördes vid endast två lärosäten och på ett urval av lärarutbildningarna där, och att söktrycket till de utbildningarna var lägre än vanligt, förklaras sannolikt av att många sökande valde en motsvarande lärarutbildning på annat håll, där de inte behövde genomgå bedömningen.

Kort om regelverk för antagning och urval

För att en sökande ska kunna antas till en högskoleutbildning måste vissa förkunskaper finnas. De anges i behörighetskrav. Det *grundläggande* behörighetskravet, som gäller för all högskoleutbildning på grundnivå, ska i huvudsak bygga på de kunskaper en elev får i gymnasieskolan. Det finns också *särskild* behörighet som varierar mellan utbildningar. Särskild behörighet anges i så kallade områdesbehörigheter, och de varierar mellan olika typer av lärarutbildningar. I den särskilda behörigheten ska sådana krav ställas som bedöms som nödvändiga för att klara utbildningen, inte yrket. Om ett antagningsprov eller någon annan typ av bedömning är ett behörighetskrav innebär det att alla sökande måste genomgå det för att kunna bli behöriga.

När en sökande väl har bedömts som behörig kan det sedan bli ett urval om det finns fler sökande än det finns utbildningsplatser. Urvalet kan exempelvis baseras på betyg, högskoleprov eller olika typer av antagningsprov. I den aktuella försöksverksamheten har poäng för lämplighetsbedömning gett ett tillskott till sökandes gymnasiebetyg och högskoleprovsresultat. Det innebär att den sökandes prestation på lämplighetsbedömningen kan påverka rangordningen i urvalet.

Lämplighetsbedömning i ett internationellt perspektiv

Inom ramen för försöksverksamheten har UHR låtit ta fram en forskningsöversikt om lämplighetsbedömning inför antagning till lärarutbildningar och andra professionsutbildningar nationellt och internationellt (Fonseca, 2017). Den visar att lämplighetsbedömningar inför antagning till lärarutbildning används i flera länder som en kvalitetssäkring, både som en följd av politiska reformer och utifrån internt kvalitetsarbete i lärarutbildningar. Beroende på hur stor konkurrensen är till utbildningsplatserna används lämplighetsbedömningarna i olika syften. När det är stor konkurrens är urvalet av de bästa sökande den viktigaste funktionen och när det är låg konkurrens är det särskiljande av olämpliga sökande.

Forskning kring lämplighetsantagning har sitt ursprung i framförallt Nordamerika, men enligt forskningsöversikten kommer en del studier också ifrån Europa. Många studier är framförallt beskrivande och påfallande få följer upp lärarkvalitet efter lämplighetsantagning. I den internationella forskningen redovisas en betydande enighet gällande vilka lärarkvaliteter som anses värdefulla. I de flesta lämplighetsbedömningar inför antagning till lärarutbildning fokuseras på förmågor till muntlig och skriftlig kommunikation, socialt interaktiv förmåga, ledarskapsförmåga och motivation. Metoderna för att genomföra urvalsbedömningar är mångskiftande. En kombination av stegvisa delprov där sökandegruppen successivt minskas är vanlig, liksom att resurskrävande delprov avslutar antagningsprocessen. Vanliga metoder för lämplighetsbedömning är essäskrivande, självbiografier, gruppövningar, referensbrev och individuella intervjuer.

Resultaten från studier av resultaten från lämplighetsbedömningar, som använts i antagning till utbildning, är inte entydiga. Betyg från tidigare utbildningar anses generellt kunna prognosticera framgång i utbildningars teoretiska delar. En handfull uppföljande studier av lämplighetsantagna studenters prestationer under utbildningspraktik indikerar att resultat från lämplighetsbedömning, i grova drag, kan förutsäga framgång i utbildningspraktik. Studier med uppföljning även efter avslutad utbildning är så få att inga slutsatser kan dras.

I flera länder pågår sedan ett trettiotal år tillbaka diskussioner om hur skolelever ska få tillgång till ett bredare spektrum av förebilder bland lärarna. Enligt den aktuella forskningsöversikten är resultat från studier om eventuella diskriminerande effekter av lämplighetsantagning i förhållande till antagning via betyg eller antagningsprov mångskiftande. I vissa studier beskrivs framgångsrika försök att bredda rekryteringsbasen via lämplighetsantagning. I andra studier beskrivs inslag i lämplighetsbedömning som svårhanterliga för vissa grupper av sökande till lärarutbildning.

Kostnaderna för antagning med lämplighetsbedömning beskrivs genomgående som höga, framförallt om individuella intervjuer ingår. Studier av kostnadseffektivitet visar att besparingar kan göras genom en antagningsprocess i flera steg med intervjuer som sista delprov. Besparingar kan också göras genom att intervjuerna byts ut mot gruppövningar eller självbiografiska essäer (Fonseca 2017).

Den aktuella utvärderingen

Den här utvärderingen är en återrapportering till regeringen om försöksverksamheten med krav på att den som antas till en utbildning som leder till förskolläraryrket, grundläraryrket eller ämnesläraryrket är lämplig för yrket. Den är inte en utredning om lämplighetsbedömning i allmänhet. Den syftar inte till att problematisera definitionerna av lämplighet i någon större omfattning. UHR kommer inte heller att värdera lämplighetsbedömning i relation till möjliga alternativa eller kompletterande vägar att nå samma mål, även om UHR avslutningsvis berör den frågan.

När det gäller kostnader för lämplighetsbedömning har det inte ingått i UHR:s uppdrag att sätta dem i relation till eventuella vinster som kan bli en effekt av lämplighetsbedömning, eller till andra kostnader för att nå samma mål. Vad gäller vinster kan man tänka sig ökad genomströmning, höjd kvalitet inom utbildningen, mer välgrundade yrkesval som kanske innebär att fler genomgår utbildningen och stannar kvar i yrket med mera. Andra kostnader för att nå samma mål kan exempelvis handla om en utökad och/eller förstärkt verksamhetsförlagd utbildning, utökad studievägledning.

Utöver den här utvärderingen har lärosätena gjort egna uppföljningar och utvärderingar av sina modeller, dessa fortsätter efter försöksverksamhetens slut.

Rapportens upplägg

Kapitlen inleds med en kort beskrivning av innehållet i respektive kapitel och en sammanfattning av resultaten eller beskrivningarna. Därefter följer de mer utförliga redovisningarna av genomförda analyser och olika typer av beskrivningar och andra resonemang.

Kapitel 2. Lämplighetsbedömningarnas utformning

I det här kapitlet beskrivs de två modeller som har utvecklats inom ramen för försöksverksamheten med lämplighetsbedömning av sökande till förskol-/läraryrksutbildning. Vilka delar som ingår i modellerna beskrivs, tankarna bakom dem och vad som skulle bedömas i dem. De kriterier som användes vid bedömningarna presenteras och även hur lärosäten gjorde för att väga ihop det sammantagna resultatet för lämplighetsbedömningen.

- Sammanfattningsvis bestod Linnéuniversitetets (LNU) modell för att bedöma lämplighet för läraryrket av tre delar; en skriftlig uppgift och två muntliga delar, varav en i grupp och en individuell. Vid Högskolan i Jönköping (HJ) bestod modellen av en skriftlig uppgift och en individuell intervju.

Utgångspunkter för båda modellerna

En gemensam utgångspunkt för de modeller som har utvecklats inom ramen för försöksverksamheten är de föreskrifter som UHR tagit fram (UHRFS 2015:5). I föreskrifterna anges att med lämplighet för lärar- eller förskolläraryrket avses kommunikativ förmåga, interaktiv förmåga, förmåga till självreflektion, förmåga att ta en ledarroll och motivation för den kommande yrkesutövningen. Modellerna ska sedan enligt uppdraget ligga till grund för att pröva behörighet och för urval till de utbildningar som ingår i försöksverksamheten.

Föreskrifterna baseras i stor utsträckning på den utredning som föregick försöksverksamheten, Lämpliga lärare – antagningsprov till lärar- och förskolläraryrksutbildningen (Franke et al. 2012). I den utredningen föreslår man både vilka aspekter som ska prövas och hur de ska prövas. Arbetet med att definiera de aspekter som bedöms känneteckna lämplighet för läraryrket var, som beskrivs inledningsvis i rapporten, omfattande och handlade om att definiera både lämplighet och olämplighet för läraryrket.

Med utgångspunkt i utredningen och föreskrifterna har LNU och HJ utvecklat varsin modell för att bedöma lämplighet för förskol-/läraryrket. De har även baserat utvecklingsarbetet av sina modeller på aktuell forskning och andra erfarenheter som är relevanta för att bedöma lämplighet för läraryrket och andra professionsyrken nationellt och internationellt.¹ Exempel på andra källor är undersökningar om verksamhetsförlagd utbildning (VFU) och vad som i samband med den framstår som kritiska kompetensområden för att fungera bra som lärare. (Gardesten och Hegender 2015). Även erfarenheter från fall där lärares legitimation har ifrågasatts och gått vidare till Lärarnas ansvarsnämnd har använts (Gerrevall och Fonseca, under publicering).

¹ För en överblick av nationella och internationella erfarenheter hänvisas till forskningsöversikten Lämplighetsprovning inför antagning till lärarutbildning och några andra jämförbara professionsutbildningar, Fonseca, 2017

Linnéuniversitetets bedömningsmodell

LNU valde att göra de olika delmomenten i lämplighetsbedömningen på plats på universitetet. Dessutom erbjöds alla presumtiva sökanden att göra en frivillig webbaserad självprövning. Den senare ingick inte i lämplighetsbedömningen utan syftade till att få presumtiva sökande att fundera över sitt yrkesval och till att ge en bild av vilken språklig kompetens som behövs för att klara utbildningen.

Lämplighetsbedömningen vid LNU bestod av följande tre delmoment:

Skriftlig uppgift (90 minuter). En individuell uppgift där de sökande fick sammanfatta och kortfattat skriftligt presentera innehållet från en artikel.

Gruppinteraktion (15-20 minuter). En uppgift som utfördes i grupper om 3-4 sökande. Deltagarna fick i uppgift att försöka komma fram till ett gemensamt ställningstagande med utgångspunkt från textunderlaget till den skriftliga uppgiften.

Individuell intervju (15-20 minuter). Den sökande fick tillsammans med samma bedömare som de träffat i gruppinteraktionen reflektera över gruppuppgiften och den egna prestationen i den samt motivationen för och synen på läraryrket.

De olika aspekterna av lämplighet för yrket bedömdes enligt fyrgradiga skalor som tydliggjordes i matriser med kriterier för de olika kvalitativa nivåerna (tabellerna 2.1, 2.3-2.6). Matriserna hade successivt utvecklats i samarbete med bedömarna inför antagningen till höstterminen 2016 för att vara så tydliga och användbara som möjligt. Aspekten *kommunikativ förmåga* delades upp i två delar; skriftlig och muntlig kommunikativ förmåga.

De två lärarutbildningarna som ingick i försöksverksamheten vid LNU var grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem och grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 4-6 vid Campus Växjö. Dessa två program valdes eftersom de är relativt heterogena när det gäller kön och etnicitet. Samtliga sökande till dessa två program bjöds in att genomgå en lämplighetsbedömning för att kunna bli behöriga till utbildningen och för att kunna stärka sina meriter. Lämplighetsbedömningen kunde maximalt ge ett tillskott på 10 procent av meritvärdet vilket innebär 2,25 poäng för betyg och 0,2 poäng för högskoleprovet. De tre delmomenten i LNU:s bedömningsmodell och tankarna bakom dem beskrivs nedan.

En skriftlig uppgift för bedömning av skriftlig kommunikationsförmåga

Syftet med den skriftliga delen av prövningen var att pröva tre grundläggande färdigheter inom ramen för skriftlig kommunikativ förmåga; att kunna läsa, förstå och skriftligt förmedla ett innehåll. Detta är färdigheter som bedöms vara rimliga att sökande har på en viss nivå när de påbörjar lärarutbildningen. De utvecklas vidare under utbildningen och blir sedan centrala för läraren i sitt yrke. Bedömningskriterierna för den skriftliga uppgiften utgår från de kunskaper de sökande förväntas ha givet den grundläggande behörigheten. Kriterierna presenterades på en övergripande nivå för deltagarna inför skrivtillfället.

Skrivuppgiften genomfördes genom att den sökande fick 40 minuter för att läsa en källtext som delades ut på plats. Källtexten var en av fem autentiska debattartiklar som handlade om en aktuell fråga i relation till läraryrket. De sökande fick sedan i uppgift att skriva en kort text i form av en artikel, som sammanfat-

tade några resonemang och presenterade några av de lösningar som föreslås i källtexten. Skrivuppgiften skulle lösas för hand, skrivtiden var 50 minuter och texterna skulle vara max två sidor. Både formen av och innehållet i den skriftliga uppgiften var utformade för att likna de uppgifter som ingår i de nationella proven i svenska för gymnasieskolan för att deltagarna skulle känna igen sig i den typen av uppgift.

Två delaspekter bedömdes på fyrgradig skala

Lämplighetsaspekten *kommunikativ förmåga*, skriftlig i det här fallet, operationaliserades till delaspekterna *innehåll* (förmåga att begripa) och *form*, (förmåga att göra sig begriplig). Innehåll och form bedömdes sedan enligt en fyrgradig skala med fyra definierade nivåer (tabell 2.1). En bedömargrupp bestående av fem lärare i svenska språket delade på det totala bedömningsarbetet. Varje uppgift rättades av en bedömare, utom i de fall en text bedömdes ligga på lägsta nivå; då sambedömdes den alltid av två personer för att säkerställa att bedömningen var korrekt.

Tabell 2.1 Kriterier för bedömning av skriftlig kommunikativ förmåga vid LNU

Delaspekt	Nivå 4	Nivå 3	Nivå 2	Nivå 1
Innehåll	Sammanfattar välvalda och motiverade aspekter i källtexten på ett insiktsfullt vis.	Sammanfattar efterfrågade aspekter i källtexten på ett tillfredsställande vis.	Sammanfattar endast några av de efterfrågade aspekterna.	Sammanfattar inte de efterfrågade aspekterna och löser därför inte uppgiften.
Form	Uttrycker sig klart, strukturerat och med ett funktionellt skriftspråk.	Uttrycker sig strukturerat med ett i stort sett funktionellt skriftspråk.	Gör fel som tyder på normlucka. Strukturen oklar.	Bristande språkhantering och oklar struktur gör innehållet svårtolkat.

För att få det sammantagna resultatet av skrivuppgiften gjordes en viktning där poängen av innehållsaspekten dubblerades jämfört med poängen för formen, se tabell 2.2. Viktningen av innehållsaspekten relativt formen gjordes av olika skäl. För det första för att fokus i uppgiften var förmågan att läsa, förstå och förmedla, snarare än språklig korrekthet. Andra skäl var att tiden för revidering av texten var knapp, att språklig korrekthet är en förmåga som kan utvecklas under utbildningen och att man ville minska risken att missgynna personer med svenska som andraspråk.

Tabell 2.2 Sammanlagd bedömning av aspekten skriftlig kommunikativ förmåga vid LNU

Delaspekt	Poängskala	Vikt	Poäng
Innehåll	1-4	2	
Form	1-4	1	
Totalpoäng			= maximalt 12

Det sammanlagda resultatet för den skriftliga uppgiften, maximalt 12 poäng, omvandlades sedan för att passa in i den fyrgradiga skalan. Det gjordes enligt följande: 11-12 gav 4 poäng, 8-10 gav 3, 5-7 gav 2 och slutligen 0-4 som gav 1 poäng.

Gruppinteraktion för att bedöma förmåga att leda, interagera och kommunicera muntligt

Den andra delen av lämplighetsbedömningen var en gruppuppgift där de sökandes muntliga kommunikativa förmåga, interaktiva förmåga och förmåga att ta en ledarroll var i fokus.

I varje grupp ingick 3–4 sökande. Gruppen fick i uppgift att gemensamt diskutera de argument som förekom i de texter som de hade läst i den skriftliga deluppgiften och därefter försöka komma fram till en gemensam ståndpunkt. Det som bedömdes var hur de sökande gick till väga för att komma fram till en eventuell gemensam ståndpunkt, snarare än vad de kom fram till eller vad enskilda individer tyckte.

Gruppinteraktionerna observerades i de flesta fall av tre bedömare, men ibland av två och undantagsvis av fyra. En av bedömarna introducerade muntligt uppgiften för de sökande, presenterade bedömargruppen och sedan fick de sökande presentera sig själva. Därefter överläts ansvaret och initiativet till gruppen sökande, och bedömarna intog en mer passiv och observerande roll där varje bedömare enskilt dokumenterade sina observationer. Bedömargruppen bestod vanligtvis av tre personer med olika kompetenser från både universitetet och de skolor och förskolor som LNU samarbetar med inom ramen för lärarutbildningen. De yrkeskategorier som var med som bedömare var lektorer och adjunkter från universitetet samt rektorer, lärare och förskollärare med erfarenhet som VFU-handledare.

Individuell intervju för att bedöma förmåga till självreflektion, muntlig kommunikation och motivation

Avslutningsvis genomfördes en individuell intervju med varje sökande. I intervjun fick de sökande reflektera över gruppuppgiften och den egna prestationen i diskussionen. Under intervjun behandlades också motivationen för läraryrket, synen på lärarrollen och skolan samt egna erfarenheter och kvaliteter som är viktiga för utbildningen och yrket. En intervjuguide användes som stöd för samtalet, men bedömarna var fria att lägga till följdfrågor beroende på de svar som den sökande gav.

De aspekter som bedömdes i den individuella intervjun var i första hand förmågan till självreflektion och motivation för den kommande yrkesutövningen. Även förmågan att kommunicera muntligt kunde bedömas. Förmågan att ta en ledarroll och interaktiv förmåga berördes genom den sökandes beskrivning av hur hen hade fungerat i den föregående gruppinteraktionen. Intervjun genomfördes av samma bedömare som observerat gruppinteraktionen.

Bedömning av gruppuppgiften och den individuella intervjun

Inom ramen för både gruppinteraktionen och den individuella intervjun bedömdes aspekterna *muntlig kommunikativ förmåga, förmåga att ta en ledarroll, interaktiv förmåga* samt *förmåga till självreflektion och motivation för den kommande yrkesutövningen* för varje sökande.

Aspekterna operationaliserades till delaspekter som bedömdes på en fyrgradig skala (tabellerna 2.3 - 2.6). Under gruppuppgiften och den individuella intervjun noterade bedömarna enskilt sina omdömen för de olika aspekterna utifrån de bedömningskriterier som presenteras i tabellerna. Direkt efter den individuella

intervjun resonerade sig bedömarna gemensamt fram till vad som var det sammanfattande omdömet för respektive aspekt utifrån de bedömningar de gjort på delaspekterna. Vid oenighet lyftes bedömningen samma dag upp för en fördjupad diskussion i en större grupp, som utgjordes av samtliga bedömare och försöksverksamhetens två projektledare. Efter diskussionen fick bedömargruppen återigen diskutera sig samman. I samtliga fall enades bedömargrupperna efter den processen.

Tabell 2.4 Kriterier för bedömning av förmågan att ta en ledarroll vid LNU

Delaspekt	Nivå 4	Nivå 3	Nivå 2	Nivå 1
Visar sig genom att inta en ledarroll	Tar en ledarroll i samtalet och för samtalet vidare.	Tar initiativ att hålla samtalet igång.	Tar få initiativ, håller i huvudsak med och bekräftar, svarar på tilltal.	Är mycket passiv.
Visar sig genom att bidra innehållsligt	Argumenterar och vågar utmana. Bidrar med unika och välgrundade ståndpunkter.	Bidrar i samtalet med utvecklande ståndpunkter.	Bidrar innehållsligt i någon mån. Är i huvudsak reaktiv och svarar på andras inlägg.	Bidrar inte innehållsligt. ELLER Bidrar med ovidkommande innehåll.
Visar sig genom sitt kroppsspråk	Utvecklar engagerat sina resonemang och förtydligar med ett välutvecklat kroppsspråk.	Använder till viss del kroppsspråk för att förstärka egna inlägg.	Är relativt återhållen med sitt kroppsspråk.	Gömmer sig och gör sig själv osynlig.

Tabell 2.5 Kriterier för bedömning av interaktiv förmåga vid LNU

Delaspekt	Nivå 4	Nivå 3	Nivå 2	Nivå 1
Visar lyhördhet för deltagarnas innehållsliga bidrag	Är lyhörd för diskussionens utveckling och bygger vidare på andras inlägg. Anknyter med egna välutvecklade inlägg utan att försöka övertala.	Bekräftar andras argument relativt väl och bygger delvis vidare på andras resonemang.	Uppfattar andras bidrag, men samspelar innehållsligt tämligen lite med övriga i gruppsamtalet.	Visar oförmåga att se och läsa av andras inlägg exempelvis genom att framträda privat – utan integritet eller genom att ta "all" plats i samtalet.
Visar vilja att engagera deltagarna i samtalet	Plockar engagerat och nyfiken upp olika trådar i samtalet och ställer nyanserade frågor som möjliggör för andra att göra utvecklande inspel.	Bidrar aktivt med frågor som bjuder in andra att komma med i samtalet.	Kan ställa frågor till andra deltagare, men bidrar främst med egna inlägg när man blir tillfrågad. ELLER Följer inte upp andras synpunkter utan börjar istället på nytt när inlägg görs eller initierar parallelldiskussioner.	Visar inget intresse för att bjuda in andra deltagare i samtalet.
Uppvisar ett samspelande kroppsspråk	Bjuder in med både gester och ord, söker ögonkontakt, bekräftar och ger samtalsstöd.	Visar med sitt <u>kroppsspråk</u> <u>intresse</u> för andras inlägg.	Visar med sitt kroppsspråk viss osäkerhet i samspelet med andra.	Visar med sitt kroppsspråk avståndstagande från andra. ELLER Uppvisar ett för sammanhanget avvikande kroppsspråk.

Tabell 2.6 Kriterier för bedömning av förmågan till självreflektion och motivation inför den kommande yrkesutövningen vid LNU

Delaspekt	Nivå 4	Nivå 3	Nivå 2	Nivå 1
Visar förmåga att reflektera över sin egen del i gruppdiskussionen.	Reflekterar väl och nyanserat över sina egna insatser i förhållande till andras i gruppdiskussionen.	Reflekterar relativt väl över sina egna insatser i förhållande till andras i gruppdiskussionen.	Visar begränsade insikter om sina egna insatser i förhållande till andras i gruppdiskussionen. (Tenderar att motivera sitt handlande med att det är mera "fel" på andra än på sig själv ELLER tenderar övervägande att fokusera egna brister).	Kan inte alls se sin egen del i förhållande till andras i gruppdiskussionen.
Visar en realistisk bild av egna förutsättningar i förhållande till läraruppdraget	Visar en mycket väl utvecklad och nyanserad syn på sina egna förmågor i förhållande till läraruppdraget.	Visar en tämligen klar bild av sina egna förmågor i förhållande till läraruppdraget.	Visar en tämligen oreflekterad bild av egna förmågor i förhållande till <u>läraruppdraget</u> .	Visar orealistiska föreställningar om de egna förmågorna i förhållande till <u>läraruppdraget</u> .
Visar motivation och beredskap inför yrkesvalet.	Visar genom tidigare erfarenheter och resonemang en mycket hög motivation och mycket god beredskap inför yrkesvalet.	Visar genom tidigare erfarenheter och resonemang en hög motivation och god beredskap inför yrkesvalet.	Visar genom tidigare erfarenheter och resonemang en något begränsad motivation och beredskap inför yrkesvalet.	Visar låg motivation och mycket begränsad beredskap inför yrkesvalet.

Den sammantagna bedömningen vid Linnéuniversitetet

Den totala poängen för alla moment räknades sedan ihop enligt tabell 2.7 nedan. Gränsen för att bli underkänd på lämplighetsbedömningen, "Ännu ej lämplig", sattes vid att få omdömet 1 i tre eller fler av de fem aspekterna. Gränsen var medvetet lågt satt för att man skulle kunna följa sökande med olika poängnivåer i utbildningen. Vid LNU gjordes ingen direkt viktning av de olika delarna, men skriftlig och muntlig kommunikation bedömdes separat och därmed gavs förmågan att kommunicera en större relativ vikt. Det motsatta gällde för förmågan till självreflektion och motivation inför den kommande yrkesutövningen, som bedömdes som en enda aspekt, och därmed gavs lägre vikt i den sammantagna poängen.

Tabell 2.7 Modell för sammanräkning av totalpoäng för lämplighetsbedömning vid LNU

Aspekt	Poängskala	Bedömning
Skriftlig kommunikativ förmåga	1-4	
Muntlig kommunikativ förmåga	1-4	
Förmåga att ta en ledarroll	1-4	
Interaktiv förmåga	1-4	
Förmåga till självreflektion och motivation inför den kommande yrkesutövningen	1-4	
Totalpoäng		= max. 20 poäng

Webbaserad självprövning som inte ingick i lämplighetsbedömningen

Utöver den behörighetsgivande lämplighetsbedömningen gavs möjlighet att göra en frivillig webbaserad självprövning. Prövningen genomfördes anonymt och ingick inte i lämplighetsbedömningen. Den låg öppen för alla på LNU:s webbsida i anslutning till informationen om lärarutbildningen. Syftet med den var att ge presumtiva sökande ett tillfälle att fundera över läraryrket och ge dem underlag inför valet av utbildning och yrke. Det finns ingen information om hur många som gjorde självprövningen och utfallet av den. I en uppföljande enkät till alla som genomgick lämplighetsbedömningen angav var tredje sökande att de också hade gjort den webbaserade självprövningen, och de var samtliga positiva till den. Självprövningen upplevdes som informativ, att den hade gett kunskap om läraryrkets innehåll och samtidigt rest frågor som ledde till eftertanke.

Prövningen bestod av två inslag. En del där frågorna *Är läraryrket verkligen något för mig och är jag något för läraryrket?* tas upp i samband med ett antal vinjetter som i ord och bild skildrar delar av en lärares arbetsliv. De som gjorde webbtestet fick under några olika vinjetter ta ställning till i vilken mån man upplever att man har förutsättningar för, och intresse av att arbeta med dessa områden. Ställningstaganden gjordes i form av en enkät och när den hade avslutats fick den svarande en kort automatiserad återkoppling. Enkäten hade som syfte att vara informerande samtidigt som den skulle ge de sökande möjligheten att pröva om de egna förutsättningarna och intresset stämde överens med lärar- eller förskolläraryrket. Webbtestet avslutades med ett par utvärderande frågor som gäller i vilken mån den som tog testet hade påverkats i sitt yrkesval av att genomföra det.

Den webbaserade prövningens andra del prövade förmågan att förstå skriftliga texter utifrån de behörighetskrav i svenska som gäller för lärarutbildningen. Avsikten var att den som funderar på att söka till lärarutbildningen skulle få en bild av vilken språklig kompetens som krävs för att kunna genomföra den. Självprövningen utgjordes av texter med efterföljande flervalsfrågor.

När det gäller resultatet på lämplighetsbedömningen fanns det inte några påtagliga skillnader mellan dem som angav att de hade gjort den webbaserade självprövningen och dem som angav att de inte hade gjort den. Men de som inte hade gjort testet var överrepresenterade i gruppen som fått låga poäng på lämplighetsbedömningen, det vill säga 10 poäng eller mindre, vilket motsvarar 1-2 poäng på de olika variablerna. Denna grupp utgörs av 22 sökande och endast 3 av dem hade genomfört testet.

Högskolan i Jönköpings bedömningsmodell

Även vid HJ gjordes de ingående delmomenten i lämplighetsbedömningen på plats på högskolan. I HJ:s modell gjordes också valet att processen som var kopplad till lämplighetsbedömningen skulle sträcka sig över en viss tid (Lilliedahl 2017). Processen började när information om att lämplighetsbedömning var ett behörighetskrav till vissa lärarutbildningar höstterminen 2016 lades ut på Antagning.se. Efter att anmälan hade stängts fick de sökande inbjudan att delta i lämplighetsbedömningen och uppmanades att förbereda sig. Lämplighetsbedömningen genomfördes i maj/juni. Tanken med att ha en längre process var att ge de sökande möjlighet att informera sig och reflektera över sitt yrkesval. Det skulle också ge tillfälle till självvärdering och tid för att förbereda sig inför bedömningen. Den längre processen kan också ses som en indirekt prövning av den sökandes motivation att bli antagen till utbildningen.

Lämplighetsbedömningen bestod i korthet av följande två moment:

Skriftlig uppgift (90 minuter). En individuell uppgift där sökande på dator fick skriva en relativt kort och reflekterande text baserad på en artikel från en facktidsskrift som hade skickats ut i förväg.

Individuell intervju (20 minuter). Den sökande intervjuades av tre bedömare utifrån en bakgrundsbeskrivning som den sökande hade skrivit och skickat in i förväg. Den sökandes reflektioner kring, och beskrivning av, den föregående skriftliga uppgiften var en annan utgångspunkt för intervjun.

De utbildningar som valdes ut för att ingå i försöksverksamheten vid HJ var förskollärarprogrammet och ämneslärarutbildningarna med inriktning mot fördjupningsämnena historia, religionsvetenskap och samhällskunskap. Förskollärarprogrammet valdes ut eftersom det var den utbildning där det hade varit störst konkurrens om utbildningsplatserna och avhoppet var lågt. Ämneslärarutbildningarna valdes ut då det är utbildningar med relativt få sökande och som ofta har många avhopp. Genom att välja två program med olika förutsättningar i de här avseendena och på olika nivåer i skolsystemet ville man pröva hur allmänt giltig modellen för lämplighetsbedömning var.

I HJ:s modell för att bedöma lämplighet för läraryrket gavs motivation för den kommande yrkesutövningen störst vikt. Stor vikt gavs till förmåga till självreflektion och därefter kommunikativ förmåga och interaktiv förmåga. Mindre vikt lades vid förmågan att ta en ledarroll. Viktningen gjordes inte i den kvalitativa bedömningen av respektive aspekt utan gjordes tekniskt i efterhand genom att resultaten för de olika aspekterna viktades olika i den slutliga sammanräkningen enligt tabell 2.11. Även i HJ:s modell bedömdes aspekten *kommunikativ förmåga* i två delar; *skriftlig* och *mundlig* kommunikativ förmåga.

Lämplighetsbedömningen vid HJ kunde ge ett maximalt tillskott på 10 procent av meritvärdet vilket innebär 2,0 poäng för betyg och 0,2 poäng för högskoleprovet.

En process över tid för att göra sökande medvetna om det nya behörighetskravet och för att ge tid för reflektion

Att ha en process som sträckte sig över tid innebar att den utformades för att starta innan antagningen och fortsatte till själva bedömningstillfället och sedan utbildningsstarten. Inför och under själva antagningsperioden till höstterminen 2016 informerade högskolan om det nya kravet på lämplighet till vissa lärarprogram; på sin webbsida, i programkataloger och på Antagning.se. På lärosätets webbsida fanns även information om hur lämplighetsbedömningen skulle gå till. Högskolan gick ut via media för att nå ut med informationen om de ökade kraven för att bli behörig till de aktuella utbildningarna. Den lite mer "säljande" informationen om utbildningarna kompletterades med en bredare och mer verklighetsnära bild av vad yrket kan innebära. Detta gjordes med hjälp av ett antal kortare filmer i anslutning till informationen om lärarutbildningen på webbsidan.

Den förstärkta informationen ansågs viktig av etiska skäl för att alla sökande skulle vara medvetna om det nya/ökade behörighetskravet inför sin anmälan. En bakomliggande förhoppning med lämplighetsbedömning i enlighet med förarbetena är att den ska öka attraktiviteten för utbildningen. Informationen om lämplighetsbedömningen var ett sätt att testa om de ökade kraven attraherade fler att söka de aktuella utbildningarna vid det här anmälningstillfället.

Målet med den mer verklighetsnära bilden av yrket som filmerna skulle visa var att ge presumtiva sökande ett relevant och bra underlag att reflektera kring inför sitt val av utbildning. Förhoppningen var att få dem som verkligen var intresserade att söka, men också att få dem som var svagt motiverade att avstå från att söka.

Inläsning och bakgrundsbeskrivning inför bedömning

När anmälningstiden hade gått ut fick de sökande information om hur den behörighetsgivande lämplighetsbedömningen skulle gå till och ombads att anmäla sig. De uppmanades att förbereda sig genom att läsa en av ett antal möjliga webbartiklar som berörde förskolläraryrket och läraryrket på olika sätt. De uppmanades också att beskriva sig själva och varför de hade sökt till lärarutbildningen i en bakgrundsbeskrivning i ett webbaserat formulär. Bakgrundsbeskrivningen användes sedan som underlag till intervjun. Förhoppningen med både artiklarna och bakgrundsbeskrivningen var, förutom att vara underlag till lämplighetsbedömningen, att ge de sökande möjlighet att reflektera över sitt yrkesval (motivation) och sina egna förutsättningar i förhållande till yrket (självreflektion).

De två delmomenten i HJ:s bedömningsmodell och tankarna bakom dem beskrivs nedan.

Skrivuppgiften för att bedöma skriftlig kommunikativ förmåga och förmåga till självreflektion

Skrivuppgiften syftade till att ge information om de sökandes *skriftliga kommunikativa förmåga* och *förmåga till självreflektion*. Den kommunikativa förmågan testades genom att bedöma den sökandes förmåga att läsa och förstå texten, reflektera över innehållet, positionera sig i förhållande till innehållet och därefter

uttrycka detta i skrift på ett begripligt sätt. Förmågan till självreflektion testades genom att bedöma den sökandes förmåga att i skrift kunna reflektera över förskol-/läraryrollen och skolans roll i samhället.

Fyra till sex veckor innan bedömningsdagen skickades ett antal webbartiklar till de sökande. Artiklarna var texter från facktidskrifter som handlade om förskol-/läraryrollen och för-/skolans roll i samhället. De sökande fick själva välja vilken artikel de ville skriva om och uppgiften utgick ifrån ett par centrala frågor om texten; *Vad handlar texten om?* och *Vad anser du om det?* Uppgiften löstes via dator på provdagen vid HJ och skrivtiden var 90 minuter.

Texten bedömdes baserat på hur väl den skriftliga kommunikativa förmågan fungerar i förhållande till kraven i yrket, definierat som förmågan att läsa och förstå samt reflektera kring texten och dess budskap. Förmågan till självreflektion bedömdes även utifrån förmågan att positionera sig i förhållande till texten och att uttrycka det i skrift.

De två aspekterna som bedömdes i skrivuppgiften operationaliserades sammantaget i två delaspekter; innehåll och form. Innehållet bedömdes utifrån de två frågorna *Vad handlar texten om?* och *Vad anser du om det som lyfts fram i texten?* Formen bedömdes i de tre delarna språkriktighet, struktur och sammanhang. *Språkriktighet* rör stavning och grammatik. *Struktur* bedömdes genom att titta på makrostruktur, disposition och styckesindelning. För *sammanhang* bedömdes hur skribenterna använde textsammanbindande ord och hur de knöt meningarna innehållsligt till varandra.

Tabell 2.8 Bedömningsprotokoll för skriftlig uppgift vid HJ

Aspekt	Delaspekt		Poängskala	Poäng
Kommunikativ förmåga och förmåga till självreflektion	Innehåll	Vad handlar texten om?	0-3	
		Vad anser du om det?	0-3	
Kommunikativ förmåga	Form	Språkriktighet	0-3	
		Sammanhang	0-3	
		Struktur	0-3	
Totalpoäng				=max 15

Bedömning på fyrgradig skala med tonvikt på innehåll

Varje bedömning gjordes på en fyrgradig skala från 0-3 enligt de framarbetade kriterierna i tabell 2.9. Varje delaspekt bedömdes och poängsattes för sig. För att bli godkänd på skrivuppgiften krävdes minst omdömet 1 i båda delaspekterna av innehåll och minst omdömet 1 i en av de tre delaspekterna av form. Det innebär att det lades större vikt vid innehållet än vid formen för att bli godkänd på den skriftliga delen av lämplighetsbedömningen vid HJ. Den sammantagna poängen av den skriftliga uppgiften räknades ihop enligt tabell 2.8 ovan.

Aidentifierade texter bedömdes av en lärarutbildare med inriktning mot akademiskt skrivande/svenska språket. I de fall som ordinarie bedömare var tveksam om bedömningen samrådde denna med en av de andra bedömarna i bedömargruppen. Om ordinarie bedömare tyckte att texten visade på otillräcklig förmåga så granskades den av ytterligare två bedömare.

Tabell 2.9 Kriterier för bedömning av den skriftliga uppgiften vid HJ

Delaspek t/omdöm e	Nivå 3/ Utmärkt	Nivå 2/ God	Nivå 1/ Tillräcklig	Nivå 0/ Otilräcklig
Innehåll Skriftlig kommuni kativ förmåga och förmåga till självrefle ktion.	Den skrivna texten visar på mycket väl utvecklad förmåga till reflektion och kommunikativ förmåga utifrån ett givet innehåll.	Den skrivna texten visar på utvecklad förmåga till reflektion och kommunikativ förmåga utifrån ett givet innehåll.	Den skrivna texten visar på att den sökandes förmåga till reflektion och kommunikativ förmåga utifrån ett givet innehåll behöver utvecklas, men är tillräckliga för antagning till utbildningen.	Den skrivna texten visar på att den sökandes förmåga till reflektion och kommunikativ förmåga utifrån ett givet innehåll är otillräckliga för antagning till utbildningen. Referat och reflektion är ytterst torftiga. Den sökande bedöms som ännu ej lämpad.
Form Skriftlig kommuni kativ förmåga	Den skrivna texten visar på att språkriktighet/sa mmanhang/struktu r fungerar mycket bra.	Den skrivna texten visar på att språkriktighet/sa mmanhang/struktu r fungerar bra.	Den skrivna texten visar på att språkriktighet/sa mmanhang/struktu r behöver utvecklas, men att den kommunikativa förmågan är tillräcklig för antagning till utbildningen.	Den skrivna texten visar på att språkriktighet/sa mmanhang/struktu r inte fungerar på ett sådan sätt att den kommunikativa förmågan bedöms som tillräcklig för antagning till utbildningen. Den sökande bedöms som ännu ej lämpad.

Individuell intervju för att bedöma fem aspekter

Intervjun syftade genom sitt innehåll till att ge underlag för att bedöma den sökandes *förmåga till självreflektion* i termer av självdistans, medvetenhet om brister och förmågor samt förmåga att reflektera över yrkesrollen och för-/skolans roll i samhället. Intervjun skulle även genom sitt innehåll ge underlag för att bedöma *motivation för den kommande yrkesutövningen*. Formen för genomförandet av intervjun skulle ge underlag för att bedöma den *sökandes kommunikativa förmåga* – förmågan att kunna beskriva något så att andra förstår, samt *interaktiv förmåga* genom dialogen med bedömargruppen. Den sökandes *förmåga att ta en ledarroll* bedömdes också.

Den bakgrundsbeskrivning som den sökande hade skickat in i förväg, tillsammans med den sökandes egen beskrivning och tankar kring den föregående skrivuppgiften, var utgångspunkter för intervjun. En generell intervjuguide användes vid alla intervjuer för att borge för likvärdiga intervjuer och rättssäkra bedömningar. Ambitionen var att intervjun skulle genomföras som ett samtal snarare än en utfrågning och att den skulle stimulera den sökande att agera och presterar inom de områden som skulle bedömas.

Den individuella intervjun genomfördes av en bedömargrupp bestående av två lärarutbildare och en yrkesverksam lärare som hade varit VFU-handledare alternativt två lärarutbildare och en yrkesverksam rektor/förskolechef. I möjligaste mån matchades bedömargruppen med den sökandes val av lärarutbildning (förskol- respektive ämneslärarutbildning).

Tabell 2.10 Kriterier för bedömning av muntlig kommunikativ förmåga, interaktiv förmåga, förmåga till självreflektion, förmåga att ta en ledarroll och motivation för den kommande yrkesutövningen vid HJ

Delaspekt/ omdöme	Nivå 3/ Utmärkt	Nivå 2/ God	Nivå 1/ Tillräcklig	Nivå 0/ Otilräcklig
Motivation för den kommande yrkesutövningen.	Den sökande skattar sin motivation för yrket mycket högt och kan också ge mycket trovärdiga skäl för sin skattning. Skälen till varför den sökande sökt utbildningen bedöms som utmärkta såväl som mycket trovärdiga. Den sökande visar utmärkt intresse för undervisning och lärande, för det ämne/de ämnen som undervisningen gäller och för elever/barn. Den sökande visar sig särskilt angelägen om att bli antagen.	Den sökande skattar sin motivation för yrket högt och kan också ge trovärdiga skäl för sin skattning. Skälen till varför den sökande sökt utbildningen bedöms som goda såväl som trovärdiga. Den sökande visar ett framträdande intresse för undervisning och lärande, för det ämne/de ämnen som undervisningen gäller och för elever/barn.	Den sökande visar en i någon mån positiv attityd till yrkesvalet eller ett ambivalent förhållande till att i framtiden arbeta som förskollärare, men ter sig ändå vara tillräckligt motiverad för att kunna antas till utbildningen. Skälen till varför den sökande sökt utbildningen bedöms på ett godtagbart sätt hänga samman med motivation för den kommande yrkesutövningen. Den sökande visar tillräckligt intresse för undervisning och lärande, för det ämne/de ämnen som undervisningen gäller och för elever/barn.	Den sökande bedöms vara ointresserad av att arbeta som förskollärare. Skälen till varför den sökande sökt utbildningen bedöms som olämpliga och/eller kan svårligen sättas samman med motivation för den kommande yrkesutövningen. Den sökande visar otillräckligt intresse för undervisning och lärande, för det ämne/de ämnen som undervisningen gäller och för elever/barn. Den sökandes motivation för den kommande yrkesutövningen visar sig vara otillräcklig för antagning till utbildningen.

Tabell 2.10 Kriterier för bedömning av muntlig kommunikativ förmåga, interaktiv förmåga, förmåga till självreflektion, förmåga att ta en ledarroll och motivation för den kommande yrkesutövningen vid HJ

Delaspekt/ omdöme	Nivå 3/ Utmärkt	Nivå 2/ God	Nivå 1/ Tillräcklig	Nivå 0/ Otilllräcklig
Förmåga till självreflektion	Sättet på vilket den sökande samtalar om sig själv samt om personliga brister och förmågor i förhållande till förskol-/läraryrket visar på utmärkt förmåga till självreflektion. På ett trovärdigt och sammanhängande sätt reflekterar den sökande över egna styrkor och utvecklingsområden i förhållande till den kommande yrkesutövningen. Den sökande visar utmärkt förmåga till reflektion över förskol-/läraryrket och för-/skolans roll i samhället. Den sökande visar förmåga att självständigt inta ett problematiserande förhållningssätt till pedagogiska frågor.	Sättet på vilket den sökande samtalar om sig själv samt om personliga brister och förmågor i förhållande till förskol-/läraryrket visar på god förmåga till självreflektion. Den sökande visar god förmåga till reflektion över förskol-/läraryrket och för-/skolans roll i samhället. Den sökande visar förmåga att kunna betrakta en företeelse eller ett problem utifrån åtminstone två olika perspektiv/ståndpunkter. Den sökande visar förmåga att kunna se sin del i ett större sammanhang.	Sättet på vilket den sökande samtalar om sig själv samt om personliga brister och förmågor i förhållande till förskol-/läraryrket visar på tillräcklig förmåga till självreflektion. Den sökande visar ett tillräckligt reflekterat förhållningssätt till förskol-/läraryrket och för-/skolans roll i samhället för antagning.	Sättet på vilket den sökande samtalar om sig själv samt om personliga brister och förmågor i förhållande till förskol-/läraryrket visar på otillräcklig förmåga till självreflektion. Den sökande förefaller oförmögen till adekvat självreflektion och förmågan till reflektion över förskol-/läraryrket och för-/skolans roll i samhället är otillräcklig för antagning till utbildningen. Inför områden som berör för-/skolans uppdrag och värdegrund framstår den sökande som likgiltig, alternativt att den sökande påtalar en synnerligen anmärkningsvärd ståndpunkt.

Tabell 2.10 Kriterier för bedömning av muntlig kommunikativ förmåga, interaktiv förmåga, förmåga till självreflektion, förmåga att ta en ledarroll och motivation för den kommande yrkesutövningen vid HJ

Delaspekt/ omdöme	Nivå 3/ Utmärkt	Nivå 2/ God	Nivå 1/ Tillräcklig	Nivå 0/ Otilllräcklig
Muntlig kommunikativ förmåga	----- TILLÄMPAS EJ -----	Den sökande visar förmåga att klart och korrekt uttrycka sig så att andra förstår. Den sökande kan kommunicera ett innehåll på ett tydligt sätt.	Den sökande visar förmåga att på ett tillräckligt klart sätt uttrycka sig så att andra förstår.	Den sökande visar oförmåga att uttrycka sig så att andra förstår, det vill säga uttrycker sig obegripligt. Den sökandes sätt att uttrycka sig bedöms som otillräckligt för antagning till utbildningen.
Interaktiv förmåga	Den sökande visar utmärkt interaktiv förmåga. Den sökande visar sig lyhörd för alternativa ställningstaganden och visar förmåga att kunna tillgodogöra sig andras perspektiv.	Den sökande visar god interaktiv förmåga. Den sökande visar förmåga att beakta andras perspektiv. Den sökande interagerar med bedömargruppen på ett sådant sätt att intervjun karaktäriseras av att vara ett samtal mellan den sökande och bedömargruppen.	Den sökande visar tillräcklig interaktiv förmåga. Den sökande fokuserar relevanta aspekter av sammanhanget. Den sökande svarar på frågor, men bidrar inte nämnvärt till samspel.	Den sökande visar förmåga att träda fram och göra sig synlig.
Förmåga att ta en ledarroll	---- TILLÄMPAS EJ -----	Den sökande visar förmåga att ta plats på ett balanserat sätt.	Den sökande visar förmåga att träda fram och göra sig synlig.	Den sökande visar för antagning avgörande brist på social hållning.

Bedömningen av de fem aspekterna i intervjun

De fem aspekterna *förmåga till självreflektion, motivation för den kommande yrkesutövningen, kommunikativ förmåga, interaktiv förmåga och förmåga att ta en ledarroll* bedömdes i intervjun enligt fastställda kriterier (tabell 2.10). Som nämns ovan gavs de olika aspekterna olika stor betydelse i HJ:s modell. Detta gjordes inte i de kvalitativa bedömningarna av aspekterna för lämplighet utan gjordes på annat sätt i två separata steg. I det första steget genom att aspekterna hade olika maxpoäng då nivå 3 inte tillämpades för aspekterna kommunikativ förmåga och förmåga att ta en ledarroll enligt tabell 2.10. I det andra steget viktades aspekterna olika i sammanräkningen av det totala resultatet för lämplighetsbedömningen enligt tabell 2.11.

Varje bedömare gjorde först sin individuella bedömning av aspekterna. Efter genomförd intervju diskuterade bedömargruppen sina individuella bedömningar som i vissa fall justerades genom kollegial tolkning av kriterierna. Slutligen adderades varje enskild bedömares slutliga ställningstagande till sammantagna poängresultatet per område, maximalt 9 respektive 6 poäng. Detta upplägg gjorde att bedömningen skedde via gemensamma överläggningar som skulle stärka interbedömarreliabiliteten, samtidigt som skilda bedömningar inom bedömargruppen respekterades och gav avtryck i den slutliga poängen. Den sammanlagda bedömningen per aspekt viktades sedan enligt tabell 2.11 för att spegla det som HJ hade valt att värdera högre, respektive lägre, i sin modell för att bedöma lämplighet. Den maximala poängen för intervjun var efter viktning 84 poäng.

Tabell 2.11 Bedömningsprotokoll för intervju vid HJ

Aspekt	Poängskala	Bedömning	Vikt	Poäng
Motivation för den kommande yrkesutövningen	0-9		4	
Förmåga till självreflektion	0-9		3	
Muntlig kommunikativ förmåga	0-6		1	
Interaktiv förmåga	0-9		1	
Förmåga att ta en ledarroll	0-6		1	
Totalpoäng				= maximalt 84

Den sammantagna bedömningen vid Högskolan i Jönköping

Bedömningarna av den skriftliga uppgiften och intervjun lades ihop med det totala maximala resultatet 99 poäng (tabell 2.8 och 2.11). Målet var att den sökande skulle bedömas utifrån varje enskild aspekt och svagare resultat inom en av dem skulle inte vägas upp av starkare resultat inom en annan. Det innebär att en otillräcklig prestation inom någon aspekt (nivå 0) ledde till underkänt resultat för lämplighetsbedömningen i sin helhet. Vid ett eventuellt underkännande skrevs ett kort utlåtande baserat på kriterierna för att klargöra på vilket sätt prestationen bedömdes ha varit otillräcklig. Detta utlåtande kommunicerades sedan till den sökande.

Kapitel 3. Hur gick det under försöksverksamheten?

I det här kapitlet beskrivs hur försöksverksamheten och lämplighetsbedömningen organiserades och genomfördes vid de två lärosätena, alltifrån rekrytering och utbildning av bedömare till hur en vanlig provdag kunde se ut på lärosätet. UHR redogör också för bedömarnas erfarenheter av lämplighetsbedömningen. Antalet sökande till de aktuella utbildningarna redovisas liksom hur många som valde att genomgå lämplighetsbedömningen och dess utfall. Avslutningsvis presenteras kostnaderna för att utveckla modellerna och för att genomföra lämplighetsbedömningarna i samband med antagningen till höstterminen 2016 vid Linnéuniversitetet (LNU) och Högskolan i Jönköping (HJ).

I korthet:

- Det var 541 sökande till de aktuella lärarprogrammen vid LNU och 168 valde att genomgå lämplighetsbedömningen. Av dem blev 162 sökande godkända och 6 stycken underkända, det vill säga bedömda som ej ännu lämpliga.
- Det var 1133 sökande till de aktuella programmen vid HJ och 307 valde att genomgå lämplighetsbedömningen. Av dem blev 290 sökande godkända och 17 stycken underkända.
- Kostnaderna under försöksverksamheten var vid LNU drygt 7 000 kr/sökande för deras modell med tre delmoment. Kostnaden vid HJ var knappt 5 900 kr/sökande för deras bedömningsmodell som innehöll två delmoment.

Genomförande av lämplighetsbedömningen vid Linnéuniversitetet

Linnéuniversitetet införde en organisation för genomförande av lämplighetsbedömningen. Organisationen bestod av två projektledare, en styrgrupp med forskare och programansvariga lärare samt provansvariga med sakkunskap inom de områden som skulle provas i lämplighetsbedömningen.

Rekrytering av bedömare gjordes internt från lärarutbildningarna vid LNU men även externt. Totalt rekryterades 18 bedömare för gruppuppgifterna och de individuella intervjuerna, samtliga med lång erfarenhet av praktiskt arbete inom förskola, grund- och gymnasieskola samt i flertalet fall även av lärarutbildning. För bedömning av den skriftliga uppgiften anlätades fem personer vid institutionen för svenska språket vid LNU. För att säkerställa att sökande med eventuell funktionsnedsättning skulle kunna genomföra lämplighetsbedömningen på likvärdiga villkor som övriga sökande samarbetade man också med universitetets samordnare för studenter med funktionsnedsättning.

Utbildning av bedömarna skedde främst genom pilotprovningar med redan antagna lärarstudenter, men även genom ett webbaserat utbildningsmaterial som bestod av filmer, där gymnasieelever från det estetiska programmets teaterinriktning fick gestalta sökande av olika karaktär och fallenhet i individuella inter-

vjuer och gruppuppgifter. Syftet med filmerna var att tydliggöra olika nivåer av de variabler som skulle bedömas. De bedömare som skulle bedöma gruppuppgiften och den individuella intervjun fick tidigt tillgång till de texter som skulle diskuteras vid lämplighetsbedömningen.

Lämplighetsbedömningen prövades under 2015

Som en del i utvecklingsarbetet prövades lämplighetsbedömningen våren 2015 på två grupper med totalt 25 lärarstudenter i slutet av deras första studieår. På så sätt kunde man utveckla bedömningsmaterialet och samtidigt utbilda bedömarerna. Efter lämplighetsbedömningen fick såväl studenter som bedömare utvärdera försöket vilket bland annat ledde till att bedömningsunderlagen förfinades.

Hösten 2015 gjordes en ytterligare utprovning av bedömningsmodellen med 75 nyantagna studenter till olika lärarutbildningar vid LNU. Den genomfördes under ett antal dagar och samtliga delar i modellen för lämplighetsbedömning prövades (skriftlig uppgift, gruppuppgift och individuell intervju). Bedömarerna deltog vid prövningarna och de hade dessförinnan tillsammans och individuellt tränat bedömning vid tre tillfällen under våren/sommaren 2015. Utfallet av bedömningarna låg till grund för utformningen av den lämplighetsbedömning som genomfördes vid antagningen till höstterminen 2016.

Lämplighetsbedömningen användes i antagningen till höstterminen 2016

Via universitetets webbplats fick de sökande information om att lämplighetsbedömning var ett krav för att kunna bli antagen till de lärarutbildningar som ingick i försöksverksamheten och hur bedömningen skulle gå till. För att ytterligare tydliggöra det nya behörighetskravet fanns en särskild ruta på Antagning.se som den sökande aktivt var tvungen att markera för att kunna genomföra sin anmälan: "Ja, jag har observerat att denna inriktning kräver ett godkänt resultat på lämplighetsprovning".

Några dagar efter sista anmälningssdag (15 april), fick alla som sökt de aktuella utbildningarna ett e-postmeddelande med information om anmälan till lämplighetsbedömningen och vad den innebar. Sökande kunde själva, via webben, välja mellan olika lediga tider för provning. De sökande var alltså själva tvungna att göra ett aktivt val att anmäla sig till lämplighetsbedömning. Den som valde att avstå blev obehörig till sökta utbildningar. Sista dag för anmälan var den 22 april. Påminnelser skickades ut den 2 maj och 16 maj och genom att besvara dessa bekräftade sökande att hen ville behålla sin bokade plats för provning. Tre dygn före provtillfället skickades en sista automatisk påminnelse om provningen ut.

De sökande fick också information via e-post om den frivilliga webbaserade provningen som fanns på universitetets webbplats.

Lämplighetsbedömningen genomfördes under perioden 30 maj – 17 juni. Bedömarerna schemalades under perioden utifrån ett beräknat behov baserat på antalet anmälningar. Konstellationerna varierades medvetet för att inte några systematiska skillnader skulle utvecklas mellan grupperingarna. Det högsta antalet bedömningar per halvdag var satt till 20. För att optimera provdagarna fick vissa sökande ändra dag för bedömning för att fylla platserna.

En vanlig provdag var uppdelad i ett förmiddagspass och ett eftermiddagspass. När de sökande kom till lärosätet fick de information om upplägget för dagen och sedan fick de göra den första skriftliga delen av lämplighetsbedömningen. Fem olika texter hade tagits fram som underlag för det skriftliga delprovet. Texterna byttes mellan respektive pass. Efter den skriftliga uppgiften genomfördes gruppuppgiften och den individuella intervjun.

Under tiden som provdeltagarna gjorde den skriftliga uppgiften träffade projektledaren bedömarna. Då utdelades individuella bedömningsprotokoll, de bedömningskriterier sökandes prestationer skulle bedömas mot och den intervjuguide som användes vid den individuella intervjun.

Provdagarna avslutades med att projektledningen och bedömarna träffades för att diskutera dagens arbete. Vid det tillfället togs kritiska fall upp, det vill säga sökande som för en eller flera förmågor fått det lägsta omdömet på skalan. För en sökande som bedömts ännu inte lämplig dokumenterades bedömningsunderlaget skriftligt. Samtliga bedömningsprotokoll samlades in för arkivering.

Sökande som bedömdes ännu ej lämpliga fick ett personligt brev från universitetet med information om vilken eller vilka förmågor de hade för lågt resultat på. Sökande som fick godkänt resultat på lämplighetsbedömningen fick besked om det via antagningsbeskedet som skickades ut i mitten av juli.

Hur uppfattade bedömarna lämplighetsbedömningen?

De bedömare som deltog vid gruppuppgifterna och de individuella intervjuerna fick besvara en enkät med frågor om hur de upplevt att lämplighetsbedömningen fungerat med avseende på organisation och genomförande samt kvaliteten på bedömningsunderlaget. I enkäten kunde också bedömarna beskriva problem och svårigheter de upplevt under genomförandet.

Det bedömningsstöd som användes ansågs fungera väl och säkerheten blev bättre ju längre försöket pågick genom att bedömarna tillsammans diskuterade sig fram. Bedömarna upplevde inte att det var problematiskt att bedöma förmågorna i sig. Däremot var det svårt att bedöma muntlig kommunikativ eller interaktiv förmåga för de sökande som varit tysta och inte deltagit i gruppuppgiften i någon större utsträckning. Vissa bedömare upplevde också att det var svårt att bedöma sökande med annat modersmål än svenska när de hade svårigheter med att förstå och kommunicera på svenska, andra bedömare hade svårighet att bedöma förmågan till självreflektion och motivation.

Tidpunkten för arbetet med lämplighetsbedömning upplevdes som problematisk då den genomfördes vid terminsavslutningen, en period då många har en hög arbetsbelastning. Bedömarna upplevde det pressande att bedöma under ett par dagar, växla till sina ordinarie arbetsuppgifter och sedan återgå till bedömningsarbetet igen. Att bedömarna inte suttit i samma grupper hela tiden ansågs vara positivt, förutom att man i viss utsträckning fick börja om och hitta nya samarbetsformer i de nya grupperna. Organisationen och ledningen fick positiva omdömen.

En möjlighet till förbättring som identifierades var exempelvis att minska antalet bedömare till två för att effektivisera. Utökad tid för skrivuppgiften föreslogs också då en del sökande tyckte att den var för kort. Vissa bedömare ansåg att gränsen för lämplighet behöver diskuteras: bör gränsen vara låg för att under-

känna de riktigt olämpliga eller något högre, men då riskera att underkänna sökande som genom utbildningen kan bli bra lärare?

Kvantitativ uppföljning av antal sökande och bedömda vid LNU

I tabellen nedan framgår hur många som sökt de aktuella utbildningarna vid LNU och hur många av dem som sedan valde att genomföra lämplighetsbedömningen (tabell 3.1). Det var ingen konkurrens till något av programmen utan alla behöriga sökande antogs. Däremot valde inte alla antagna att påbörja utbildningarna.

Tabell 3.1 Sammanställning av sökande, antagna och registrerade, LNU

Linnéuniversitetet	<u>Grundlärare inr fritidshem</u>	<u>Grundlärare inr åk 4-6</u>
Sökande	295*	246*
Genomgår lämplighetsbedömning	168 totalt	
Godkända	162 totalt	
Ännu ej lämpliga	6 totalt	
Antagna	52	33
Registrerade termin 1	37	24
Antal som genomfört VFU1	32	16
Registrerade termin 2	33	23
Registrerade termin 3	31	21

*Antal sökande är inte lika med antal individer då en person kan ha sökt båda utbildningarna

Genomförande av lämplighetsbedömningen vid Högskolan i Jönköping

Vid Högskolan i Jönköping genomfördes försöksverksamheten vid Högskolan för lärande och kommunikation. Under hösten 2014 och våren 2015 utarbetades en modell för lämplighetsbedömning. Cirka 70 personer anlätades som bedömare, internt från lärosätet men även externt bland yrkesverksamma lärare och rektorer. De flesta som deltog i den simulerade antagningsomgången HT15 deltog även i den skarpa antagningsomgången HT16 i syfte att stärka interbedömarreliabiliteten. Till hösten 2016 behövde emellertid fler bedömare rekryteras. Omkring en tredjedel av dem som bedömde intervjuerna hade deltagit i den simulerade omgången och två tredjedelar var nyrekryterade. För den skriftliga uppgiften var samtliga bedömare nyrekryterade eftersom det momentet inte ingick i den simulerade antagningen.

Bedömarna fick en intern utbildning men bara omkring hälften av dem deltog under hela utbildningen. Ett flertal deltog under del av utbildningen.

Lämplighetsbedömningen prövades till höstterminen 2015

Den framtagna modellen för lämplighetsbedömning prövades för första gången vid antagningen till höstterminen 2015. En mindre grupp på 18 bedömare anlätades och de utgjordes av lärarutbildare vid högskolan, yrkesverksamma lärare som också var VFU-handledare och rektorer/förskolechefer.

Bedömarna fick under april-maj en halv dags introduktion och därefter två dagars utbildning. Under utbildningen genomfördes intervjuer med förstaårsstu-

denter på förskolläraryrket. Syftet var att pröva om intervjun fungerade till innehåll och form och låta bedömarna använda handledningsmaterialet praktiskt.

I maj-juni genomfördes en simulerad omgång med sökande till förskolläraryrket, då 49 personer deltog. Nu ville man pröva om modellen fungerade, öva bedömarna i att genomföra bedömningar och pröva om den administrativa processen kring bedömningarna fungerade. Det var bara intervjuer som genomfördes, inte den skriftliga uppgiften.

De sökande som valde att delta i den simulerade omgången gjorde det av olika skäl. Det kunde till exempel vara för att få en bättre bild av utbildningen och yrket, bekanta sig med lärosätet och utbildningsorten eller för att vara bättre förberedda inför antagningen till höstterminen 2016.

Bedömarnas synpunkter och förbättringsförslag efter denna omgång var viktiga för det fortsatta utvecklingsarbetet inför antagningen till höstterminen 2016.

Lämplighetsbedömningen användes i antagningen till höstterminen 2016

Vid Högskolan i Jönköping utformades ett program som bestod av ett antal olika delar.

Den första delen bestod av informationsinsatser inför och under anmälningsspe-rioden. På högskolans webbsida och i HJ:s programkatalog fanns information om att lämplighet utgjorde ett behörighetskrav till vissa lärarutbildningar. Informa-tionen gick också ut via media. Lärosätet tog fram ett antal filmer där yrkesverk-samma lärare fick berätta om sina yrkesval. Målet med de olika informations-insatserna var att ge presumtiva sökande bättre underlag för självbedömning under anmälningsspe-rioden, attrahera presumtiva sökande och få svagt motive-rade att avstå från att anmäla sig.

När en sökande gjorde sin anmälan på Antagning.se, liksom till de aktuella ut-bildningarna vid LNU, fanns en särskild ruta som aktivt måste markeras för att kunna genomföra anmälan. Syftet med rutan var att återigen uppmärksamma sökande på att lämplighet var ett behörighetskrav för att kunna bli antagen.

Efter sista anmälningssdagen fick de som anmält sig till de aktuella utbildningar-na information om lämplighetsbedömningen och en uppmaning att anmäla sig till denna. De fick också i uppgift att ta del av ett antal artiklar om lärar-/förskol-läraryrket och skriva en bakgrundsbeskrivning om sig själva och varför de sökt lärarutbildning. Målet var att ge underlag till självbedömning och möjliggöra för de sökande att förbereda sig inför lämplighetsbedömningen.

Under provdagen fick deltagarna först genomföra den skriftliga uppgiften och därefter intervjun med bedömarna. Målet var att ge lärosätet underlag för be-dömning av lämplighet och genom lämplighetsbedömningen ge sökande förut-sättningar för självbedömning.

Den skriftliga uppgiften besvarades via dator. Tentamensvakter registrerade del-tagarna och bevakade själva genomförandet. Uppgiften bedömdes som aidenti-fierad text av en lärarutbildare med inriktning mot akademiskt skrivande/svenska språket. Om en inlämnad text visade på otillräcklig förmåga granskades den av ytterligare två bedömare, och därefter gjordes en slutlig bedömning genom

överläggning. Om bedömarna var oeniga gällde majoritetsbeslut.

Vid intervjuerna gjorde varje bedömare en individuell bedömning av den sökande. Efter intervjun överlade bedömargruppen och man kunde då diskutera sina ställningstaganden och kalibrera bedömningarna genom att gemensamt tolka kriterierna. Detta ansågs stärka interbedömarreliabiliteten. Intervjuerna genomfördes av en bedömargrupp bestående av tre personer. Gruppen bestod antingen av två lärarutbildare vid lärosätet och en yrkesverksam lärare med erfarenhet av uppdrag som VFU-handledare eller av två lärarutbildare vid lärosätet och en yrkesverksam rektor/förskolechef. En lärosätesrepresentant var ordförande i bedömargruppen.

I varje bedömargrupp ingick en bedömare med erfarenhet från den simulerade omgången 2015. Bedömarna roterade mellan olika grupper för att göra arbetet så tillförlitligt som möjligt. Schemalaggningen av de sökande lottades, och bedömarna fick möjlighet att se schemat i förväg för att kunna uppmärksamma en eventuell jävsituation. I bedömargrupperna för de som sökte förskolläraryrket ingick vanligtvis företrädare för det programmet eller yrkeslivet, och motsvarande för de som sökte ämnesläraryrket.

För att alla sökande skulle ha samma förutsättningar gavs möjlighet till stöd eller anpassad prövning för sökande med funktionsnedsättning.

Efter att lämplighetsbedömningen var avslutad fick alla sökande, både de som genomgått lämplighetsbedömning och de som valt att avstå, en enkät i syfte att utvärdera lämplighetsbedömningen. Enkäten hade också syftet att ge den sökande möjligheten att reflektera över sitt yrkesval i förhållande till lämplighetsbedömningen och över om den påverkat val av utbildning eller utbildningsort. Den skulle också ge den sökande underlag för ytterligare självbedömning.

I samband med att de sökande fick sitt antagningsbesked i juli fick de även särskild information om resultatet av lämplighetsbedömningen i ett separat utskick. På så sätt kunde de utläsa sin prestation i förhållande till maximalt resultat. De som bedömts ännu ej lämpliga fick information om på vilka grunder de underkänts. Målet var att ge de sökande resultat om lämplighetsbedömningen och återigen ge dem underlag för självbedömning.

Hur bedömarna uppfattade lämplighetsbedömningen

Majoriteten av bedömarna ansåg att den utbildning de fått inför lämplighetsbedömningen var tillräcklig. Bedömarna ansåg att tillförlitligheten i deras bedömningar varit hög och att bedömningskriterierna i stort sett fungerat bra. Bedömarna av intervjuerna ansåg att lämplighetsbedömningen gett sökande rättvisa förutsättningar att visa lämplighet för yrket. När det gäller den skriftliga uppgiften har överensstämmelsen mellan bedömarna varierat i större grad. De bedömningsområden som togs fram i UHR:s föreskrifter uppfattades i hög grad som relevanta och de flesta kunde bedömas utifrån lärosätets modell.

Nästan fyra femtedelar av bedömarna upplevde att försöksverksamheten påverkat deras inställning till lämplighetsbedömning positivt, en dryg femtedel ansåg att den inte gjorde någon skillnad. Många hade också en positiv attityd till att införa lämplighetsbedömning generellt vid antagning till lärarutbildning, men däremot fanns det skilda uppfattningar om det skulle utgöra ett krav eller inte.

Kvantitativ uppföljning av antal sökande och bedömda vid HJ

I tabellen nedan framgår hur många som sökt de aktuella utbildningarna vid HJ och hur många som sedan valde att genomföra lämplighetsbedömningen (tabell 3.2). Till ämneslärarutbildningens olika inriktningar antogs samtliga behöriga sökande, men till förskolläraryrket var det konkurrens om platserna och alla behöriga sökande kunde inte beredas plats.

Tabell 3.2 Sammanställning av sökande, antagna och registrerade, HJ

Högskolan i Jönköping	Förskollärare	Ämneslärare Hi/Sh/Re
Sökande	686*	447*
Genomgår lämplighetsbedömning	307 totalt	
Godkända	290 totalt	
Ännu ej lämpliga	17 totalt	
Antagna	120	42
Registrerade termin 1	112	39
Antal som genomfört VFU1	109	36
Registrerade termin 2	107	35
Registrerade termin 3	97	33

Kostnader under försöksverksamheten

En del i uppdraget att utvärdera försöksverksamheten är att undersöka kostnaderna. Vad kostade det att utveckla de aktuella modellerna för att bedöma lämplighet för lärar- och förskolläraryrket? Och vad kostade själva genomförandet av lämplighetsbedömningen höstterminen 2016 vid LNU och HJ?

LNU:s modell består av tre delmoment och HJ:s av två som beskrivs i kapitel 2. Beräkningarna som redovisas här gäller den antagningsomgång som var inom ramen för försöksverksamheten hösten 2016. Det innebär att vissa kostnader i en fortsatt verksamhet sannolikt skulle minska över tid – exempelvis minskat behov av att utbilda bedömare, kanske minskat antal bedömare för de muntliga momenten, eventuellt minskad tid för förberedelser. Dessa resonemang återkommer i kapitel 7. Kostnaderna för de simulerade omgångarna på lärosätena redovisas inte separat eftersom de inte bedöms vara representativa för vad en användning av lämplighetsbedömning skulle kosta.

Kostnader inom försöksverksamheten vid Linnéuniversitet

Kostnaderna inom försöksverksamheten vid LNU redovisas i fyra huvudsakliga poster. För lämplighetsbedömning som genomfördes delas kostnaderna i tre poster; inför bedömningstillfället, en hel bedömningsdag med plats för 40 sökande och efterarbetet för en dag. Dessa kostnader redovisas per provdeltagare. Beräkningarna bygger på ett optimalt utnyttjande av en provdag, det vill säga att alla sökande som har anmält sig till lämplighetsbedömningen kommer. Den fjärde kostnaden, utvecklingen av själva bedömningsmodellen, redovisas som en totalsumma. I listan nedan framgår exempel på vad som ingår i de olika posterna.

- 1) **Inför bedömningstillfället.** Administrativa förberedelser, utbildning och förberedelse av bedömare, projektledning med mera.
- 2) **Bedömningsdagen.** Exempelvis provledare, bedömare av muntliga uppgifter, lokaler.
- 3) **Efterarbete.** Exempelvis rättning och bedömning av provdelarna, kommunikation med deltagarna, införande av resultaten i antagningssystemet.
- 4) **Utveckling av bedömningsmodellen.**

I kostnaderna inför bedömningstillfället (tabell 3.3) ingår kostnader som är beroende av antalet sökande, framförallt alla kostnader relaterade till utbildning och förberedelse av bedömarna. Där ingår även kostnader som till viss del eller inte alls är knutna till hur många som sedan genomgår bedömningen, exempelvis administrativa förberedelser och projektledning.

Tabell 3.3 Kostnader inför bedömningstillfället vid LNU

	<i>Lön/mån (exkl. LKP)*</i>	<i>Antal tim.</i>	<i>Timkostnad (avrundat)</i>	<i>Lönekostnad</i>	<i>OH-pålägg (45.% på lönekostn.)</i>	<i>Total kostnad</i>
Lönekostnader ink.l LKP/sociala avg.						
Administrativa förberedelser; lokalbokning, administrering av provtillfällen, kommunikation med sökande, inrapportering av provresultat.	30 000	80	318	25 412	11 435	36 847
Provledare förarbete; rekrytering av bedömare, kommunikation med provansvariga och bedömare inför provtillfället, kommunikation med sökande och antagningsenheten.	45 000	80	476	38 118	17 153	55 271
Utbildning av bedömare (20 x 16 tim.)**	40 000	320	424	135 529	60 988	196 518
Övrig förberedelse bedömare, inläsning (20 bedömare à 8 tim.)	40 000	160	424	67 765	30 494	98 259
Projektledning: back up, genomgång av kritiska fall, hantera övriga problem.	60 000	80	635	50 824	22 871	73 694
Övriga kostnader						
Arbetsplatskostnader (10 % på lönekostn. på LNU).						46 059
Marknadsföring/information/kostnad för bokningssystem.						12 500

SUMMA 519 147

Kostnad per provdeltagare (168 st)

3 090

*Schablonlöner för olika personalkategorier används

**Under en provdag behövs 15 bedömare. Den totala tillgängliga bedömningspoolen utgörs av 20 bedömare.

Tabell 3.4 Kostnader för bedömningstillfället – en provdag utan bortfall av antal sökande vid LNU

En provdag (20 x 2 = 40 deltagare)	Lön/mån (exkl. LKP)	Antal tim.	Timkostnad (avrundat)	Lönekostnad	OH-pålägg (% på lönekostn.)	Total kostnad
Lönekostnader						
Provledare: ansvarar för logistik, tar emot sökande, koordinerar dagen gentemot sökande och bedömare, ansvarar för allt underlag.	45 000	8	476	3 812	1 715	5 527
Bedömare, muntliga delprov (15 x 8 tim.)	40 000	120	424	50 824	22 871	73 694
Provledare/-vakt skriftligt delprov	40 000	8	424	3 388	1 525	4 913
Övriga kostnader						
Arbetsplatskostnader (10 % på lönekostn. på LNU)	0					8 413
Lokaler för skriftligt delprov (sal för 30)	280					280
Lokaler för muntligt delprov (5 mindre lokaler)	242					242
Resor externa bedömare	1 000					1 000
Material (bedömningsunderlag, artiklar)	500					500

SUMMA 94 570

Kostnad per provdeltagare

2 364

(168 st)

Tabell 3.5 Kostnader efter bedömningstillfället vid LNU

	Lön/mån (exkl. LKP)	Antal tim.	Timkostnad	Lönekostnad	OH-pålägg (45 % på lönekostn.)	Total kostnad
Lönekostnader						
Bedömning skriftliga uppgifter (10 x 1 tim. + 30 x 0,5 tim.)	40 000	25	424	10 588	4 765	15 353
Bedömning muntlig(a) uppgift(er) (15 x 4h)	40 000	60	424	25 412	11 435	36 847
Omvandla provresultat till siffror, skicka brev till sökande, lägga in resultat i antagningssystemet (40 deltagare), information på webbplatser	30 000	6	318	1 906	858	2 764
Hantera obehöriga (ej genomfört provet/ännu ej lämpade), ev. överklaganden	40 000	3	424	1 271	572	1 842
Övriga kostnader						
Arbetsplatskostnader (10 % på lönekostn. på LNU)	0					5 681

SUMMA 62 486

Kostnad per provdeltagare

1 562

(168 st)

Om kostnaderna beräknas på före bedömningstillfället, själva bedömningstillfället och det efterarbete som är kopplat till det blir det 7 016 kr/sökande (3 090 kr + 2 364 kr + 1 562 kr).

Kostnader för utveckling av bedömningsmodellen

Linnéuniversitetets utvecklingsarbete under åren 2014–16 för att ta fram bedömningsmodellen beräknas ha tagit 384 arbetsdagar i anspråk. Beräknat på schablonlöner för de ingående personalkategorierna och medräknat lönekostnadspåslag (LKP) och overhead (OH) skulle det innebära en kostnad på 2 750 tkr totalt.

Utvecklingskostnaderna innehåller kostnader för projektledning, utredning, möten med andra provutvecklare, referensgrupper, vetenskapligt råd, utveckling av skriftliga och muntliga provdelar, utveckling av bedömningsunderlag med mera. En del av det här arbetet är grundläggande och skulle sannolikt inte behöva göras om, exempelvis vad som kännetecknar lämplighet för yrket och hur andra länder arbetar med lämplighetsbedömning.

Kostnader för försöksverksamheten på Högskolan i Jönköping

För HJ redovisas kostnaderna i fyra poster; inför bedömningsperioden, bedömningsperioden om 14 dagar inklusive bedömning av uppgifterna, resterande efterarbete och slutligen kostnaden för att utveckla bedömningsmodellen. Även här presenteras kostnaderna kring bedömningstillfället uppdelat per provdeltagare medan utvecklingskostnaden presenteras som en totalsumma.

- 1) **Inför bedömningstillfället.** Administrativa förberedelser, utbildning och förberedelse för bedömare, projektledning, marknadsföring.
- 2) **Bedömningsperioden på 14 dagar inklusive bedömning av uppgifterna.** Provledare, bedömare vid bedömningstillfället och efterarbetet med bedömning av uppgifterna, studenter som hjälpt till under provperioden.
- 3) **Resterande efterarbete.** Innefattar att omvandla provresultatet och föra in det i antagningssystemet, kommunicera med sökande.
- 4) **Utveckling av bedömningsmodellen.**

Tabell 3.6 Kostnader inför bedömningstillfället vid HJ

	Dagar	Kostnad/dag	Kostnad	Kostnad inkl. OH*
Lönekostnader inkl. LKP/sociala avg.				
Administrativa förberedelser (anmälningar, kommunicera med sökande etc.).	39	3 551	138 489	292 212
Provledare förarbete (boka lokaler, administrera bedömare, hantera anmälningar, diverse logistik inför provdagen).	25	3 551	88 775	187 315
Utbildning av bedömare 2 utbildningstillfällen	37	3 551	131 387	277 227
Övrig förberedelse bedömare. (Ingår i lönekostnaden för intervjubedömarna = 2tim. för- och efterarbete/bedömare och bedömandag. För bedömarna av det skriftliga provet ingår detta i de uppgivna lönekostnaderna).				
Projektleddning (sammankallande, tids- och kostnadsplanering, dokumentation, samordning och processledning)	25	3 551	39 061	82 419
Marknadsföring/information (lönekostnader marknadsföringsresurser inkl. särskilt framtagna informationsvideor).	10	3 551	35 510	74 926

Summa 914 098

Kostnad per provdeltagare (386 st)

2 368

*OH på 111 % ingår i alla lokalkostnader på Högskolan i Jönköping.

Tabell 3.7 Kostnader under bedömningsperioden vid HJ

	Dagar	Kostnad/dag	Kostnad	Kostnad inkl. OH
Hela bedömningsperioden (23/5 - 10/6 2016 = 14 dgr)*				
Lönekostnader				
Provledare (ansvarar för logistik, tar emot sökande, koordinerar dagen gentemot sökande och bedömare, ansvarar för allt underlag).	27	3 551	95 877	202 300
Bedömare, muntliga delprov**	96	3 551	340 896	719 291
Bedömare, skriftligt delprov**	18	3 551	63 918	134 867
Provledare/-vakt skriftligt delprov	14	3 551	49 714	104 897
Studentambassadörer som tog emot, informerade och guidade samtliga sökande under provperioden.	56	1 000	56 000	118 160

1 279 515

Kostnad per provdeltagare (386 st)

3 315

*14 dagars bedömning med plats för 386 anmälda, de facto bedömdes 307.

**Här ingår både tid för bedömningstillfället och efterarbetet med bedömning av uppgifterna.

Tabell 3.8 Resterande efterarbete vid HJ

	Dagar	Kostnad/dag	Kostnad	Kostnad inkl. OH
Omvandla provresultat till siffror, lägga in provresultat i antagningssystemet, skicka brev till sökande angående bedömningsresultat, hantera obehöriga (ej genomfört, ännu ej lämpade).	10	3 551	35 510	74 926

**Kostnad per provdeltagare
(386 st)**

194

Om kostnaderna beräknas på före bedömningstillfället, själva bedömningstillfället och det efterarbete som är kopplat till det blir det 5 877 kr/sökande (2 368 kr + 3 315 kr + 194 kr).

Kostnader för utveckling av bedömningsmodellen

Högskolan i Jönköpings utvecklingsarbete under åren 2014–16 för att ta fram bedömningsmodellen beräknas ha tagit 356 arbetsdagar. Medräknat LKP och OH skulle det innebära en kostnad på 2 635 tkr kronor totalt.

Kapitel 4. Hur fungerade modellerna för lämplighetsbedömning?

De två modeller för lämplighetsbedömning som utvecklades av Linnéuniversitetet (LNU) och Högskolan i Jönköping (HJ) utgår från samma aspekter av vad som avses med lämplighet för lärar- och förskolläraryrket i enlighet med föreskrifterna (UHR 2015). Däremot har de kriterier som använts för att bedöma lämplighetsaspekter, de delmoment som använts för att kunna göra bedömningarna och viktningen av olika provdelar utvecklats separat av respektive lärosäte.

I det här kapitlet undersöker UHR hur de två modellerna som användes HT16 fungerade. Kunde modellerna särskilja sökande och differentiera mellan olika prestationsgrader? Såg de två modellerna ut att ha fungerat på likartat sätt? Fungerade modellerna på ett likande sätt för de sinsemellan ganska olika lärarprogrammen eller fanns det skillnader? I vilken utsträckning mäter bedömningsmodellernas olika delar samma underliggande förmågor? En annan fråga är om lärosätenas olika sätt att väga ihop bedömningarna för de olika delarna påverkade det slutliga resultatet för bedömningen. En avslutande och viktig fråga är om de sökandes bakgrund påverkade hur de klarade lämplighetsbedömningen.

UHR har gjort flera olika analyser av resultaten för samtliga sökande som genomgick lämplighetsbedömning vid LNU och HJ. Deras prestationer på lämplighetsbedömningen i sin helhet och i de olika ingående delarna har analyserats. Prestationerna har jämförts mellan de två bedömningsmodellerna och även mellan de olika lärarprogrammen. Hur såg prestationerna på de fem ingående aspekterna ut och fanns det samband mellan dem eller inte? UHR har även testat att ändra på viktningen av delarna för att se hur det påverkade det sammantagna utfallet av bedömningarna. Även i vilken mån resultatet av lämplighetsbedömningen var kopplat till vilka sökande som valde att börja på den lärarutbildning de sökt vid LNU/HJ har undersökts. UHR har även undersökt hur de sökande som bedömdes som ännu ej lämpade upplevde lämplighetsproven, och i vilken mån de verkar ha fungerat studievägledande. Slutligen har UHR undersökt om det fanns samband mellan de sökandes resultat på lämplighetsbedömningen och bakgrundsfaktorerna gymnasiebetyg, svensk eller utländsk bakgrund samt de sökandes och deras föräldrars utbildningsbakgrund.

I korthet visar analysen:

- Såväl LNU:s som HJ:s modell för att bedöma lämplighet kunde särskilja mellan de sökandes olika prestationsgrader.
- De sökande vid LNU hade ett lägre genomsnittsresultat än HJ på lämplighetsbedömningen, och det låg i närheten av mitten på poängskalan. Spridningen av resultaten är den förväntade för den här typen av generiskt prov.
- Den genomsnittliga prestationen i HJ:s modell var högre med många sökande som fick högsta resultat. Spridningen av resultaten var lika stormen fördelningen var mer ojämn och med fler höga resultat.

- Det var stor samstämmighet mellan LNU och HJ:s modeller i hur de sökande presterade på de olika ingående aspekterna i relation till den sammanlagda prestationen.
- Det var små skillnader mellan de olika lärarprogrammen i resultaten på lämplighetsbedömningen.
- De två bedömningsmodellerna tycks mäta samma underliggande förmågor och korrelationen mellan bedömningsområdena är likartad.
- Den skriftliga kommunikativa förmågan korrelerar i viss utsträckning med de övriga bedömda aspekterna, som i sin tur korrelerar i hög grad med varandra.
- Skillnaderna i LNU:s och HJ:s viktning av de olika delarna i lämplighetsbedömningen påverkar inte det sammanlagda resultatet.
- Den främsta skillnaden mellan de sökande som började på de sökta utbildningarna vid HJ och LNU och de som inte gjorde det är de sökandes egen prioriteringsordning, inte deras resultat på lämplighetsbedömningen.
- Bland de sökande som har höga gymnasiebetyg och de som har högskoleutbildade föräldrar var det mer sannolikt att ha bra resultat på lämplighetsbedömningen, jämfört med sökande med lägre gymnasiebetyg och sökande som har föräldrar som inte har högskoleutbildning. Kön respektive svensk/utländsk bakgrund påverkade inte sannolikheten att få bättre eller sämre resultat på lämplighetsbedömningen.
- Att ha gått yrkesförberedande program, att ha utländsk bakgrund eller att ha föräldrar som inte har eftergymnasial utbildning minskar sannolikheten något för att bli bedömd som lämplig. Den sökandes kön påverkade inte sannolikheten att bli bedömd som lämplig.
- Den studievägledd funktionen för de sökande som intervjuats som bedömts som ännu ej lämpade verkar ha varit i princip obefintlig.

Följande tolkningar kan sammantaget göras av resultaten:

- De framtagna modellerna för att bedöma lämplighet tycks mäta något. I kapitel 5 undersöks den frågan vidare.
- Spridningen av resultat tyder på att LNU:s modell kan mäta prestationer över ett större spektra, från låga till höga. HJ:s modell ser ut att fungera sämre för att differentiera mellan höga prestationer av olika grader. Det kan medföra att urvalsfunktionen för den modellen fungerar sämre.
- Den skriftliga delen av lämplighetsbedömningen mäter till viss del en annan förmåga än övriga delar, sannolikt någon form av generisk akademisk förmåga.
- Lämplighetsbedömning i sig avgjorde inte om de sökande som bedömts som lämpliga började på utbildningarna utan det avgjordes av deras egen prioritering.
- Sökande från studieovana hem, sökande som gått yrkesförberedande program eller sökande med utländsk bakgrund har mindre sannolikhet att bedömas som lämpade.

I det följande presenteras analyser och resultat på ett fördjupat sätt.

Analys av resultaten av lämplighetsbedömningen

LNU hade något lägre genomsnittsresultat

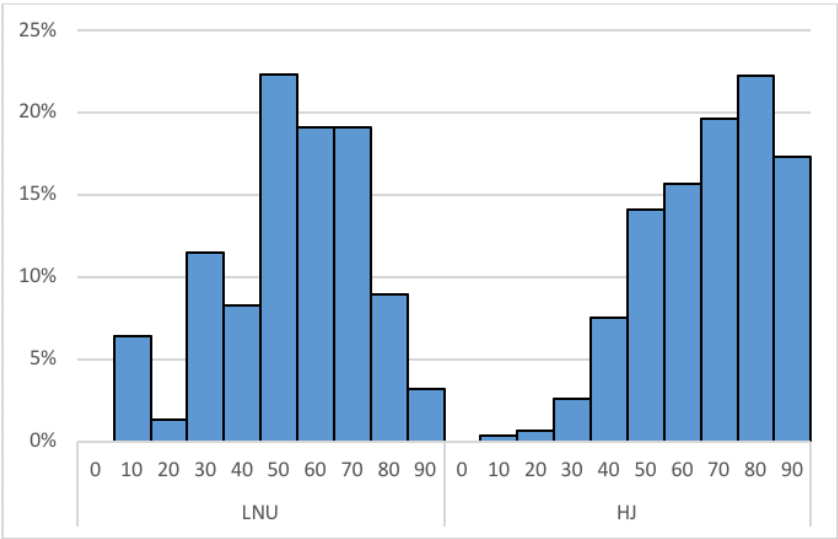
HJ:s skala för totalt antal poäng på lämplighetsbedömningen går mellan 0 och 99 medan LNU:s går mellan 5 och 20. För att kunna jämföra resultaten på ett enkelt sätt i den statistiska analysen omvandlades LNU:s skala till 0–99. Ett poäng kan alltså tolkas som en procentenhet av den maximala poängen. I samtliga följande analyskapitel är LNU:s skala omvandlad till 0–99.

Resultatfördelningen för samtliga lämplighetsbedömda redovisas i tabell 4.1.

Tabell 4.1. Resultatfördelning för samtliga sökande till LNU och HJ

	<u>LNU</u> (n=157)	<u>HJ</u> (n=306)
Medelvärde	60	72
Standardavvikelse	19	17
Lägsta erhållna poäng	13	15
Högsta erhållna poäng	92	99

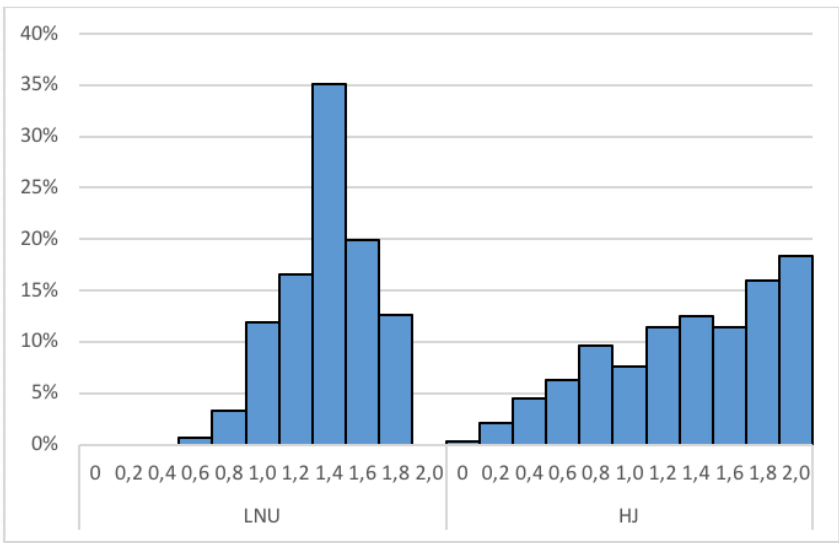
Vad tabellen framförallt visar är att LNU hade ett lägre genomsnitt på sin lämplighetsbedömning, men att lärosätena hade ungefär samma genomsnittliga spridning av resultat. LNU:s fördelning ser ut ungefär som ett förväntat resultat på ett generiskt prov, med approximativt normalfördelade poäng runt ett värde nära mitten. HJ däremot har en ojämн fördelning där flest personer har fått det högsta resultatet. UHR tolkar det som att HJ varit mer generös i sin bedömning (figur 4.1).

Figur 4.1. Spridningen av resultatet per lärosäte

Ett annat sätt att analysera resultaten är att konvertera lämplighetspoängen till ett hypotetiskt meritvärde, bland de som bedömdes vara lämpliga, för antagning i betygssurvalet bland (maximalt två poäng), för att analysera hur lämplighetsbedömning i den utvärderade formen skulle fungera som urvalsinstrument. Det blir då ännu tydligare att fördelningen hos HJ är sådan att det vanligaste resultatet är högsta meritvärde.

34 procent av dem som genomfört lämplighetsbedömningen vid HJ skulle ha fått 1,8–2,0 i meritvärde (figur 4.2). Vad gäller LNU är det lägsta meritvärdet 0,7 av 2,0 möjliga, trots att det lägsta poängresultatet är 13,2 av 99. Det förklaras av att LNU valt att konvertera lämplighetspoäng till meritvärde genom att ta varje resultat på sin skala 5–20 och dela det med tio. Eftersom det lägsta möjliga värdet enligt LNU:s skala är sju innebär det att lägsta meritpoäng alltid är 0,5. Det orsakar en sammanpressad fördelning av meritpoäng vilket gör lämplighetsbedömningen något mindre nyanserad och försämrar dess funktion som urvalsinstrument.

Figur 4.2. Spridningen av resultatet på lämplighetsbedömningen konverterat till meritvärde. Per lärosäte

Samstämmigheten var stor mellan lärosätena i hur sökande presterade inom de olika aspekterna

För att få en mera detaljerad bild av de två bedömningsmodellerna har de fem aspekter som definierades i Universitets- och högskolerådets föreskrift analyserats separat. Aspekterna² är kommunikativ förmåga, interaktiv förmåga, förmåga att ta en ledarroll, förmåga till självreflektion och motivation för den kommande yrkesutövningen. Båda HJ och LNU har delat upp kommunikativ förmåga i muntlig förmåga respektive skriftlig förmåga. LNU har dock inte redovisat separata bedömningar för självreflektion och motivation, utan slagit ihop dessa två aspekter till en. I tabell 4.2 redovisas genomsnittspoängen per bedömningsområde och lärosäte. Även provets olika delar är konverterade till 0-99, för jämförbarhetens skull.

² Aspekterna och hur de bedömdes beskrivs i detalj i kapitel 2.

Tabell 4.2. Genomsnittliga poäng per aspekt för bedömningsmodellerna vid LNU och HJ

	LNU (n=157)	HJ (n=306)
Muntlig kommunikativ	65	86
Skriftlig kommunikativ	50	62
Interaktiv	61	68
Ledarroll	60	80
Självreflektion	-	67
Motivation	-	78
Självreflektion & motivation	64	-

Hos både LNU och HJ hade de sökande lägst resultat på skriftlig kommunikativ förmåga och högst resultat på muntlig kommunikativ förmåga (tabell 4.2). Överlag är det stor samstämmighet mellan HJ och LNU i hur sökande presterade på de olika bedömningsgrunderna, i relation till deras genomsnittliga prestation på hela lämplighetsbedömningen (tabell 4.2). I bilaga A presenteras resultatet per aspekt mer i detalj (tabellerna C.1 och C.2).

Programmen skiljer sig något åt vad gäller resultat

Eventuella programspecifika skillnader mellan de olika lärarprogrammen när det gäller resultatet på lämplighetsbedömningen analyserades. Som tabell 4.3 visar är skillnaderna mellan program inom respektive lärosäte väldigt små, både när det gäller det genomsnittliga resultatet och när det gäller lämplighetsbedömningens olika aspekter. Den enda signifikanta skillnaden gäller aspekten muntlig kommunikativ förmåga, där förskollärare hade ett lägre resultat än ämneslärare vid HJ ($p<0,05$).

Tabell 4.3. Genomsnittliga poäng per bedömningsområde och program

	LNU (n=82)	HJ (n=70)	HJ (n=219)	HJ (n=87)
	Grund- lärare fritids	Grund- lärare åk 4-6	Förskol- lärare	Ämnes- lärare
Muntlig kommunikativ	64	66	85*	89*
Skriftlig kommunikativ	48	51	61	64
Interaktiv	58	64	67	70
Ledarroll	58	63	80	80
Självreflektion	-	-	66	70
Motivation	-	-	78	78
Självreflektion & motivation	63	65	-	-
Genomsnitt på hela provet	58	62	72	74

Mäter lämplighetsbedömningens olika delar samma underliggande förmåga?

Ett sätt att besvara frågan om lämplighetsbedömningens olika delar mäter samma underliggande förmåga är med hjälp av statistisk analys av parvisa korrelationer mellan samtliga aspekter.³

Korrelationsanalysen för LNU visar att skriftlig kommunikativ förmåga har svag korrelation med de andra aspekterna (tabell 4.4). Övriga aspekter har måttlig till stark korrelation med varandra och mäter i viss utsträckning samma sak.

Tabell 4.4. Korrelationer mellan provets olika delar: LNU

	1	2	3	4	5
1. Muntlig kom.	...				
2. Skriftlig kom.	0,18*	...			
3. Interaktiv	0,74*	0,11	...		
4. Ledarroll	0,73*	0,20*	0,69*	...	
5. Reflektion & motivation	0,64*	0,18*	0,58*	0,55*	...

* $p < 0,05$

Korrelationsanalysen för HJ visar också att skriftlig kommunikativ förmåga har svag korrelation med de andra aspekterna (tabell 4.5). HJ:s övriga aspekter har en stark korrelation med varandra och mäter i stor utsträckning samma sak.

Tabell 4.5. Korrelationer mellan provets olika delar: HJ

	1	2	3	4	5	6
1. Muntlig kom.	...					
2. Skriftlig kom.	0,15*	...				
3. Interaktiv	0,70*	0,15*	...			
4. Ledarroll	0,70*	0,08	0,74*	...		
5. Självreflektion	0,66*	0,17*	0,79*	0,68*	...	
6. Motivation	0,62*	0,14*	0,69*	0,68*	0,72*	...

* $p < 0,05$

Att den skriftliga aspekten för både LNU och HJ inte korrelerade högre med övriga bedömningsaspekter kan bero på att den handlar om generiska akademiska färdigheter som att analysera text. Övriga delar mäter snarare personliga egenskaper och färdigheter mer relaterade till social interaktion.

Det finns ytterligare en viktig skillnad när det gäller den lägre graden av samband mellan den skriftliga aspekten och de övriga aspekterna i lämplighetsbedömningen. Aspekten skriftlig kommunikativ förmåga bedömdes i den skriftliga uppgiften som var en separat del av bedömningsmodellerna. Den bedömdes av en bedömare vid LNU. Vid ett lägre utfall i den skriftliga uppgiften bedömdes den av ytterligare en bedömare vilket skedde i 23 fall. De övriga aspekterna bedömdes alla i de två muntliga delmomenten av samma två-tre⁴ bedömare vid

³ Korrelationsmått mäter hur resultatet på en bedömningsdel samvarierar med resultatet på en annan bedömningsdel. Avsaknad av korrelation mellan bedömningsdelar innebär att resultaten på delarna är oberoende av varandra.

⁴ Någon enstaka gång medverkade fyra bedömare, nämligen när alla sökande inte kom till bedömningen och det därmed fanns ett överskott på bedömare.

LNU, som inte var inblandade i bedömningen av den skriftliga uppgiften. Det kan innebära att korrelationerna mellan övriga bedömningsområden hos LNU överensstämmer mer än de skulle gjort om förmågorna skulle ha bedömts av olika bedömare var för sig och i olika delmoment. Det kan i sin tur förklara det svaga sambandet mellan den skriftliga aspekten och de övriga aspekterna.

Upplägget för bedömningarna var liknande även i HJ:s bedömningsmodell, även om man där i den skriftliga uppgiften bedömde både aspekten skriftlig kommunikativ förmåga och förmågan till självreflektion.

Viktningen av prövade aspekter påverkade inte resultatet

Eventuella effekter av skillnader i viktning av de olika aspekterna som provas i lämplighetsbedömningen har analyserats eftersom viktningen skulle kunna påverka resultatet. För det första kan viktningen påverka resultatfördelningen på gruppnivå, vilket är relevant att beakta när olika modeller testas. För det andra kan viktning påverka enskilda sökandes resultat, och därmed deras rangordning och urvalet, vilket är relevant för den sökande.

Förutom när det gäller skriftlig kommunikativ förmåga, som gavs ungefär lika mycket vikt hos båda lärosätena, är skillnaderna i viktning mellan HJ och LNU relativt stora (tabell 4.6). Motivation och reflektion väger totalt 64 procent hos HJ, mer än tre gånger så mycket som hos LNU. Muntlig kommunikativ förmåga, interaktiv förmåga och ledarroll väger två-tre gånger mer hos LNU, beroende på att HJ valt att vikta självreflektion och motivation högre.

Tabell 4.6. Ordinarie viktningar som lärosätena använde HT16

	LNU	HJ
Muntlig kommunikativ	20 %	6 %
Skriftlig kommunikativ	20 %	15 %
Interaktiv	20 %	9 %
Ledarroll	20 %	6 %
Självreflektion	-	27 %
Motivation	-	36 %
Självreflektion & motivation	20 %	-

För att undersöka om viktningen påverkar resultatet har en analys gjorts där varje lärosätes viktning av aspekterna ändras till det andra lärosätets viktning. Tabell 4.7 visar att genomsnittresultatet knappt förändras när det andra lärosätets viktning används. Det spelar därmed inte så stor roll totalt sett hur viktningen görs, eftersom förändringar på individnivå tar ut varandra på gruppnivå. Anledningen är den starka positiva korrelationen mellan lämplighetsbedömningens olika delar som innebär att sökande som presterar bra på en del också presterar bra på de andra delarna. Viktningen spelar då mindre roll eftersom den sökande fortfarande kommer att få höga – eller låga – totalpoäng.

Den förändring som uppstår med ändrad viktning på individnivå, det vill säga för enskilda sökande, är i genomsnitt 7,0 poäng för LNU och 4,0 poäng för HJ. Detta ska jämföras med standardavvikelsen som är 19 respektive 17 poäng för LNU respektive HJ. För några få sökande på LNU är förändringen större än så, men för nästan hälften av dem som gjorde lämplighetsbedömningen var förändringen i stort sett noll. Från det kan man dra slutsatsen att den sökandes egen prestation spelar stor roll, kanske större än hur HJ:s och LNU:s respektive viktningar är konstruerade.

Tabell 4.7. Resultat presenterade med lärosätets egen viktning och omräknade till det andra lärosätets

	<u>LNU</u>	<u>HJ</u>
Egen vikt, medelvärde	60	72
Egen vikt, standardav.	19	17
Andra lärosätets vikt, medelvärde	61	74
Andra lärosätets vikt, standardav.	22	16

Prioritering avgjorde om sökande valde att påbörja lärarutbildningarna

För att förstå hur mycket resultaten från lämplighetsbedömningen påverkade vilka som började på de lärarutbildningar de sökt analyserades medelvärde och fördelning av lämplighetspoängen för både de sökande som började studera och de sökande som inte började studera. Tabell 4.8 visar att sökande som började studera, respektive inte började studera, inte skiljde sig mycket åt i sina prestationer på lämplighetsbedömningen. Skillnaden i medelvärden är liten och inte statistiskt signifikant. Det indikerar att det inte var resultaten på lämplighetsbedömningen, eller det faktum att de deltagit i lämplighetsbedömningen och fått ta del av den studievägledande funktionen i den, som påverkade de sökandes val. En möjlig förklaring till vilka som började på de sökta utbildningarna vid HJ och LNU är istället hur de har prioriterat de sökta utbildningarna.

Tabell 4.8. Medelvärde och fördelning av poängen från lämplighetsbedömningen för dem som började respektive inte började studera på de utbildningar de sökt

	<u>LNU</u>		<u>HJ</u>	
	Började	Började inte	Började	Började inte
Medelvärde	60	62	74	73
Standardavvikelse	18	17	16	15
Antal	61	90	157	132

De som började vid LNU hade i genomsnitt rangordning 1.4 och de som inte började vid LNU rangordning 4.0. De som började vid HJ hade i genomsnitt rangordning 1.5 och de som inte började vid HJ i genomsnitt rangordning 3.7.

Det betyder sannolikt att andra faktorer, som närhet till lärosätet eller möjligheten att komma in på andra mer prioriterade utbildningar varit viktigare än lämplighetsbedömningen i sig.

Betydelsen av olika bakgrundsfaktorer

För att undersöka betydelsen av olika bakgrundsfaktorer i relation till resultatet på lämplighetsbedömningen gjorde UHR en multivariat regressionsanalys med kön, utländsk eller svensk bakgrund, föräldrars utbildningsnivå, gymnasiebetyg och typ av gymnasieprogram de sökande gått.

Samband mellan bakgrundsvariabler och resultat på bedömningen

Analysen visar att högre gymnasiebetyg signifikant ökar sannolikheten för sökande till ämneslärarutbildningar att få ett bra resultat på lämplighetsbedömningen (tabell 4.9). Att ha gått på högskoleförberedande program, jämfört med program som leder till yrkesexamen, ökar signifikant sannolikheten för sökande till såväl grundlärare inriktning fritidshem, som grundlärare åk 4-6, att få ett bra resultat på lämplighetsbedömningen. Att ha föräldrar med eftergymnasial utbildning ökar signifikant sannolikheten för att sökande till förskollärar-programmet får ett bra resultat på lämplighetsbedömningen.

Tabell 4.9. Regressionsanalys av sambandet mellan bakgrundsfaktorerna och poäng på lämplighetsbedömningen. Per program

	Förskol-lärare	Grund, fritids	Grund, 4-6	Ämnes-lärare	Samtliga
Gymnasiebetyg	1,06 (0,566)	1,61 (0,899)	1,09 (1,081)	2,12* (0,822)	1,50*** (0,377)
Yrkesexamen	Referens	Referens	Referens	Referens	Referens
Högskoleförbere-dande	1,95 (3,446)	12,55* (5,631)	17,33* (7,459)	1,78 (5,586)	6,19** (2,383)
Barnomsorg	2,57 (3,671)	6,44 (6,378)	26,54 (13,880)	21,52 (18,012)	5,96* (2,898)
Övriga program	1,41 (4,185)	9,70 (6,813)	17,68* (7,776)	-0,99 (8,033)	4,98 (2,896)
Man	Referens	Referens	Referens	Referens	Referens
Kvinna	0,39 (2,656)	4,83 (4,354)	-5,57 (4,608)	3,53 (3,960)	0,66 (1,749)
Utländsk bakgrund	Referens	Referens	Referens	Referens	Referens
Svensk bakgrund	6,84 (4,589)	3,25 (4,310)	1,13 (6,226)	3,40 (4,194)	3,93 (2,227)
För. gymnasial	Referens	Referens	Referens	Referens	Referens
För. eftergymnasial	7,95* (3,283)	1,71 (9,823)	-2,85 (6,508)	2,65 (4,598)	4,83* (2,367)
Förskollärare					Referens
Grundlärare, fritids					-12,32*** (2,493)
Grundlärare, 4-6					-9,89*** (2,558)
Ämneslärare					4,23 (2,620)
Konstant	42,78*** (8,543)	23,22 (15,507)	36,51* (14,823)	38,74** (12,064)	38,98*** (5,551)
Justerat R2	0,0418	0,0861	0,0977	0,0799	0,1803
Antal	205	73	61	77	416

Standardfel inom parentes. *p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Samband mellan bakgrundsvariabler och möjligheten att bli godkänd på lämplighetsbedömningen

UHR gjorde även en statistisk analys av sannolikheten att bli bedömd som lämplig (tabell 4.10).

Tabell 4.10 visar att ha gått högskoleförberedande gymnasieprogram, barnomsorgsprogrammet eller övriga program, jämfört med program som leder till en yrkesexamen, ökar sannolikheten att bli bedömd som lämplig. Även att ha svensk bakgrund och att ha föräldrar med eftergymnasial utbildning ökar sannolikheten.

Tabell 4.10: Regressionsanalys (linjär sannolikhetsmodell) för sannolikhet att vara lämplig

	Samtliga
Gymnasiebetyg	0,01 (0,004)
Yrkesförberedande	Referens
Högskoleförberedande	0,11*** (0,027)
Barn och omsorg	0,10** (0,033)
Övriga program	0,12*** (0,033)
Man	Referens
Kvinna	-0,02 (0,020)
Utländsk bakgrund	Referens
Svensk bakgrund	0,06* (0,025)
För. gymnasial	Referens
För. eftergymnasial	0,06* (0,027)
Förskollärare	Referens
Grundlärare, fritids	0,06* (0,028)
Grundlärare, 4-6	-0,00 (0,029)
Ämneslärare	0,01 (0,030)
Konstant	0,69*** (0,063)
Justerat R ²	0,0712
Antal	418

UHR undersökte hur de ännu ej lämpade upplevde lämplighetsbedömningen

I uppdraget ligger att analysera för- och nackdelar med att använda lämplighetsbedömningar. UHR undersökte därför hur lämplighetsbedömningen upplevdes av de sökande som 2016 bedömdes som ännu ej lämpade. Det gjordes i termer av positiva och negativa aspekter och med fokus på hur lämplighetsbedömningens möjliga studievägleddande funktion upplevts.

De intervjuade

23 sökande bedömdes som ännu ej lämpade höstterminen 2016, varav 17 vid HJ och 6 vid LNU. Av dessa 23 sökande har runt hälften inlett lärarstudier under perioden HT16–VT19.

11 sökande från HJ och två från LNU ställde upp på att intervjuas (metod beskrivs i bilaga E, textavsnitt E.1). Den intervjuade gruppen hade en jämn könssammansättning. Höstterminen 2016 var de mellan 19 och 27 år. Mer än hälften hade utländsk bakgrund. Hälften kom från studieovana hem. Några hade läst ett gymnasieprogram som var inriktat på arbete med barn och ungdomar. Majoriteten hade tidigare erfarenhet av betalt eller ideellt arbete med barn, hälften hade arbetat i skolmiljöer och några arbetade i pedagogiska roller under lämplighetsbedömningen. Majoriteten hade arbetslivserfarenhet utan direkt koppling till läraryrket. Hälften hade tidigare erfarenhet av högre utbildning. Ett fåtal hade inlett lärarstudier i Sverige, eller utomlands, före lämplighetsbedömningen.

De sökande hade börjat tänka på läraryrket vid olika tidpunkter; under gymnasiet, efter gymnasiet, eller efter att ha arbetat i skolmiljö eller med människorelaterade yrken. Ett fåtal hade tänkt på det först i samband med lämplighetsbedömningen.

De flesta intervjuade uppger att de inte sökt lärarutbildningen på grund av lämplighetsbedömningen, utan för att HJ och LNU låg nära deras hem. Flera personer upplever att det fick långtgående praktiska och ekonomiska konsekvenser för deras livssituation att de inte bedömdes som lämpade eftersom de fick flytta till annan ort för att läsa. I något fall ingick lämplighetsbedömning i en strategi att söka allt som gick att söka, eller som lägre rankat alternativ till andra lärarutbildningar. Bara i ett fall nämndes själva lämplighetsbedömningen som ett skäl att söka.

Hur upplevdes lämplighetsbedömningens olika delar?

LNU erbjöd sökande att via sin hemsida ta ett anonymt webbstest, och en av de två sökande till LNU hade tagit det före lämplighetsbedömningen. Ingen av de sökande till HJ, som inte erbjöd någon liknande möjlighet, hade tagit webbstestet vid LNU. Ingen utom en visste heller om att testet fanns.

Av de två sökande till LNU hade en sökande diffusa minnen av gruppuppgiften, medan den andra upplevde den som positiv, men att syftet var något oklart.

Genomgående beskriver sökande till HJ att intervjusituationen upplevts som nervös. Några sökande var nervösa, men klart nöjda, några såg det som naturligt att bli nervös vid en bedömning i form av intervjun men att nervositeten lade sig. Flera andra beskriver att nervositeten inte lade sig under intervjun. För några väcktes nervositeten av att de intervjuades av tre bedömare samtidigt, för andra av att de inte förstod varför bedömarna ställde vissa frågor, och då blev osäkra kring hur de svarat.

I något fall upplevdes frågorna om motivation för yrket som ifrågasättande och situationen som kränkande. I vissa fall beskrivs en grad av nervositet som lett till ett obehag som anses ha lett till att den sökande inte kom till sin rätt. Några sökande associerade till anställningsintervjuer och de upplevde intervjuerna som orättvisa eftersom gymnasiebetyg borde räcka.

De två sökande till LNU beskriver inte någon nervositet, däremot beskrivs i ett fall att en neutral respons från intervjuaren väckte osäkerhet och en känsla av bristande engagemang. Några sökande som invandrat till Sverige i tonåren eller i vuxen ålder upplevde att det var svårt att genomföra intervjuerna på svenska. En del upplevde att intervjun inte var värd den långa resan till lärosätena.

Det skriftliga provet beskrivs av de sökande som upplevt det positivt som intressant, enkelt och som ett bra komplement till intervjuens fokus på muntlig kommunikation. Av de sökande som upplevt det som mer negativt beskrivs det som repetitivt, som orelaterat till lärarutbildningen eller som svårt. Skälen till att det skriftliga provet upplevdes som svårt beskrivs olika. För flera handlade det om det egna förhållandet till skrivande, för några att de inte hade svenska som modersmål, samt för vissa sökande till HJ att de inte förberett sig (vilket de, till skillnad från LNU:s sökande, kunde göra).

De flesta beskriver att de förstod direkt efter intervjun och det skriftliga provet vilka delar som gått bra eller mindre bra. Någon hade ingen uppfattning alls efteråt. Ett fåtal upplevde att det hade gått bra och var överraskade över det negativa resultatet.

Bara en sökande beskriver att lämplighetsbedömningen gett en insikt om möjliga utvecklingsområden i relation till lärarutbildningen och läraryrket. Flertalet beskriver att lämplighetsbedömningen inte gav dem något. Några beskrev att de nu förstod hur de skulle klara ett liknande prov nästa gång eftersom de förstod mer vad bedömnarna ville ha. Någon insåg att Jönköping som stad inte passade personen.

Hur påverkades de sökande av lämplighetsbedömning?

De sökande hade en oklar bild av varför de bedömts som ännu ej lämpade, utifrån den information de fått. Några beskrev att de direkt fokuserat på andra alternativ. Någon trodde sig ha bett om fördjupad feedback från lärosätet, men inte fått det.

Hälften beskriver att deras motivation för lärarutbildning sänktes när de fick beskedet om att inte ha kommit in, framförallt tillfälligt, tills de kom in på en annan lärarutbildning, eller distanserade sig från beskedet. Flera blev ledsna. Någon upplevde efter beskedet att det nu inte skulle kunna gå att bli lärare alls. Någon hade blivit mer motiverad, och ville motbevisa lämplighetsbedömningen. Några beskriver att lämplighetsbedömningen inte påverkat deras motivation alls.

Bara en av de sökande uppgav att lämplighetsbedömningen fått hen att tvivla på sin lämplighet för läraryrket, övriga sökande uppgav att den inte påverkats alls, och i något fall ökats. Det antyder att dessa sökande upplevt lämplighetsbedömning mer som en fråga om lämplighet för lärarutbildningen, snarare än för läraryrket.

Hälften av de intervjuade beskriver att lämplighetsbedömning inte påverkat deras syn på dem själva, andra beskriver övergående påverkan, som tvivel på sina egna värderingar eller grubblerier om varför andra kunnat komma in på utbildningen.

Någon upplevde beskedet som något som skulle motbevisas. En sökande upplevde lämplighetsbedömningens resultat som en positiv möjlighet att utveckla sig själv.

Förordade de sökande nationell lämplighetsbedömning?

Nästan hälften av de intervjuade sökande tycker inte att nationell lämplighetsbedömning bör införas. Skälen som ges är att gymnasiebetyg bör vara bevis nog på lämplighet, att lärarstudenter bör kunna utvecklas under lärarutbildningar, att nationell lämplighetsbedömning kommer att göra lärarutbildningar mindre attraktiva, samt tvivel på lämplighetsbedömningens validitet. Nästan hälften av de sökande tycker dock att nationell lämplighetsbedömning bör införas. Skälen som ges är att minska avhopp, skilja seriösa sökande från icke-seriösa, förbättra lärarkvalitén och att ge personer som inte har råd att ta högskoleprovet många gånger en annan möjlighet att komma in. Någon sade sig inte ha en åsikt. Andra menade att om lämplighetsbedömning införs nationellt bör lämplighetsbedömningens delar kortas avsevärt, och sökande kunna antas även om de underkänts på några områden.

Reflektioner

Den intervjuade gruppen föreföll i stort ha en seriös inställning till läraryrket. Närhet till lärosätet var den vanligaste anledningen att söka till HJ och LNU, vilket antyder att de sökande inte sökte sig till lämplighetsbedömning för vägledning. Mest framträdande är att intervjusituationen på HJ beskrivs som ojämlig i termer av antalet bedömare i relation till sökande, och att frågornas syfte upplevts oklart. Det har betydelse eftersom nervositeten i vissa fall inte lagt sig utan övergått till prestationssänkande obehag. Genomgående beskrivs inte det skriftliga provet som lika nervöst som intervjun, upplevelsen av det förefaller variera mer från person till person. Att de flesta förstod vilka delar som inte gått bra är ett tecken på att det funnits en kontakt mellan sökande och situation, vilket är positivt.

Mindre positivt är att lämplighetsbedömningen inte verkar ha haft några studievägledande effekter, utan bara verkar ha förståtts som ett antagningsprov relaterat till den specifikt sökta utbildningen vid HJ/LNU. Kopplingen till yrket verkar alltså inte helt ha gått fram. Det stöds också av att motivationen för läraryrket inte beskrivs som negativt påverkad av det negativa provresultatet, enbart motivationen för lärarutbildningen. Det kan till viss del bero på att de sökande inte förstod på vilka grunder de egentligen bedömts som ännu ej lämpade. Att flera sökande gick vidare till andra lärarutbildningar speglar att flera beskriver att de inte upplevt lämplighetsbedömningen som tillförlitlig.

Självbilden beskrivs överlag som opåverkad, men självkänslösänkande effekter beskrivs som bör vägas mot värdet av lämplighetsbedömning i stort. Även de praktiska och ekonomiska svårigheter som beskrivs, efter att ha bedömts som ännu ej lämpad, bör vägas in.

De intervjuades varierade åsikter om värdet av att lämplighetsbedömning införs nationellt speglar den mediala diskussionen och den professionsdiskussion som föregick den här utredningen. Den visar även att de inte per automatik avfärdat idén med lämplighetsbedömning för att de själva inte bedömts som lämpade, även om de hade synpunkter på dess utformning. Hur deras utsagor relaterar till HJ och LNU:s egna enkätutvärderingar, gjorda innan de sökande fick sina provresultat, beskrivs i bilaga E (textavsnitt E.2).

Utifrån intervjuerna kan några möjliga utvecklingsområden för lämplighetsbedömning ses. En möjlighet är att ge mer information i direkt anslutning till intervjun om dess syfte. Färre intervjuare skulle kunna göra situationen lugnare för de sökande. Om de sökande aktivt erbjuds individuell återkoppling efter besked om att de inte antagits kan det bidra till att öka lämplighetsbedömningens vägledande funktion, minska självkänslösänkande effekter, samt risken att den sökande slår ifrån sig bedömningens slutresultat utan att dra nytta av den.

Kapitel 5. Effekter av lämplighetsbedömningen

I uppdraget ingår att bedöma effekter av lämplighetsbedömningen. Kan de två modellerna för lämplighetsbedömning inom försöksverksamheten vid Linnéuniversitetet (LNU) och Högskolan i Jönköping (HJ) säga något om de antagna lämplighetsbedömda studenternas lämplighet för yrket? Det ska UHR försöka analysera trots det faktum att myndigheten inte haft möjlighet att följa studenterna in i yrkeslivet, utan endast tre terminer in i utbildningen.

Det som har varit möjligt att följa upp och analysera inom ramen för utvärderingen är studenternas prestationer på den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU). UHR har även undersökt eventuella effekter på genomströmning i form av poängproduktion och kvarvaro på utbildningen i form av registreringsdata. Effekter på poängproduktion och kvarvaro undersöks inte primärt som mått på lämplighet för yrket. Däremot är de intressanta i relation till andra förväntningar som har kopplats till lämplighetsbedömning om ökad genomströmning och att studenterna ska gå klart utbildningen. För att få en bild av möjliga samband mellan resultaten på lämplighetsbedömningen och studenternas prestationer har UHR också undersökt hur eventuella linjära samband mellan poäng på lämplighetsbedömningen och VFU-betyg, poängproduktion och kvarvaro ser ut.

För att ge en indikation gällande den centrala frågan om huruvida de två modellerna för lämplighetsbedömning kan säga något om studenternas lämplighet för förskolläraryrket har UHR gjort ett antal olika analyser.

I korthet visar resultaten att:

- Studenter på förskolläraryrket (HJ) och grundläraryrket med inriktning fritidshem (LNU) som deltog i lämplighetsbedömning hade en något större sannolikhet att få VG på sin första VFU jämfört med de studenter vid HJ och LNU som började samma program HT15. För de andra två programmen, grundläraryrket 4-6 (LNU) och ämnesläraryrket (HJ) fanns inga effekter.
- Till skillnad från analysen av VFU1 hade lämplighetsbedömda studenter på förskolläraryrket inte en större sannolikhet att få VG på VFU2 jämfört med de studenter som började på samma program HT15.
- Studenter på förskolläraryrket (HJ) som fick höga poäng på lämplighetsbedömning har en något större sannolikhet att få VG även på VFU2,⁵ jämfört med andra lämplighetsbedömda studenter som antogs samtidigt till förskolläraryrket med låga poäng på lämplighetsbedömningen.
- De lämplighetsbedömda studenterna på grundläraryrket inriktning åk 4-6 (LNU) och förskolläraryrket (HJ) hade en signifikant lägre poängproduktion termin 1 och termin 3 än icke-lämplighetsbedömda studenter antagna HT15 till samma program.

⁵ Av samtliga lärarutbildningar där sökande lämplighetsbedömdes är detta den enda där studenterna hann ha sin andra VFU under den period UHR haft tillgänglig för utvärderingen.

- Lämplighetsbedömda studenter på grundlära­programmet inriktning fritidshem (LNU) och på ämneslära­programmet (HJ) hade däremot en signifikant högre poängproduktion på termin 1 respektive termin 3 än icke-lämplighetsbedömda studenter antagna HT15 till samma program.
- Studenter på förskollära­programmet (HJ) med höga poäng på lämplighetsbedömningen har en större sannolikhet att ha en högre poängproduktion, jämfört med andra lämplighetsbedömda studenter som antogs samtidigt till förskollära­programmet med låga poäng.
- Lämplighetsbedömningen påverkade nästan inte alls sannolikheten att stanna kvar på lära­utbildningarna. Den enda effekten är svagt negativ. Sannolikheten för att inte stanna kvar på utbildningen var högre för lämplighetsbedömda studenter på förskollära­programmet (HJ) jämfört med icke-lämplighetsbedömda studenter vid HJ antagna HT15.
- Studenter som lämplighetsbedömts skiljer sig generellt inte åt när det gäller motivation för läraryrket eller akademiskt engagemang, jämfört med studenter på liknande lära­utbildningar vid andra lärosäten som inte lämplighetsbedömts.

Sammantaget tolkar UHR resultaten på följande sätt:

- Lämplighetsbedömningen verkar ha fångat någon relevant förmåga relaterad till lära­roller med hög grad av social interaktion, eftersom det finns ett samband mellan högre poäng på lämplighetsbedömning och högre sannolikhet för VG på VFU för förskollära­ och grundlära­, inriktning fritidshem.
- Frånvaron av tydliga positiva effekter på poängproduktion antyder att lämplighetsbedömning inte erbjuder mer än gymnasiebetyg vad gäller akademisk förmåga, snarare möjligtvis det motsatta, eftersom avhopp inte minskade, utan i något fall till och med ökade.
- Upplevelsen av utvaldhets och höjd motivation som var en förhoppning, verkar inte i denna utvärdering ha gett något konkret avtryck när motivation mätts.

Upplägg av utvärderingen av lämplighetsbedömningens effekter

UHR har i uppdrag att bedöma effekter av lämplighetsbedömningen, vilket har gjorts genom flera olika typer av statistiska jämförelser och analyser.

När samhällsvetenskapliga utvärderingar genomförs är det önskvärt att ha kontroll över så många faktorer utöver det fenomen som ska studeras som möjligt, för att undvika att det är egentligen andra företeelser som påverkar de effekter som studeras. När det gäller lämplighetsbedömning kan det vara faktorer som arbetsmarknaden, som kan påverka hur många som vill studera, principer för betygsättning och rutiner för betygsättning, till exempel introduktionen av VG på lära­utbildningar 2015. En del faktorer har UHR sökt statistiskt kontrollera för genom att använda olika typer av jämförelser med lärosäten som inte använde lämplighetsbedömning 2016. Andra faktorer går inte att kontrollera för, utan där förs i rapporten resonemang om vad som är sannolikt att anta utifrån resultaten.

UHR har främst studerat två typer av effekter:

Finns det någon skillnad mellan lämplighetsbedömda studenter som började HT16 och studenter som började HT15 på de utbildningar vid HJ och LNU som ingick i försöket med lämplighetsbedömning?

Finns det något samband mellan poäng på lämplighetsbedömningen och olika utfall inom gruppen lämplighetsbedömda studenter som började HT16?

Grunden för detta sätt att undersöka effekter är att lämplighetsbedömningen borde ha fått fram mer lämpade studenter HT16 jämfört med HT15, och att studenter med bättre resultat på lämplighetsbedömningen HT16 borde vara mer lämpade än studenter med sämre resultat på lämplighetsbedömningen HT16. Det är viktigt att utreda om högre lämplighetspoäng har ett samband med bättre prestationer under lärarutbildningarna än lägre lämplighetspoäng för att klarlägga om lämplighetsbedömning passar som urvalsinstrument, det vill säga att det ska kunna ge extra meriter vid antagning till lärarutbildningar, eller enbart vara behörighetsgivande, lämplig eller inte lämplig.

För att analysera effekterna av lämplighetsbedömningen har UHR använt linjär regressionsanalys som statistisk analysmetod. I samtliga regressionsanalyser har UHR även med kontrollvariabler. Myndigheten har genomfört utförliga tester av vilka statistiska modellspecifikationer som lämpar sig bäst, alltså vilka bakgrundsvariabler som är av värde och vilka som inte tillför någonting, utan riskerar att försämra de statistiska modellerna. UHR kontrollerar därför för studenternas gymnasiebetyg och föräldrarnas högsta utbildningsbakgrund i de analyser där HT15 jämförs med HT16. I analyser av sambandet inom gruppen lämplighetsbedömda antagna HT16 kontrollerar UHR för gymnasiebetyg.

Utöver dessa två effekter har UHR även genomfört en enkätundersökning som mäter motivation för läraryrket och akademiskt engagemang.

Analys av prestationerna på VFU

UHR har under den tidsperiod som funnits tillgänglig haft möjlighet att jämföra prestationerna på de lämplighetsbedömda studenternas första VFU (VFU1), med prestationerna på VFU1 vid samma lärarprogram vid LNU och HJ, som antogs HT15 utan lämplighetsbedömning. Årskullen HT15 fungerar därmed som kontrollpopulation inom lärosätet till fallpopulationen HT16, den årskull som antogs genom lämplighetsbedömning. UHR har även under perioden hunnit följa förskollärarstudenter på HJ under deras andra VFU.

VFU-bedömningar skiljer sig åt i så hög grad mellan olika lärosäten att en direkt jämförelse med andra lärosäten inte är meningsfull.⁶ Däremot har UHR analyserat om andelen VG på VFU1 förändrats mellan HT15 och HT16 på motsvarande lärarprogram vid Karlstads universitet (KAU) och Uppsala universitet (UU). Skulle det finnas liknande förändringar i andelen VG på motsvarande utbildningar vid KAU och UU talar det emot att eventuella effekter på HJ och LNU enbart, eller alls, beror på lämplighetsbedömning.

⁶ Den bristande överensstämmelsen konstaterades bland annat av Universitetskanslersämbetet (UKÄ 2015).

Analys av indikatorerna på genomströmning

UHR har analyserat eventuella skillnader i poängproduktion termin 1 och 3 mellan lämplighetsbedömda och icke-lämplighetsbedömda studenter vid HJ och LNU. Årskullen HT15 vid HJ och LNU är även här kontrollpopulation. En analys av om poängproduktionen förändrats mellan HT15 och HT16 på motsvarande lärarprogram vid KAU och UU gjordes också. Den analysen gjordes för att fånga om eventuella förändringar vid HJ och LNU även gäller för liknande lärarutbildningar, och därmed sannolikt inte har med lämplighetsbedömningen att göra.

UHR har analyserat sambandet mellan resultatet på lämplighetsbedömningen och poängproduktion inom gruppen lämplighetsbedömda. Skiljer sig studenter vid HJ och LNU med bättre resultat på lämplighetsbedömningen från lämplighetsbedömda studenter på samma program med sämre resultat på lämplighetsbedömningen vad gäller tagna högskolepoäng under utbildningen?

UHR har också analyserat indikationer på avhopp på termin 2 och 3 mellan lämplighetsbedömda (HT16) och icke-lämplighetsbedömda studenter (HT15) vid HJ och LNU. Även en analys av om andelen studenter som fortfarande var kvar på utbildningen förändrats mellan HT15 och HT16 på motsvarande lärarprogram vid KAU och UU har gjorts. Syftet var att fånga om eventuella förändringar vid HJ och LNU även gäller för liknande lärarutbildningar, och därmed sannolikt inte har med lämplighetsbedömningen att göra.

UHR har analyserat sambandet mellan resultat på lämplighetsbedömningen och sannolikheten att vara kvar på utbildningen inom gruppen lämplighetsbedömda. Var studenter med bättre resultat på lämplighetsbedömningen i högre utsträckning kvar på utbildningen termin 2 och 3 än studenter med lägre resultat?

Analys av motivation för läraryrket och akademiskt engagemang

UHR har även valt att jämföra lämplighetsbedömda lärarstudenters motivation för läraryrket och akademiska engagemang med icke-lämplighetsbedömda lärarstudenter vid KAU och UU som läser samma lärarprogram. Frågorna baserar sig på delar av en tidigare enkät (Alm et al. 2014).

I det följande presenteras analyser och resultat på ett fördjupat sätt.

Lämplighetsbedömning och VFU

UHR har gjort ett antal analyser av verksamhetsförlagd utbildning (VFU), eftersom VFU ligger närmast läraryrket.

Ökar lämplighetsbedömning andelen som fick VG på VFU?

Den första VFU-analysen rör andelen studenter som fått VG på VFU. På grund av att studenterna på ämneslärarprogrammen är få har alla ämneslärarprogram slagits ihop. I tabell 5.1 och tabell 5.2 beskrivs fördelning av betyg på VFU1 för LNU och HJ. T-test har använts för att testa om skillnader är signifikanta ($p < 0,05$). Ingen student fick underkänt på VFU1⁷. Det innebär att betyg på VFU1 (utfallsvariabeln) bara kan ha ett av två värden, G eller VG. Alla analyser av VFU-betyg har därför andel VG som beroende variabel, som jämförs med andel G.

⁷ Ett resultat som överensstämmer väl med utfallet på andra lärosäten i Sverige och som beskrivs som problematiskt av Universitetskanslersämbetet (UKÄ 2015).

Tabell 5.1. Fördelning av betyg på VFU1: LNU

	Grundlärare, fritidshem		Grundlärare, årskurs 4–6	
	HT15 (n=33)	HT16 (n=32)	HT15 (n=30)	HT16 (n=16)
U	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
G	22 (67 %)	15 (47 %)	21 (70 %)	11 (69 %)
VG	11 (33 %)	17 (53 %)	9 (30 %)	5 (31 %)

*Om skillnad gentemot HT15 i betygsfördelning signifikant $p < 0,05$.

Inga signifikanta skillnader visade sig för programmen vid LNU (tabell 5.1) men som framgår av tabell 5.2. har lämplighetsbedömda studenter på HJ:s förskollärrarprogram HT16 statistiskt signifikant högre andel VG på VFU1.

Tabell 5.2. Fördelning av betyg på VFU1: HJ

	Förskollärare		Ämneslärare	
	HT15 (n=98)	HT16* (n=109)	HT15 (n=39)	HT16 (n=36)
U	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
G	88 (90 %)	87 (80 %)	38 (97 %)	31 (86 %)
VG	10 (10 %)	22 (2 %)	1 (3 %)	5 (14 %)

*Skillnad gentemot HT15 i betygsfördelning signifikant $p < 0,05$.

För att utesluta att ökningen i VG för förskollärarstudenterna HT16 beror på något annat än lämplighetsbedömningen, som att differentierade betyg på VFU infördes först 2015 och att VFU-examinatorerna blivit mer vana att bedöma VG, jämförs resultatet för HJ och LNU med VFU-betyg på VFU1 vid KAU och UU. Det handlar i hög grad om att söka utesluta generella förändringar i fördelning VG/G inom alla undersökta områden.

En analys av om fördelningen av VG/G förändrats mellan HT15 och HT16 på motsvarande lärarprogram vid KAU och UU gjordes också. Den gjordes för att fånga om eventuella förändringar vid HJ och LNU även gäller för liknande lärarutbildningar, och därmed sannolikt inte har med lämplighetsbedömningen att göra.

Som syns i tabell 5.3 och 5.4 finns det ingen signifikant skillnad mellan andelen VG på VFU1 mellan HT15 och HT16 vid KAU. Däremot finns en högre andel studenter på förskollärarprogrammet vid UU med VG på VFU1 HT16, jämfört med HT15, och en lägre andel studenter med VG på grundlärarprogrammet, 4-6 vid UU jämfört med HT15. Resultaten för KAU och UU visar alltså på två motsatta tendenser även om resultatet för förskollärarna speglar HJ:s förskollärare.

Tabell 5.3. Fördelning av betyg på VFU1: KAU

	Förskollärare		Grundlärare, 4–6		Ämneslärare, gymnasiet	
	HT15	HT16	HT15	HT16	HT15	HT16
U	1 %	0 %	4 %	2 %	0 %	0 %
G	34 %	27 %	41 %	48 %	80 %	93 %
VG	66 %	73 %	54 %	49 %	19 %	7 %
Antal	95	97	71	85	56	24

*Om andel VG skiljer sig statistiskt signifikant från motsvarande program HT15 ($p < 0,05$).

Tabell 5.4. Fördelning av betyg på VFU1: UU

	Förskollärare		Grundlärare, 4–6		Ämneslärare, gymnasiet	
	HT15	HT16	HT15	HT16	HT15	HT16
U	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
G	87 %	75 %	67 %	84 %	70 %	93 %
VG	13 %	25 %*	33 %	16 %*	30 %	7 %
Antal	115	113	64	73	40	14

*Andel VG skiljer sig statistiskt signifikant från motsvarande program HT15 ($p < 0,05$).

Ökar lämplighetsbedömning sannolikheten för VG på VFU?

Den andra VFU-analysen rör om sannolikheten för att få VG på VFU1 är större för lämplighetsbedömda studenter vid HJ och LNU HT16 än för icke-lämplighetsbedömda studenter som antogs till samma lärarprogram vid HJ och LNU HT15. Jämförelserna mellan HT15 och HT16 vid HJ och LNU har gjorts med hjälp av multivariata regressioner.⁸ På grund av att studenterna på ämneslärarprogrammen vid LNU är få har alla ämneslärarprogram slagits ihop.

Regressionsanalysen visar på signifikanta skillnader mellan HT15 och HT16, se tabell 5.5. I genomsnitt hade lämplighetsbedömda studenter som började utbildningarna HT16 17 procentenheter högre sannolikhet för VG än studenter som påbörjade utbildningarna HT15. Skillnaden var störst bland studenterna på grundlärarprogrammet inriktning fritidshem (LNU), där sannolikheten att få VG på VFU1 var 35 procentenheter högre bland dem som gjort lämplighetsbedömningen.

Tabell 5.5: Regressionsanalys (linjär sannolikhetsmodell) för VG på VFU1, HT15 per lärarprogram

	Förskollärare	Grund, fritids	Grund, 4–6	Ämneslärare	Samtliga
HT15	Referens	Referens	Referens	Referens	Referens
HT16	0,14* (0,054)	0,35** (0,104)	0,14 (0,130)	0,09 (0,070)	0,17*** (0,039)
Gymnasiebetyg	0,04** (0,014)	0,06* (0,024)	0,04 (0,025)	0,03* (0,015)	0,04*** (0,009)
För. gymnasial	Referens	Referens	Referens	Referens	Referens
För. eftergymnasial	0,07 (0,054)	0,04 (0,101)	0,07 (0,118)	-0,06 (0,069)	0,05 (0,039)
Förskollärare					Referens
Grundlärare, fritids					0,30*** (0,052)
Grundlärare, 4–6					0,11* (0,057)
Ämneslärare					-0,07 (0,055)
Konstant	-0,49* (0,203)	-0,53 (0,309)	-0,44 (0,359)	-0,40 (0,209)	-0,56*** (0,133)
Justerat R2	0,0516	0,1576	0,0250	0,0960	0,1334
Antal	194	81	62	66	403

Standardfel inom parentes. * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

⁸ För att renodla effekten av lämplighetsbedömningen har UHR i regressionerna kontrollerat för gymnasiebetyg och föräldrars utbildningsnivå eftersom dessa har samband med utfallet både på VFU1 och lämplighetsbedömningen.

Har höga lämplighetspoäng ett samband med VG på VFU?

Den tredje VFU-analysen rör om det finns ett samband mellan lämplighetspoäng och VFU1-betyg inom de lämplighetsbedömda lärarprogrammen. Om lämplighetsbedömning är ett bra instrument borde även ett bättre resultat på bedömningen innebära "mer lämpade" studenter, det vill säga bättre resultat på VFU1. Lämplighetsbedömning ska alltså inte bara kunna skilja mellan lämpade och ännu ej lämpade, utan graden av lämplighet ska påverka resultatet.

Regressionsanalysen⁹ visar att en poängs skillnad i provpoäng på lämplighetsbedömningen ökar sannolikheten att få VG på VFU1 med i genomsnitt 0,38 procentenheter i den modell där samtliga program ingår (tabell 5.6). När programmen analyseras var för sig finns inget statistiskt samband. En möjlig anledning till att sambandet bara är signifikant i den gemensamma modellen är att antalet studenter är för få i varje enskilt program för den statistiska styrka som krävs för att hitta skillnader. Men eftersom inget enskilt program visade på ett signifikant samband bör den gemensamma uppskattningen tolkas försiktigt.

Tabell 5.6: Regressionsanalys (linjär sannolikhetsmodell) för VG på VFU1, provpoäng

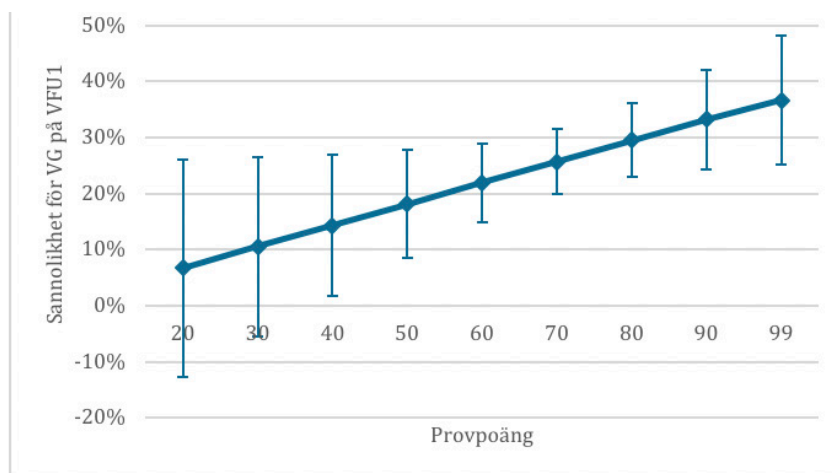
	Förskol-lärare	Grund, fritids	Grund, 4-6	Ämnes-lärare	Samtliga
Provpoäng*100	0,30 (0,250)	0,28 (0,514)	1,18 (0,784)	0,24 (0,341)	0,38* (0,183)
Gymnasiebetyg	0,02 (0,022)	0,07 (0,047)	0,06 (0,059)	0,05 (0,029)	0,04* (0,016)
Förskollärare					0,00
Grundlärare, fritids					0,49*** (0,089)
Grundlärare, 4-6					0,14 (0,110)
Ämneslärare					-0,09 (0,078)
Konstant	-0,31 (0,340)	-0,47 (0,523)	-1,36 (0,894)	-0,80* (0,393)	-0,63** (0,229)
Justerat R2	0,0057	0,0760	0,1235	0,0993	0,1533
Antal	108	31	16	36	191

Standardfel inom parentes. *p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Figur 5.1 illustrerar storleken på sambandet mellan provpoäng och sannolikheten att få VG på VFU1.¹⁰ På den horisontella X-axeln visas möjliga resultat på lämplighetsbedömningen och på Y-axeln motsvarande sannolikhet för att få VG på VFU1. Till exempel har en student som fick 60 poäng på lämplighetsbedömningen – ett medelhögt resultat – i genomsnitt 22 procent större sannolikhet att ha VG på VFU1. En student som fick 99 poäng – högsta möjliga poäng – har i genomsnitt 37 procent större sannolikhet att ha VG på VFU1.

⁹ Regressionsanalys av det linjära sambandet mellan sannolikheten att få VG på VFU1 och poäng på lämplighetsbedömningen, med gymnasiebetyg som kontrollvariabel..

¹⁰Staplarna i figur 5.1 representerar 95 % konfidensintervall.

Figur 5.1. Samband mellan provpoäng på lämplighetsprovet och sannolikhet för VG på VFU1 utifrån den multivariata modellen i tabell 5.4

Förskolelärarstudenter med höga poäng hade större sannolikhet att få VG även på VFU2

Den fjärde analysen av VFU rör studenterna på förskollärarprogrammet vid HJ, eftersom de hann genomföra sin andra VFU under uppföljningstiden HT16-HT17. Till skillnad från i analysen av VFU1 finns ingen signifikant skillnad i andelen VG mellan förskollärarstudenter HT15 och HT16 vad gäller VFU2 (bilaga D, tabell D.1).

Inte heller när det gäller skillnader mellan HT15 och HT16 angående sannolikheten i att få VG på förskollärarprogrammet¹¹ finns ett signifikant samband (bilaga D, tabell D.2).

Däremot visar regressionsanalysen av det linjära sambandet mellan VFU2-poäng och lämplighetspoäng inom gruppen lämplighetsbedömda förskollärarstudenter HT16¹² att en poängs skillnad i lämplighetspoäng ökar sannolikheten för att få VG på VFU2 med 1,11 procentenheter (tabell 5.7).

Tabell 5.7: Regressionsanalys (linjär sannolikhetsmodell) för VG på VFU2, provpoäng

	Förskollärare
Provpoäng*100	1,11* (0,273)
Gymnasiebetyg	0,01 (0,024)
Konstant	-0,64 (0,371)
Justerat R2	0,1360
Antal	97

Not: Standardfel inom parentes. *p<0,05

¹¹ Kontrollerat för gymnasiebetyg och föräldrarnas utbildningsnivå.

¹² Med gymnasiebetyg som kontrollvariabel.

Lämplighetsbedömning och poängproduktion

En ursprunglig tanke i utvärderingen var att försöka identifiera praktiktäna kurser och att se dem som ytterligare indikatorer på lämplighet för yrket, möjliga att analysera i relation till utfallet på lämplighetsbedömningen. En genomgång av kurser som ingår i lärarprogrammen visar att de flesta kurser inte på ett tillförlitligt sätt går att kategorisera som praktiktäna. Det samlade måttet på poängproduktion har analyserats som en indikator på genomströmning. Poängproduktion kan ses som ett uttryck för att studenten klarar av utbildningen.

Det tycks vara stora skillnader i hur poäng från olika kurser på olika lärarprogram rapporteras in i LADOK¹³. Det största enskilda problemet är att inrapporteringen av färdiga kurser för en termin inte alltid hinner göras inom ramen för den aktuella terminen. Informationen släpar efter, vilket gör underlagen mindre tillförlitliga, eftersom de inte kan justeras efteråt. Det innebär att resultaten när det gäller poängproduktion måste beaktas med försiktighet. Därför används endast kvalitets-säkrad poängproduktion från SCB för termin 1 och data för poängproduktion från lärosätena för termin 3¹⁴ i analyserna av genomsnittlig poängproduktion i relation till prestationer på lämplighetsbedömningen.

På grund av ett lågt antal studenter för de olika ämneslärarprogrammen har alla tre ämneslärarprogrammen vid HJ slagits ihop till en gemensam kategori.

Hur såg poängproduktionen ut termin 1 och 3 vid HJ, LNU, KAU och UU?

En analys av om poängproduktionen förändrats mellan HT15 och HT16 på motsvarande lärarprogram vid KAU och UU gjordes också för att fånga om eventuella förändringar vid HJ och LNU även gäller för liknande lärarutbildningar, och därmed sannolikt inte har med lämplighetsbedömningen att göra.

I tabell 5.8 - 5.11 redovisas genomsnittlig ackumulerad poängproduktionen termin 1 och 3 vid LNU, HJ, KAU och UU.

Vid LNU hade lämplighetsbedömda studenter på grundlärare inriktning fritidshem signifikant högre poängproduktion termin 1, medan lämplighetsbedömda på grundlärare åk 4-6 hade signifikant lägre poängproduktion på både termin 1 och 3 (tabell 5.8).

Tabell 5.8: Genomsnittlig poängproduktion termin 1 och 3 (LNU)

	Grundlärare, fritids		Grundlärare, 4-6	
	HT15	HT16	HT15	HT16
HP Termin 1	17,4	24,3*	22,5	17,4*
HP Termin 3	84,7	87,8	89,3	84,4*

*Genomsnittligt HP skiljer sig statistiskt signifikant från motsvarande program och termin HT15 ($p<0,05$).

¹³ Ladok är ett nationellt administrativt system som ger högskolor runtom i landet stöd i olika delar av den studieadministrativa processen.

¹⁴ Att termin3 från lärosätena används, men inte termin 1 och 2, beror på att UHR säkerställt alla poäng för alla aktiva studenter under termin 3.

Motsvarande analys av den genomsnittliga poängproduktionen vid HJ visar att lämplighetsbedömda studenter på förskollärarprogrammet hade signifikant lägre poängproduktion både på termin 1 och 3, medan lämplighetsbedömda på ämneslärarprogrammet hade signifikant högre poängproduktion (tabell 5.9).

Tabell 5.9: Genomsnittlig poängproduktion termin 1 och 3 (HJ)

	Förskollärare		Ämneslärare, gymnasiet	
	HT15	HT16	HT15	HT16
HP Termin 1	22,4	20,1*	19,8	19,1
HP Termin 3	84,5	62,5*	72,3	82,0*

*Genomsnittligt HP skiljer sig statistiskt signifikant från motsvarande program och termin HT15 ($p < 0,05$).

Analysen för KAU visar att det för grundlärare 4–6 termin 1 finns en signifikant skillnad i genomsnittlig poängproduktion mellan de studenter som började HT15 och de som började HT16 (tabell 5.10).

Tabell 5.10: Genomsnittlig poängproduktion termin 1 och 3 (KAU)

	Förskollärare		Grundlärare, 4–6		Ämneslärare, gymnasiet	
	HT15	HT16	HT15	HT16	HT15	HT16
HP T1	20,4	20,7	16,2	13,7*	16,6	14,8
HP T3	88,0	88,5	88,2	86,5	80,9	82,4

*Genomsnittligt HP skiljer sig statistiskt signifikant från motsvarande program och termin HT15 ($p < 0,05$).

Motsvarande analys för UU visar att studenterna som började HT16 på förskollärarprogrammet och grundlärarprogrammet 4–6 hade en högre genomsnittlig poängproduktion än de som började HT15 på termin 1. Studenterna på förskolelärarprogrammet hade en signifikant lägre poängproduktion HT16 termin 3 än de som började HT15 (tabell 5.11).

Tabell 5.11: Genomsnittlig poängproduktion termin 1 och 3 (UU)

	Förskollärare		Grundlärare, 4–6		Ämneslärare, gymnasiet	
	HT15	HT16	HT15	HT16	HT15	HT16
HP T1	14,4	19,7*	15,8	17,8*	17,7	15,9
HP T3	80,8	77,3*	75,6	75,9	80,7	75,7

*Genomsnittligt HP skiljer sig statistiskt signifikant från motsvarande program och termin HT15 ($p < 0,05$).

Den sammantagna bilden av förändringar i poängproduktion termin 1 och 3 mellan de olika programmen är inte enhetlig.

Ökade höga lämplighetspoäng sannolikheten att ha en hög poängproduktion?

För att försöka fånga eventuella samband mellan lämplighetsbedömning och poängproduktion termin 1, respektive termin 3, genomförde UHR två separata regressionsanalyser inom gruppen lämplighetsbedömda. Där analyseras sambandet mellan högre lämplighetspoäng och högre poängproduktion.

Regressionsanalysen där de lämplighetsbedömda studenterna jämförs med studenter som antagits till samma program hösten innan, och där kontroll görs för gymnasiebetyg och föräldrarnas utbildningsnivå, visar på signifikanta skillnader som går i olika riktningar för olika lärarprogram, se tabell 5.12. I genomsnitt hade lämplighetsbedömda studenter som började på förskolläraryrket (HJ) och grundläraryrket åk 4-6 (LNU) HT16 en lägre sannolikhet att ha en hög poängproduktion termin 1 än studenter som påbörjade utbildningarna HT15. När det däremot gäller studenterna på grundläraryrket inriktning fritidshem hade de en högre sannolikhet att ha en hög poängproduktion termin 1.

Tabell 5.12: Regressionsanalys (linjär sannolikhetsmodell) för tagna poäng termin 1, HT15 och HT16

	Förskol- lärare	Grund, fritids	Grund, 4-6	Ämnes- lärare	Samtliga
HT15	Referens	Referens	Referens	Referens	Referens
HT16	-2,10*** (0,392)	6,73*** (1,534)	-4,79*** (1,128)	-0,62 (1,063)	-0,43 (0,471)
Gymnasiebetyg	0,10 (0,099)	0,68 (0,349)	0,36 (0,232)	0,29 (0,214)	0,35** (0,107)
För. Gymnasial	Referens	Referens	Referens	Referens	Referens
För.	0,00	-1,05	1,57	-0,60	0,22
Eftergymnasial	(0,394)	(1,500)	(1,110)	(1,068)	(0,470)
Förskollärare					Referens
Grundlärare, fritids					-0,99 (0,637)
Grundlärare, 4-6					-0,76 (0,674)
Ämneslärare					-1,98** (0,659)
Konstant	21,03*** (1,475)	9,05 (4,563)	16,18*** (3,391)	15,90*** (3,113)	16,38*** (1,600)
Justerat R2	0,1364	0,1861	0,2797	-0,0108	0,0447
Antal	194	83	67	69	413

Standardfel inom parentes. *p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Motsvarande analys av poängproduktionen termin 3 visar även den ett negativt samband för förskolläraryrket (HJ) och grundläraryrket inriktning 4-6 (LNU) se tabell 5.13. Analysen av poängproduktion termin 3 ger ett signifikant samband mellan att vara lämplighetsbedömd HT16 och att ha en hög poängproduktion bland studenterna på ämnesläraryrket (HJ).

Tabell 5.13: Regressionsanalys (linjär sannolikhetsmodell) för poängproduktion termin 3, HT15 och HT16					
	Förskol-lärare	Grund, fritids	Grund, 4-6	Ämnes-lärare	Samtliga
HT15	Referens	Referens	Referens	Referens	Referens
HT16	-21,91*** (0,772)	1,88 (2,210)	-5,38* (2,117)	10,67** (3,714)	-10,86*** (1,096)
Gymnasiebetyg	0,22 (0,197)	-1,05 (0,537)	-0,58 (0,417)	0,39 (0,775)	0,10 (0,256)
För. Gymnasial	Referens	Referens	Referens	Referens	Referens
För. Eftergymnasial	0,41 (0,764)	1,67 (2,220)	1,59 (2,221)	-0,44 (3,688)	0,42 (1,098)
Förskollärare					Referens
Grundlärare, fritids					14,18*** (1,509)
Grundlärare, 4-6					13,18*** (1,549)
Ämneslärare					4,71** (1,680)
Konstant	81,18*** (2,953)	98,14*** (6,904)	96,93*** (6,136)	65,51*** (11,709)	76,64*** (3,832)
Justerat R2	0,8482	0,0321	0,1001	0,1620	0,4669
Antal	159	54	47	37	297

Standardfel inom parentes.

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

När analysen görs av det linjära sambandet mellan poängproduktion termin 1 och lämplighetspoäng inom gruppen lämplighetsbedömda, med gymnasiebetyg som kontrollvariabel, finns ett signifikant resultat för förskollärare vid HJ, de med högre lämplighetspoäng hade en högre poängproduktion än de med lägre lämplighetspoäng (tabell 5.14).

Tabell 5.14: Regressionsanalys (OLS) av sambandet mellan lämplighetsbedömningen och poängproduktionen hos HT16 termin 1

	Förskol- lärare	Grund, fritids	Grund, 4–6	Ämnes- lärare	Samtliga
Provpöäng*100	4,33* (2,171)	-10,53 (6,861)	3,90 (6,175)	-1,47 (4,074)	1,64 (1,976)
Gymnasiebetyg	0,11 (0,189)	1,87** (0,598)	-0,42 (0,430)	0,63* (0,304)	0,40* (0,162)
Förskollärare					Referens
Grundlärare, fritids					4,54*** (0,960)
Grundlärare, 4–6					-2,76** (1,058)
Ämneslärare					-1,18 (0,841)
Konstant	15,45*** (2,930)	6,46 (6,748)	20,87** (7,278)	11,39* (4,214)	13,42*** (2,406)
Justerat R2	0,0240	0,1958	-0,0296	0,0624	0,1570
Antal	108	33	23	39	203

Standardfel inom parentes. *p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Multivariata regressionsanalyser av samband mellan lämplighetsbedömningen och poängproduktion termin 3, kontrollerad för gymnasiebetyg, visade inte några signifikanta resultat för något program vid HJ och LNU (bilaga D, tabell D.3).

Sammantaget är alltså den enda indikationen på att lämplighetspoäng hade ett positivt samband med poängproduktion, att högre lämplighetspoäng hade ett samband med högre poängproduktion för antagna HT16 vid förskolläraryrket vid HJ på termin 1. Resultatet bör dock förstås i ljuset av att de tidigare analyserna av poängproduktion visade att de som antogs HT16 vid HJ som helhet presterade sämre än de som antogs vid samma program vid HJ HT15 utan lämplighetsbedömning. Detta till trots är det alltså ett samband mellan högre poäng på lämplighetsbedömningen och högre poängproduktion inom gruppen lämplighetsbedömda studenter.

Påverkades sannolikheten att stanna kvar på utbildningarna?

UHR har gjort ett antal analyser av lämplighetsbedömning och sannolikheten att stanna kvar på utbildningen.

Var andelen lämplighetsbedömda studenter som stannade kvar på sina lärarutbildningar högre?

Baserat på uppgifter från SCB om registreringar per termin har UHR analyserat eventuella skillnader vid HJ och LNU mellan HT15 och HT16 i andelen studenter som var kvar på utbildningen termin 2 och termin 3.

Det fanns inga signifikanta skillnader i andelen studenter som fortfarande var registrerade på utbildningarna mellan HT15 och HT16 på LNU (bilaga D, tabell D.4). Inte heller vid HJ fanns några signifikanta skillnader i andelen studenter som fortfarande var registrerade på utbildningarna mellan HT15 och HT16 (bilaga D, tabell D.5).

En analys av om andelen registrerade studenter förändrats mellan HT15 och HT16 på motsvarande lärarprogram vid KAU och UU gjordes också. Den gjordes för att fånga om eventuella förändringar vid HJ och LNU även gäller för liknande lärarutbildningar och därmed sannolikt inte har med lämplighetsbedömningen att göra.

Vid KAU hade studenterna på ämneslärarprogrammet en signifikant mindre andel studenter som fortfarande var registrerade på utbildningarna både termin 2 och 3 (tabell 5.15).

Tabell 5.15: Andel studenter som fortfarande var registrerade på utbildningarna vid KAU termin 2 och 3, HT15 och HT16: per program

	Förskollärare		Grundlärare, 4–6		Ämneslärare, gymnasiet	
	HT15	HT16	HT15	HT16	HT15	HT16
T2	90 %	85 %	89 %	96 %	100 %	73 %*
T3	84 %	80 %	85 %	79 %	93 %	50 %*

*Andel registrerade skiljer sig statistiskt signifikant från motsvarande program och termin HT15 ($p < 0,05$).

Vid UU hade studenterna på ämneslärarprogrammet en signifikant mindre andel studenter som fortfarande var registrerade på utbildningarna termin 3 (tabell 5.16).

Tabell 5.16: Andel studenter som fortfarande var registrerade på utbildningarna vid UU termin 2 och 3, HT15 och HT16: per program

	Förskollärare		Grundlärare, 4–6		Ämneslärare, gymnasiet	
	HT15	HT16	HT15	HT16	HT15	HT16
T2	78 %	81 %	83 %	77 %	100 %	100 %
T3	70 %	76 %	79 %	73 %	100 %	86 %*

*Andel registrerade skiljer sig statistiskt signifikant från motsvarande program och termin HT15 ($p < 0,05$).

En möjlig tolkning av att minskningen av ämneslärare som fortfarande är kvar på utbildningen termin 3 vid KAU och UU inte gäller även för HJ skulle kunna vara att lämplighetsbedömningen bidragit till det. Det motsägs å andra sidan av att ingen förändring kan ses jämfört med HT15 vid HJ.

Var sannolikheten för att vara kvar på lärarutbildningen högre för lämplighetsbedömda?

För att analysera eventuella samband mellan lämplighetsbedömningen och att fortfarande vara registrerad på utbildningen termin 2 och 3 har UHR genomfört regressionsanalyser. Där jämförs de som lämplighetsbedömts HT16 vid HJ och LNU med dem som började HT15 vid HJ och LNU, med kontroll för gymnasiebetyg och föräldrarnas utbildningsnivå. Resultatet av analysen av registrering termin 2 visar en liten men signifikant negativ effekt för förskollärare. (tabell 5.17). Sannolikheten att vara kvar termin 2 var alltså lägre för lämplighetsbedömda studenter än för de icke-lämplighetsbedömda studenterna.

Tabell 5.17: Regressionsanalys (linjär sannolikhetsmodell) för registrering termin 2, HT15 och HT16

	Förskol- lärare	Grund, fritids	Grund, 4–6	Ämnes- lärare	Samtliga
HT15	Referens	Referens	Referens	Referens	Referens
HT16	-0,07* (0,032)	-0,05 (0,053)	-0,04 (0,031)	0,00 (0,071)	-0,05* (0,022)
Gymnasiebetyg	-0,00 (0,008)	0,02 (0,012)	0,00 (0,006)	0,01 (0,014)	0,01 (0,005)
För. gymnasial För. eftergymnasial	Referens -0,02 (0,032)	Referens 0,06 (0,052)	Referens 0,03 (0,031)	Referens 0,03 (0,071)	Referens 0,01 (0,022)
Förskollärare <u>Grundlärare,</u> fritids					Referens -0,01 (0,030)
<u>Grundlärare, 4–6</u>					0,02 (0,032)
Ämneslärare					-0,04 (0,031)
Konstant	1,06*** (0,119)	0,67*** (0,158)	0,96*** (0,094)	0,75*** (0,207)	0,89*** (0,075)
Justerat R2	0,0126	0,0322	0,0028	-0,0360	0,0115
Antal	201	84	69	69	423

Standardfel inom parentes. *p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Analysen av registrering på termin 3 visar inga signifikanta skillnader mellan lämplighetsbedömda studenter och icke-lämplighetsbedömda studenter för något av programmen grundlärare åk 4–6 (tabell 5.18).

Tabell 5.18: Regressionsanalys (linjär sannolikhetsmodell) för registrering termin 3, HT15 och HT16

	Förskol- lärare	Grund, fritids	Grund, 4–6	Ämnes- lärare	Samtliga
HT15	Referens	Referens	Referens	Referens	Referens
HT16	-0,07 (0,047)	-0,11 (0,060)	-0,10 (0,060)	-0,05 (0,086)	-0,08* (0,030)
Gymnasiebetyg	0,01 (0,012)	0,03 (0,014)	0,02 (0,012)	0,03 (0,017)	0,02** (0,007)
För. gymnasial För. eftergymnasial	Referens 0,00 (0,047)	Referens 0,06 (0,059)	Referens -0,07 (0,059)	Referens 0,09 (0,087)	Referens 0,01 (0,030)
Förskollärare <u>Grundlärare,</u> fritids					Referens 0,04 (0,041)
<u>Grundlärare, 4–6</u>					0,03 (0,043)
Ämneslärare					-0,03 (0,042)
Konstant	0,75*** (0,175)	0,59** (0,181)	0,79*** (0,180)	0,44 (0,252)	0,66*** (0,102)
Justerat R2	0,0079	0,0640	0,0394	0,0151	0,0322
Antal	201	84	69	69	423

Standardfel inom parentes. *p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Samband mellan lämplighetspoäng och att vara registrerad på termin 2 och 3

För att studera om det finns ett samband mellan lämplighetspoäng och att vara registrerad på termin 2 och 3, alltså om ett bättre resultat på bedömningen innebär att flera studenter är kvar på utbildningen termin 2 och 3, gjordes ytterligare regressionsanalyser inom gruppen lämplighetsbedömda.

Det fanns inga signifikanta resultat för högre sannolikhet att fortfarande vara registrerad termin 2 om man har höga poäng på lämplighetsbedömningen (bilaga D, tabell D.6).

Däremot var sannolikheten att fortfarande vara registrerad på termin 3 om man hade höga poäng på lämplighetsbedömningen mindre för lämplighetsbedömda studenter vid grundlärare inriktning fritidshem (LNU) (tabell 5.19). Att sambandet mellan studentens resultat på lämplighetsbedömningen och sannolikheten att registrera sig på termin 3 är negativt innebär att en poäng högre resultat på lämplighetsbedömningen är förenat med strax under en procent lägre sannolikhet att fortfarande vara aktiv på utbildningen.

Tabell 5.19: Regressionsanalys (linjär sannolikhetsmodell) för registrering termin 3, provpoäng

	Förskol-lärare	Grund, fritids	Grund, 4–6	Ämnes-lärare	Samtliga
Provpöäng*100	0,22 (0,219)	-0,76* (0,346)	-0,33 (0,473)	-0,24 (0,364)	-0,08 (0,154)
Gymnasiebetyg	0,02 (0,019)	0,07* (0,030)	0,02 (0,033)	0,05 (0,027)	0,03** (0,013)
Förskollärare Grundlärare, fritids					Referens 0,04 (0,074)
Grundlärare, 4–6					0,01 (0,082)
Ämneslärare					-0,01 (0,066)
Konstant	0,38 (0,292)	0,36 (0,340)	0,76 (0,570)	0,32 (0,376)	0,43* (0,187)
Justerat R2	0,0060	0,1400	-0,0457	0,0372	0,0113
Antal	115	34	24	39	212

Standardfel inom parentes. *p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Motivation för läraryrket och akademiskt engagemang

En del av UHR:s uppdrag är att jämföra bedömda effekter av lämplighetsbedömningen med utvecklingen för lärosäten som inte tillämpat lämplighetsbedömning. Därför valde UHR att undersöka om de lämplighetsbedömda lärarstudenterna vid HJ och LNU skiljde sig åt vad gällde motivation och akademiskt engagemang jämfört med icke lämplighetsbedömda lärarstudenter vid KAU och UU, på motsvarande lärarutbildningar. En enkät som tidigare använts för att utvärdera lärarstudenters motivation och akademiska engagemang var utgångspunkten (Alm et al. 2015), i bilaga E, textavsnitt E.3 beskrivs metod och tillvägagångssätt.

Svarsfrekvensen var 33 procent. Det hade varit önskvärt med en högre svarsfrekvens och därför har en bortfallsanalys genomförts för att utesluta att resultaten skulle kunna bero på skillnader i olika bakgrundsfaktorer (Bilaga E, textavsnitt E.4).

Inga skillnader i motivation och akademiskt engagemang

Metoden som används för att undersöka om det finns skillnader mellan lämplighetsbedömda och icke-lämplighetsbedömda är linjär regression, med ($p < 0,05$) som signifikansnivå. Inga statistiskt signifikanta skillnader finns mellan lämplighetsbedömda studenter och icke lämplighetsbedömda studenter avseende altruistiska motiv, inre motiv, yttre motiv eller akademiskt engagemang. Resultaten kontrollerades för fortsatta studier, kön, program och ålder (bilaga D, tabell D.13). Deskriptiv statistik av medelvärden för motiv och akademiskt engagemang presenteras i bilaga D (tabell D.14-D.15).

En kompletterande delanalys, uppdelad på lärosäten, visade att lämplighetsbedömda studenter vid HJ hade marginellt högre medelvärde (6,6) på altruistisk motivation än studenter vid UU (6,4), och att studenter vid KAU hade marginellt högre medelvärde (6,2) på inre motivation än studenter vid UU (5,9) (bilaga D, tabell D.16). Dessa resultat kan dock inte säga något generellt om lämplighetsbedömning, då lärosätesspecifika faktorer här blir för framträdande. Den andra kompletterande delanalysen på lärosätessnivå fann heller inga skillnader i akademiskt engagemang på lärosätessnivå (bilaga D, tabell D.17).

Lämplighetsbedömdas svar på den öppna frågan

82 av de 92 lämplighetsbedömda studenterna som deltog i undersökningen besvarade den öppna frågan: "Till dig som deltog i lämplighetsbedömning: Påverkade den ditt beslut att påbörja eller avsluta utbildningen?". Av dessa 82 studenter svarar 56 studenter att lämplighetsbedömningen inte påverkat deras beslut i någon riktning. 23 svarar att lämplighetsbedömningen påverkat dem att börja utbildningen. Cirka hälften angav skäl som att de blivit mer motiverade för utbildningen, fått hjälp att fatta beslutet om att gå den, känt sig utvalda, eller fått en bättre chans rent meritmässigt. Tre studenter beskriver att lämplighetsbedömning gjort dem tveksamma till att välja utbildningen av praktiska skäl eller för att lämplighetsbedömningen i sig väckte oro.

Kapitel 6. Analys av studentpopulationens sammansättning

I UHR:s uppdrag ligger att analysera om lämplighetsbedömningen som genomfördes vid Linnéuniversitetet (LNU) och Högskolan i Jönköping (HJ) förändrade sammansättningen av sökande och antagna när det gäller kön, ålder, utländsk bakgrund, geografi, utbildningsbakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå. Även funktionsnedsättning låg med i uppdraget, men kan inte analyseras på grund av att sådana uppgifter inte ingår i den offentliga statistiken. För att kunna studera vägen fram till sammansättningen av den faktiska studentpopulationen, då behöriga sökande antagits, har även förändringar i sammansättningen av sökande och behöriga sökande analyserats.

UHR vill i det här kapitlet besvara följande frågor: Har lämplighetsbedömningen påverkat studentpopulationens sammansättning, det vill säga de som antogs? Förklarar skillnader i sökande och behöriga sökande den slutgiltiga sammansättningen av antagna studenter?

I korthet visar resultaten att:

- Studentpopulationens sammansättning påverkades inte i sin helhet
- Sökande med föräldrar som inte har eftergymnasial utbildning antogs i högre grad till förskolläraryrket vid HJ när lämplighetsbedömning användes.
- Sökande med utländsk bakgrund antogs i lägre grad till grundläraryrket med inriktning fritidshem (LNU) när lämplighetsbedömning användes. Andelen antagna sökande med utländsk bakgrund har fluktuerat till det programmet vid LNU även tidigare år.

Tillvägagångssätt

SCB har levererat den registerdata som analyserats, på aggregerad nivå per lärarutbildningsprogram per lärosäte. Syftet med att analysera studentpopulationens sammansättning är att UHR ska kunna föra ett fördjupat resonemang om hur en lämplighetsbedömning kan påverka sammansättningen av såväl sökande som antagna vid en eventuell utvidgning av verksamheten. Den diskussionen kommer att föras i kapitel 7 där även andra aspekter av ett nationellt införande berörs.

UHR:s analys består av två delar. Den första delen innebär att analysera om det har skett en förändring när det gäller studentpopulationens sammansättning. Skiljde sig de som antogs till utbildningarna med lämplighetsbedömning vid HJ och LNU HT16 från dem som antogs till motsvarande utbildningar på andra lärosäten?

För att undersöka detta jämförs utvecklingen på HJ och LNU, här kallade falllärosäten, med utvecklingen på motsvarande lärarprogram på övriga lärosäten med lärarutbildningar, här kallade kontrolllärosäten. Utvecklingen jämförs med den sta-

tistiska metoden Difference-in-Differences. Det som analyseras är om falllärosätena och kontrolllärosätena uppvisar en likartad utveckling i studentpopulationens sammansättning HT13–HT17, eller om en förändring sker vid tidpunkten för lämplighetsbedömningen till HT16. Om utvecklingen ser likartad ut så har sammansättningen sannolikt inte påverkats av lämplighetsbedömningen på falllärosätena, utan av faktorer som är gemensamma för alla lärosäten i Sverige. Om utvecklingen skiljer sig åt på falllärosätena kan förändringen bero på lämplighetsbedömningen.

Den andra delen av UHR:s analys fokuserar på de olika stegen i antagningsprocessen. Lämplighetsbedömningen kan ha påverkat vilka som sökte, vilka som blev behöriga och vilka som blev antagna. Det finns olika möjliga mekanismer bakom varje steg i antagningsprocessen vid vilka lämplighetsbedömningen skulle kunna tänkas påverka slutresultatet. Data finns rörande vilka som har sökt, vilka som är behöriga, och vilka som blev antagna, det vill säga så nära studiestart som de kan följas med denna typ av registerdata. Fram till anmälan till det sökta lärarprogrammet, eller sökta lärarprogrammen, kan lämplighetsbedömningen ha påverkat genom att det påverkat incitamenten för olika kategorier av individer att söka. I denna del av analysen ligger alltså fokus på att jämföra sammansättningen bland de sökande och antagna för varje steg jämfört med tidigare år på de utbildningar som hade lämplighetsbedömning HT16. Det gjordes för att studera om populationens sammansättning ändrats vid andra tillfällen i processen än just när det gäller antagning.

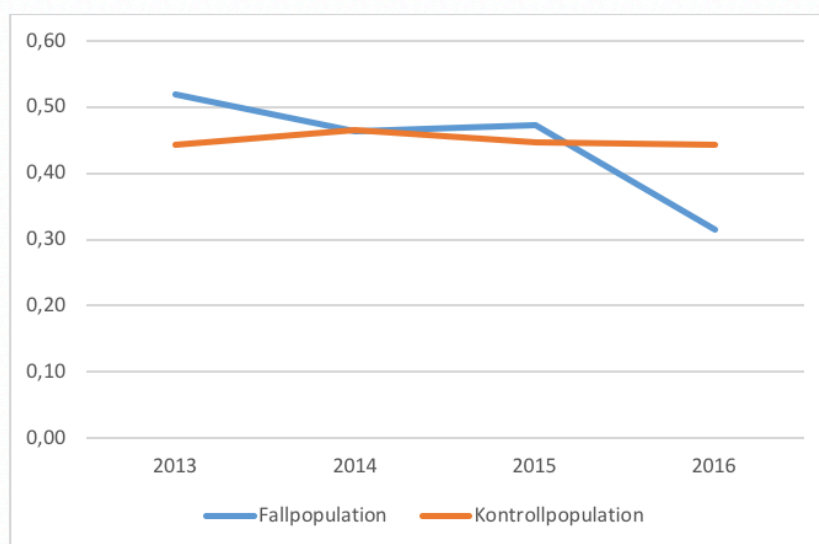
Studentpopulationens sammansättning påverkades inte i sin helhet

UHR har gjort jämförelser med alla motsvarande lärarutbildningar i hela landet. Den generella bilden är att sammansättningen av vilka som blivit antagna inte har förändrats för alla program. De förändringar som ändå kan noteras är att andelen med föräldrar med eftergymnasial utbildning bland förskollärare på HJ ökat och att andelen med utländsk bakgrund bland grundlärare inriktning fritidshem på LNU minskat. Dessa resultat är statistiskt signifikanta även om styrkan i resultaten skiljer sig åt.

Fler från studieovana hem antogs HT16 till HJ:s förskollärarprogram

Analysen visar att det sker ett tydligt trendbrott vid tidpunkten för lämplighetsbedömningen för fallpopulationen, men inte för kontrollpopulationen, när det gäller antagna studenter från studieovana hem (figur 6.1). Andelen antagna studenter med föräldrar som har eftergymnasial utbildning är stabil för kontrollpopulationen genom hela perioden, och i princip stabil för fallpopulationen (antagna till förskollärarprogrammet vid HJ) till och med 2015.

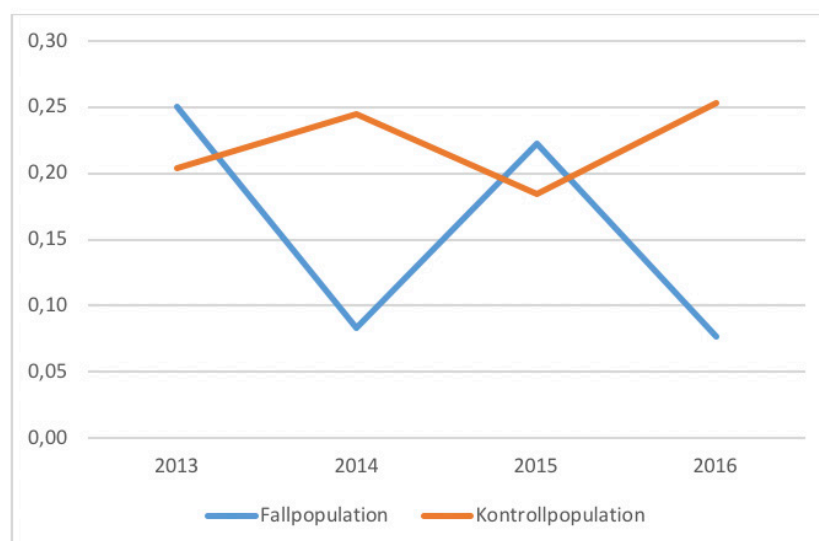
Vid 2016, när lämplighetsbedömningen användes, sker dock ett tydligt trendbrott i form av en minskning med 15 procent av studenter med föräldrar med eftergymnasial utbildning. Fler studenter från studieovana hem antas alltså HT16 med lämplighetsbedömning. HT17, när lämplighetsbedömning inte användes vid antagningen till förskollärarprogrammet vid HJ, går andelen med föräldrar som har eftergymnasial utbildning upp åtta procentenheter, till 40 procent.

Figur 6.1 Andelen antagna studenter som har föräldrar med eftergymnasial utbildning, förskollärare, kontrollpopulation Sverige

Färre med utländsk bakgrund antogs HT16 till LNU:s grundlärarprogram med inriktning fritidshem

Andelen studenter med utländsk bakgrund minskar med lämplighetsbedömningen. Som framgår av figur 6.2 är dock variationen väldigt stor från år till år ifråga om andelen studenter med utländsk bakgrund bland grundlärare med inriktning fritidshem på LNU (fallpopulationen). Detta innebär att det inte går att utesluta att variationen kan vara en slumpeffekt eller bero på andra faktorer än lämplighetsbedömningen. Ett sätt att kontrollera sambandet är att utöka analysen med data för 2017. Resultatet blir då att andelen med utländsk bakgrund gick upp igen kraftigt 2017 (till 36 %), vilket kan stödja att lämplighetsbedömning HT16 minskade antalet antagna med utländsk bakgrund. I kapitel 4 visades att fler sökande med utländsk bakgrund bedömdes som ännu ej lämpade vilket även stödjer att lämplighetsbedömning kan ha bidragit till detta.

Figur 6.2 Andel antagna studenter med utländsk bakgrund, grundlärare med inriktning fritidshem, kontrollpopulation Sverige

Sammansättningen av sökande påverkade inte sammansättningen av antagna

I analysen av vägen till att bli antagen analyseras enbart fallärosätena. Fokus ligger på om införandet av lämplighetsbedömningen HT16 har förändrat mönstret för antagningsprocessen jämfört med höstterminerna 2013–2015.

När analyser görs av vägen fram till en antagen studentpopulation HT13 till HT16 är det generella mönstret att flera förändringar bland sökande och behöriga sökande är signifikanta. Samtidigt visar analysen att de skillnader som kan ses i sammansättningen av sökande och behöriga sökande i stort sett jämnas ut vid själva antagningen. Eftersom de flesta behöriga sökande till lärarutbildningar antas är det primärt den egna rangordningen, och inte meritvärdet, som avgör vem som blir antagen till de sökta lärarutbildningarna (som visas i kapitel 5). Om olika kategorier av studenter, till exempel de som väljer att inte söka en utbildning med lämplighetsbedömning, eller de som väljer att inte genomföra lämplighetsbedömningen och därmed blir obehöriga, ändå har HJ och LNU:s utbildningar långt ner i sin rangordning, uppstår skillnader på vägen i antagningsprocessen men inte i slutresultatet.

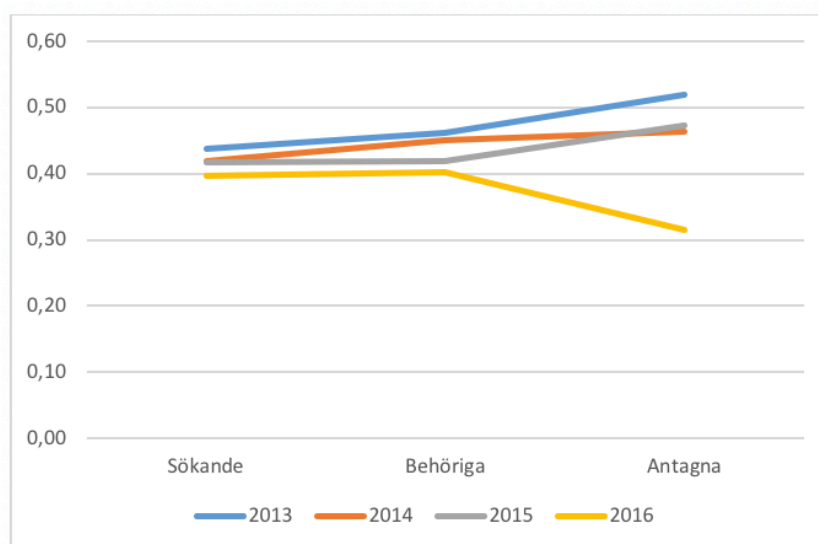
Föräldrars utbildningsnivå påverkade vilka som antogs, inte vilka som sökte

Den säkraste och mest stabila effekten av lämplighetsbedömningens påverkan på studentpopulationens sammansättning var minskningen av andelen med föräldrar som har eftergymnasial utbildning som antagits till förskolläraryrket vid HJ (enligt den tidigare analysen ovan). Därför analyseras detta resultat här utifrån hela antagningsprocessen.

Analys inom HJ av de olika stegen i antagningsprocessen visar att förändringen handlar om antagna, inte sökande eller behöriga sökande och att förändringen i sammansättningen bland förskollärarna på HJ sker i antagningssteget (figur 6.6).

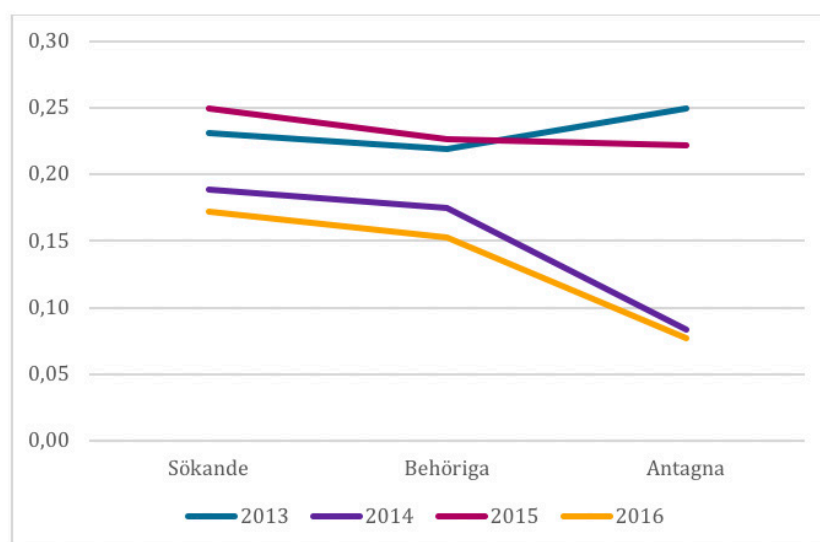
För HT13 till HT15 är nivån tämligen konstant i övergången mellan sökande och behöriga, men en större andel antagna studenter hade föräldrar med eftergymnasial utbildning åren 2013–2015. 2016 är det istället en mindre andel antagna studenter med eftergymnasialt utbildade föräldrar (tabell 6.3). Eftersom andelen med föräldrar med eftergymnasial utbildning är densamma mellan åren bland sökande och bland behöriga påverkade inte lämplighetsbedömningen vilka som sökte, gjorde lämplighetsbedömningen eller fick godkänt på den.

Från analyserna av lämplighetsbedömningens effekter (se kapitel 5) vet vi att föräldrarnas utbildningsnivå hade ett samband med resultatet på lämplighetsbedömningen, nämligen att de med högre utbildade föräldrar fick bättre resultat/meritvärde. Svensk forskning antyder att studenter från studieovana hem prioriterar närhet till lärosätet i högre grad än till exempel status, än studenter vars föräldrar har akademisk utbildning (Beach och Puaca 2014). Detta skulle kunna förklara att de påverkats mindre av att lämplighetsbedömning infördes.

Figur 6.3. Andel sökande med föräldrar med eftergymnasial utbildning till förskolläraryrket vid HJ HT13-HT16

Resultaten för sökande med utländsk bakgrund ger ett mycket spretigare intryck än resultatet för föräldrarnas utbildningsnivå (figur 6.4). Antagningsomgångarna skiljer sig mycket åt och det är oklart varför.

Figur 6.4. Andel sökande med utländsk bakgrund, till grundläraryrket inriktning fritidshem vid LNU HT13-HT16

Kapitel 7. Konsekvenser av ett generellt införande

Ett generellt införande av lämplighetsbedömning av sökande till lärarutbildningar skulle få en rad konsekvenser. I det här kapitlet redogör UHR i enlighet med uppdraget från regeringen för konsekvenserna av ett eventuellt generellt införande av lämplighetsbedömning avseende påverkan på antagningsprocessen, regelverk för antagning och kostnaderna.

I korthet kan konsekvenserna sammanfattas:

- Konsekvensen av att ha lämplighetsbedömningen som behörighetskrav till lärarutbildningen innebär att alla sökande måste ges möjlighet att genomgå lämplighetsbedömning för att bli behöriga. Till antagningsomgångarna höstterminen 2017 och vårterminen 2018 var det drygt 46 000 sökande till lärarutbildningar.¹⁵ Många sökande ska bedömas under en begränsad period i antagningsprocessen vilket skulle vara en logistisk utmaning.
- Utifrån befintlig skrivning i högskolelagen (1 kap 8 §) är det svårt att se att krav på lämplighet ska kunna utgöra en del av den grundläggande behörigheten. UHR:s uppfattning är att lämplighetsbedömning i ett eventuellt generellt införande bör utgöra ett särskilt behörighetskrav alternativt ett ytterligare behörighetskrav, utöver grundläggande och särskild behörighet.
- Kostnaderna för ett generellt införande bedöms bli omfattande. Kostnader per sökande uppskattas till mellan 3 500 – 5 000 kr vid ett generellt införande av lämplighetsbedömning. Närmare redogörelse för kostnaderna finns senare i kapitlet
- I ett tänkt scenario där antalet sökande till lärarutbildningarna är detsamma som läsåret 2017/18 skattas en kostnad på mellan 102 och 146 miljoner kronor för att genomföra lämplighetsbedömning om alla förstahandssökande väljer att genomgå en sådan. Om alla sökande totalt till lärarutbildningarna väljer att genomgå lämplighetsbedömningen bedöms kostnaden bli mellan 161 och 230 miljoner kronor.

Antagningsprocessen och regelverk

För att förstå hur lämplighetsbedömning passar in i antagningsprocessen följer här en beskrivning av hur antagningen till högskoleutbildning på grundnivå går till. Därefter följer ett resonemang om hur ett krav på lämplighet passar in i rådande regelverk.

¹⁵ Siffran avser unika individer som sökte lärarutbildningar, inklusive yrkeslärare och kompletterande pedagogisk utbildning. Speciallärar- och specialpedagogutbildningar är inte inkluderade eftersom sökande till dessa utbildningar redan har en lärarutbildning.

Antagningsomgångar och tidsplan

Antagning till lärarutbildningar sker två gånger per år, hösttermin och vårtermin. Figuren nedan visar viktiga datum under antagningsåret. Antalet lärarutbildningar som ges till en hösttermin är avsevärt fler än antalet utbildningar som ges till en vårtermin och därmed skiljer sig också söktrycket åt mellan de båda omgångarna. Tidsplanen till en vårtermin är mer komprimerad än till en hösttermin eftersom det för den senare finns mer tid mellan sista anmälningssdag och urval.

Figur 1.7 Tidsplan för antagning till höstterminen och vårterminen

Anmälan och meriter

Sökande gör sin anmälan via webbtjänsten Antagning.se. Anmälan kan göras till maximalt 20 utbildningar. Vissa meriter hämtas elektroniskt från olika system, som exempelvis gymnasiebetyg och högskoleprovsresultat. Andra meriter måste sökande själv ladda upp på Antagning.se eller skicka in per post.

De meriter som inte överförs elektroniskt registreras manuellt och i vissa fall behöver även en handläggare granska handlingarna. Det är en lång och tidskrävande process att gå igenom alla anmälningar. Först efter sista kompletteringsdag kan man få en fullständig bild av hur många behöriga sökande det finns till samtliga utbildningar. Många sökande kompletterar nämligen med betyg från pågående studier i samband med sista kompletteringsdag.

Behörighet

Den som ska söka en högskoleutbildning behöver vissa förkunskaper som uttrycks i krav på grundläggande och särskild behörighet. Den som har de förkunskaper som krävs för den sökta utbildningen har därmed behörighet.

Grundläggande behörighet krävs till alla program och kurser på grundnivå. Det vanligaste sättet att uppfylla behörigheten är genom en avslutad gymnasieutbildning. Särskild behörighet krävs till de flesta utbildningar och är kopplad till utbildningens innehåll. Det innebär vanligtvis krav på vissa kurser från gymnasieskolan men kan även gälla arbetslivserfarenhet, behörighetsprov etcetera.

Meritvärde och urvalsgrupper

För behöriga sökande räknas ett meritvärde ut. Den som har en gymnasieexamen eller motsvarande får ett meritvärde baserat på betyget med tillägg av eventuella kompletterande meriter och meritpoäng. Maximalt meritvärde är 22,50. Meritvärdet kan bli olika till olika utbildningar beroende på behörighetskrav. Sökande blir placerade i urvalsgrupper för betyg (BI, BII).

Sökande med folkhögskolemeriter söker på omdömet från folkhögskolan och placeras i en egen urvalsgrupp, BF. Maximalt meritvärde i urvalsgruppen är 4,0. Behö-

riga sökande som skrivit högskoleprovet kan också bli placerade i urvalsgruppen HP, som har ett maximalt värde på 2,0.

Det finns ytterligare urvalsgrupper att konkurrera i, bland annat för den som inte har fullständiga gymnasiebetyg men blivit behöriga på annat sätt. Till många utbildningar går det också göra en sen anmälan och då är meritvärde detsamma som anmälningsdatum.

Urval

När det finns fler behöriga sökande till en utbildning än det finns platser måste ett urval göras. Alla behöriga sökande deltar i urvalet till varje sökt utbildning och konkurrerar med sitt meritvärde. Den med ett högre meritvärde får en plats före den med ett lägre meritvärde. Sökande kan konkurrera i en eller flera urvalsgrupper. Den som inte antas får ett reservplatsnummer. Till vissa utbildningar är det hög konkurrens om platserna medan det till andra inte finns någon konkurrens alls utan samtliga behöriga sökande kan antas.

Hur passar lämplighetsbedömning in i rådande regelverk?

I uppdraget för försöksverksamheten framgår att kravet på lämplighet ska vara en del av den grundläggande behörigheten. De grundläggande behörighetskrav som regleras i högskoleförordningen är generella krav som gäller för all högskoleutbildning. I 1 kap 8 § högskolelagen framgår att utbildning på grundnivå väsentligen ska bygga på de kunskaper eleverna får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande. Utifrån denna skrivning är det svårt att se att lämplighet skulle kunna utgöra en del av den grundläggande behörigheten.

UHR har i tidigare sammanhang framfört synpunkter på att det inte bör finnas olika definitioner av vad grundläggande behörighet är, bland annat i sitt yttrande över *Polis i framtiden – Polis som högskoleutbildning* (SOU 2016:39). I den grundläggande behörigheten bör det inte ingå krav som inte motsvaras av kurser i gymnasieskolan. De nuvarande kraven för grundläggande behörighet är allmänt vedertagna. Att lägga till ytterligare krav skulle innebära en ökad komplexitet och bland annat försvåra informationen till sökande genom att grundläggande behörighet kan vara olika för olika utbildningar.

Andra krav för tillträde, till exempel antagningsprov i musik, dans och bild eller lämplighet för ett yrke, är mer specifika krav som kan kopplas till särskild behörighet eller kanske utgöra ett ytterligare behörighetskrav utöver grundläggande och särskild behörighet.

Regeringen har i propositionen *Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande* (prop. 2017/18:204) lämnat ett förslag på att de krav på särskild behörighet som ställs för tillträde till utbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare ska vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Det gäller även särskilda behörighetskrav på lämplighet. I propositionen framhålls att krav på lämplighet som gäller en specifik utbildning, i det här fallet lärarutbildning, bör vara ett särskilt behörighetskrav.

Lämplighetsbedömning för både behörighet och för urval

I uppdraget till UHR framgår att resultatet av lämplighetsbedömningen ska ligga till grund för såväl prövning av behörighet som urval.

Konsekvensen av att ha lämplighetsbedömning som ett behörighetskrav blir att alla som söker lärarutbildningar måste genomgå lämplighetsbedömning för att kunna bli behöriga till sökt utbildning. Till antagningsomgångarna HT17 och VT18 var det drygt 46 000 unika individer som sökte lärarutbildningar, inklusive yrkeslärare och kompletterande pedagogisk utbildning.¹⁶ Att låta samtliga genomgå bedömning blir en logistisk utmaning.

En nationell bedömningsmodell, som även används för urval, innebär att det skulle finnas en enda poängskala. Under försöksverksamheten har lärosätena använt olika poängskalor och olika sätt att ge meritvärde som tillägg till betyget. Det minskar transparensen i systemet och gör det svårt för sökande att förstå hur meritvärdet sätts.

Hur passar bedömning av lämplighet in i antagningsprocessen?

Om lämplighetsbedömning införs som ett krav till lärarutbildningarna är det troligt att söktrycket åtminstone initialt kommer att minska. Det kommer dock fortsatt vara en förhållandevis stor mängd sökande att pröva under en tidsmässigt begränsad period. Det optimala vore att endast de som uppfyller den grundläggande och särskilda behörigheten skulle genomgå lämplighetsbedömning. Det är dock inte möjligt eftersom sökande kan komplettera med behörighetsgivande kurser ända fram till slutet av juni (HT)/början av december (VT). Lämplighetsbedömningen behöver genomföras oavsett om sökande uppfyller övriga ämneskrav eller inte vid bedömningstillfället.

Flera olika scenarion för att genomföra lämplighetsbedömning är tänkbara. Endera får bedömningen bara genomföras av den som anmält sig till en lärarutbildning. Provperioden skulle då kunna inledas tidigast i mitten av mars inför en hösttermin och i mitten av september inför en vårtermin. Om sen anmälan tillåts till lärarutbildningar innebär det att en extra provperiod kan behövas.

Ett annat scenario är att även presumtiva sökande skulle kunna genomföra lämplighetsbedömning. Det skulle kunna genomföras genom att exempelvis ha en provperiod i februari för den som vill få ett förhandsbesked om eventuell lämplighet för yrket. Lämplighetsbedömningen skulle då kunna väcka intresse för att söka lärarutbildning.

Fördelen med att endast låta sökande göra en lämplighetsbedömning är att man då vet hur många sökande som ska göra provet. Om alla skulle tillåtas göra det kan det innebära att ett antal personer gör det enbart för att prova på (jämför högskoleprovet).

¹⁶ Speciallärar- och specialpedagogutbildningar är inte inkluderade eftersom sökande till dessa utbildningar redan har en lärarutbildning.

Kostnader för ett eventuellt generellt införande

I uppdraget ingår att bedöma vilka konsekvenser ett generellt införande av lämplighetsbedömning skulle få när det gäller kostnader. UHR har använt kostnaderna för försöksverksamheten och med dessa som utgångspunkt, tillsammans med ett antal antaganden om hur ett generellt införande skulle genomföras, redovisas en uppskattning av kostnader för ett generellt införande av lämplighetsbedömning av sökande till lärarutbildningar. UHR för även övergripande diskussion om möjliga kostnader för en fortsatt löpande verksamhet med generell lämplighetsbedömning.

De kostnader som LNU och HJ hade under försöksverksamheten 2014-2016 redovisas i kapitel 3 (tabellerna 3.3–3.8). De kostnader som redovisas är totalkostnader, det vill säga både direkta kostnader och indirekta kostnader som overhead, lokaler, administration med mera.

Kostnaderna för försöksverksamheten revideras i det här avsnittet för att bättre spegla den tänkta utökningen av verksamheten som ett generellt införande av lämplighetsbedömning skulle innebära. Redovisningen av kostnaderna under försöksverksamheten i kapitel 3 är uppdelad i olika delar; inför bedömningstillfället, själva bedömningstillfället och efterarbetet. Kostnader redovisas per sökande eftersom de i stor utsträckning är beroende av hur många som deltar i lämplighetsbedömningen. Kostnaden för att utveckla modellerna för att bedöma lämplighet redovisas däremot separat i en klumpsumma eftersom den är helt oberoende av antalet sökande.

Grovt sett är kostnaderna inför bedömningstillfället mindre beroende av antalet sökande. De kostnaderna skulle minska per sökande i en utökad verksamhet eftersom de delas på ett betydligt större antal sökande jämfört med försöksverksamheten. Kostnader för själva bedömningstillfället och det efterarbete som är kopplat till lämplighetsbedömningen är däremot tätt kopplat till hur många som deltar. De kostnaderna blir ungefär lika stora per person och ökar följaktligen i relation till hur många som väljer att genomgå lämplighetsbedömningen.

Antaganden om ett införande av lämplighetsbedömning

Några centrala antaganden behöver göras för att kunna skatta vilka kostnader ett generellt införande av lämplighetsbedömning skulle kunna innebära. Antagandena utgår från regeringens formulering av uppdraget till försöksverksamheten, de modeller för lämplighetsbedömning som de facto utvecklades och användes samt i viss mån andra erfarenheter från försöksverksamheten.

- Lämplighetsbedömningen ska fungera som ett instrument för både behörighet och urval.
- En nationell bedömningsmodell för alla lärosäten. Modellen utvecklas centralt och genomförs sedan på och av lärosätena själva.
- En generell bedömningsmodell för alla olika typer/inriktningar av lärarutbildningar.
- Bedömningsperioden ligger efter sista anmälningdag.

- Antal sökande som ska bedömas. Antalet sökande (unika individer) respektive antal förstahandssökande för höstterminen 2017 och vårterminen 2018 redovisas. Baserat på det görs två möjliga kostnadsscenarion.
- Kostnadsberäkningarna baseras på att tre bedömare deltar i bedömningen av de(t) muntliga momentet/en. De baseras vidare på modeller för att bedöma lämplighet med en skriftlig uppgift och en eller två muntliga delmoment.

Resonemang bakom antagandena

Behörighet och/eller urval? Ska bedömning av lämplighet vara ett behörighets- eller urvalspröv eller både och? Regeringsuppdraget är tydligt; bedömningen ska användas för både behörighet och urval.

Nackdelar: logistiken blir svårare, det blir dyrare då alla sökande måste bedömas och det är inte möjligt med flerstegsurval enligt dansk modell (Fonseca, 2017, s. 23).

En nationell bedömningsmodell eller lärosätesanpassade bedömningar? Ett nationellt prov giltigt till alla lärosäten är ekonomiskt rationellt. Både för dem som genomför bedömningen genom stordriftsfördelar men även för de sökande som då enbart genomgår en bedömning på ett ställe. En nationell modell skulle även borga för högre rättssäkerhet och likvärdighet av bedömningarna och för att kunna ta fram en modell med god validitet.

Nackdelar: Lärosätesanpassade bedömningsmodeller jämfört med att ha en nationell bedömningsmodell skulle kunna ge möjlighet att spegla regionala önskemål/behov. Flera olika bedömningsmodeller kan potentiellt minska likriktning av den studentpopulationen som antas (Fonseca 2017).

Ett prov för olika lärarutbildningar (förskollärare, grundlärare, ämneslärare, fritidshem) eller ett generellt prov för alla lärarutbildningar? Ett generellt prov för alla utbildningar antas här då lämplighetsbedömningen handlar om generiska kompetenser som i mindre mån är kopplade till någon viss ålder på barnen eller form av pedagogik. Det innebär också att de sökande enbart behöver genomgå en bedömning oavsett vilken typ av utbildning de söker.

Nackdel: Det blir inte möjligt att göra "programspecifika" anpassningar.

En bedömningsperiod efter sista anmälningdag antas då enbart de som valt att söka lärarutbildning kallas till en lämplighetsbedömning.

Uppskattade kostnader för ett generellt införande

I ett hypotetiskt generellt införande av lämplighetsbedömning finns många osäkerhetsfaktorer, exempelvis vilken bedömningsmodell som skulle användas, hur många delmoment den skulle innehålla och hur många bedömare som bedömer varje delmoment. Det kommer även att finnas olikheter i förutsättningarna på lärosätena för att genomföra bedömningarna och i antal sökande som ska bedömas. Allt detta påverkar följaktligen vilka kostnader ett generellt införande skulle innebära.

Utgångspunkt är alltså de kostnader som gällde under försöksverksamheten och de ovan gjorda antagandena. Kostnaderna för de lämplighetsbedömningar som genomfördes revideras för att motsvara en utökad bedömningsverksamhet. För att

markera att det är uppskattade kostnader där flera faktorer är okända och även kommer att variera mellan olika bedömningsställen redovisas kostnadsspann snarare än en eller flera kostnader. Kostnaderna per sökande och genomförd prövning uppskattas bli mellan 3 500–5 000 kr beroende på bedömningsmodell, antalet sökande, antalet bedömare per delmoment etcetera.

Sammantaget sökte 46 057 unika individer till någon lärarutbildning höstterminen 2017 eller vårterminen 2018 och av dem var det 29 251 som sökte en lärarutbildning i första hand. De lärarutbildningar som ingår är programmen till förskollärare, grundlärare, ämneslärare, yrkeslärare, kompletterande pedagogisk utbildning och några ytterligare små utbildningar.

Baserat på det uppskattade kostnadsspannet som görs ovan och antalet sökande läsåret 2017/18 till alla lärarprogram innebär det att om alla förstahandssökande skulle välja att genomföra lämplighetsbedömningen skulle det kosta mellan 102 och 146 miljoner kronor. Om alla 46 057 sökande väljer att genomgå en lämplighetsbedömning bedöms kostnaden bli mellan 161 och 230 miljoner kronor.

Utöver kostnader för att genomföra lämplighetsbedömningen i ett generellt införande tillkommer sannolikt andra typer av kostnader, exempelvis kostnader för att utveckla den/de aktuella bedömningsmodellerna. Om det handlar om modeller som liknar dem som användes i försöksverksamheten kan de kostnader som redovisas i kapitel 3 fungera som riktmärke. En annan kostnad som skulle tillkomma vid ett generellt införande är ett administrativt IT-system för att kunna hantera anmälningar till lämplighetsbedömning.

Kostnad för lämplighetsbedömning i löpande verksamhet

I ett införande av generell lämplighetsbedömning av sökande till lärarutbildningar skulle det ingå vissa kostnader som är kopplade till att det är en införandefas. En del av dessa skulle minska i en fortsatt löpande verksamhet. Det skulle även sannolikt tillkomma vissa kostnader för uppdatering av material med mera. Eftersom detta sammantaget innebär alltför många antaganden och osäkerhetsfaktorer presenterar inte UHR några skattningar av kostnaderna för en löpande användning av en generell lämplighetsbedömning. Nedan redovisas dock några ytterligare antaganden som bedöms komma att påverka kostnaderna i en löpande verksamhet.

- Antalet bedömare som behöver utbildas till varje tillfälle minskar i en löpande verksamhet eftersom en del av dem förväntas återkomma. Ett antagande skulle kunna vara att en tredjedel av bedömarstaben behöver utbildas varje år/tillfälle.
- Antal sökande som ska bedömas minskar något. Antalet sökande i en löpande användning av lämplighetsbedömning behöver justeras för att ta hänsyn till att vissa av dem har sökt tidigare och då genomgått lämplighetsbedömning.
- Giltighetstid för lämplighetsbedömningen påverkar hur många som behöver, respektive får, göra om lämplighetsbedömningen.
- Till varje ny omgång av lämplighetsbedömning tillkommer kostnader för uppdateringar av bedömningsmodellen i form av tidsåtgång för att ta fram artiklar som underlag för de skriftliga delmomenten, revidera uppgifterna, tryckkostnader med mera.

Ställningstaganden som kan påverka kostnaden

Det går även att göra andra val, ställningstaganden och antaganden som påverkar kostnaden för att använda lämplighetsbedömning. Baserat på den samlade erfarenheterna från försöksverksamheten redogör UHR kort för några av dem här.

Antal bedömare? Antal bedömare som behövs är för det första beroende på vilken bedömningsmodell som väljs. Inom en given bedömningsmodell är det möjligt att antalet bedömare kan minska när metoderna och modellen väl är inarbetade. En möjlighet är att bedömningarna av de muntliga momenten görs av två istället för tre bedömare. Förberedelsetiden skulle kunna minska för de bedömare som redan deltagit i lämplighetsbedömning. Dessa möjligheter skulle minska kostnaderna för lämplighetsbedömningarna.

Provperiod frikopplad från/före antagningsomgången? Bedömningsperioden ligger efter sista anmälningssdag, det vill säga tämligen komprimerat under ett fåtal veckor. Det innebär att det behövs fler bedömare än om man tänker sig en mer utsträckt bedömningsperiod före sista anmälningssdag. Att kunna göra en lämplighetsbedömning före anmälningsperioden skulle kunna innebära att fler presumtiva sökanden gör den. Detta skulle kunna stärka bedömningens studievägledande funktion samtidigt som det riskerar att kosta mycket.

En generell ingång till lämplighetsbedömning med successiv prövning. En möjlighet är exempelvis att först pröva behörighet i en generell del och sedan gå vidare till en lärosätesspecifik och/eller programspecifik del för urval.

Digitalisering av lämplighetsbedömningen. En intressant möjlighet att undersöka vidare är vilka möjligheter det finns att digitalisera bedömningen. Det finns pågående försök med detta internationellt, se kapitel 8.

Kapitel 8. Sammanfattande diskussion och slutsatser

Den här utvärderingen ska utgöra underlag till regeringen för fortsatt ställningstagande till om ett krav på lämplighet för lärar- och förskolläraryrket bör införas generellt vid antagning till lärarutbildningar. Utvärderingen baseras på den försöksverksamhet som har bedrivits under åren 2014–2016. Under försöksverksamheten utvecklade Linnéuniversitetet (LNU) och Högskolan i Jönköping (HJ) varsin modell för att bedöma lämplighet för läraryrket. Modellerna användes sedan för att pröva behörighet och för urval till de sex lärarprogram som ingick i försöksverksamheten vid LNU och HJ. Sammanlagt bedömdes 475 sökande.

Eftersom modellerna i stor utsträckning liknar varandra och resultaten i stora drag är likartade kommer UHR att föra ett sammantaget resonemang om försöksverksamheten och de två modellerna.

Många och delvis olika förväntningar med lämplighetsbedömning

Inledningsvis kan UHR konstatera att det finns många och delvis lite olika förväntningar om vad lämplighetsbedömningen av sökande till lärarutbildningar ska kunna bidra med. Det övergripande syftet med lämplighetsbedömning är att den ska säga något om lämpligheten för yrket, inte utbildningen. Den ska prognosticera något annat än vad betyg och resultat från högskoleprovet gör. Den ska också inom ramen för försöksverksamheten ligga till grund både för att pröva behörighet och för urval, vilket är två olika funktioner. Genom att pröva behörighet sätts en nedre gräns för vad som krävs för att kunna bli antagen till utbildningen, det vill säga att få ett godkänt resultat på lämplighetsbedömningen. Lämplighetsbedömningen gav ett bidrag till de sökandes meritvärde och påverkar på så sätt rangordningen av sökande om det blir konkurrens om utbildningsplatserna.

I olika förarbeten till uppdraget framgår att förväntningarna med att genomföra en lämplighetsbedömning är att det ska vara ett tillfälle för självreflektion i relation till utbildnings- och yrkesvalet för de sökande (Franke et al. 2012). Det vill säga en typ av utökad studievägledning. Bedömningen ska ge möjlighet att anta särskilt lämpade sökande som inte har konkurrenskraftiga betyg. De som genomgår bedömningen och blir godkända ska känna sig utvalda och mer motiverade, något som skulle kunna öka genomströmningen på lärarutbildningen.

En annan och mer övergripande förväntning med lämplighetsbedömning är att det på sikt ska höja yrkets status och därigenom öka antalet sökande till lärarutbildningarna (SOU 2008:109). I förlängningen skulle detta kunna bidra till bättre lärare i skolorna och därmed bättre undervisning för barn och ungdomar för att på så sätt höja kunskapsresultaten.

Den behörighetsgivande funktionen av lämplighetsbedömningen har till funktion att sälla bort olämpliga sökanden. Målsättningen är att behörighetsgränsen, det vill säga den nedre gränsen för att bli godkänd, ska vara på en sådan nivå att det ska handla om oförmågor som inte är "utbildningsbara"/utvecklingsbara inom ramen för lärarutbildningen.

Många av de önskvärda funktionerna som lämplighetsbedömningen ska uppnå hänger ihop, men är delvis olika. Det kan också vara så att mekanismerna bakom de identifierade problemen är delvis annorlunda och mer komplexa än vad som ursprungligen förutsattes. Exempelvis kan låg genomströmning bero på dåligt motiverade studenter som inte riktigt har tänkt igenom sitt utbildnings- och yrkesval. Men det kan också bero på att studierna upplevs vara för svåra eller att studenterna väl ute på sin verksamhetsförlagda utbildning (VFU) upptäcker att rollen som lärare inte är vad de tänkt sig. Läraryrkets låga status kan bero på vilka som antas till utbildningen och kvaliteten på utbildningen men kan också primärt bero på lärarnas arbetsförhållanden, skolans organisation och andra faktorer. Frågan är vilka av dessa viktiga och komplexa problem som det är rimligt att en lämplighetsbedömning av dem som söker till lärarutbildningar kan bidra till att lösa. Frågan om de olika förväntningarna kopplade till lämplighetsbedömning återkommer senare i det här kapitlet.

Centrala förutsättningar och begränsningar

Som UHR lyfter i inledningen till rapporten har utvärderingen av försöksverksamheten med lämplighetsbedömning begränsats av några viktiga faktorer:

Svårt att följa upp lämplighet för yrket efter tre terminer

Den största begränsningen är den tid som varit tillgänglig för att bedöma vilka effekter lämplighetsbedömningen har haft när det gäller studenternas prestationer och grad av kvarvaro/genomströmning på utbildningen. Från höstterminen 2016 när studenterna på de aktuella lärarprogrammen antogs med lämplighetsbedömning till och med höstterminen 2017 är endast tre terminer. Detta gör det svårt, nästintill omöjligt, att utvärdera om lämplighetsbedömningarna kan säga något om just lämplighet för yrket.

Svårt att utvärdera validiteten med hjälp av VFU-prestationer

En central förutsättning för alla mätinstrument är att de har god validitet, det vill säga att de faktiskt mäter det som de avser att mäta. När det gäller validitet för lämplighetsbedömningarna är det problematiskt att bedömningen av VFU:n inom lärarutbildningar varierar mycket mellan olika lärosäten (UKÄ 2015).

En annan begränsning som rör VFU som mått på lämplighet för läraryrket är att betygsskalan är begränsad. Det vill säga att bara IG, G och VG finns för att visa studentens förmåga. Dessutom används inte hela betygsskalan fullt ut i bemärkelsen att få studenter underkänns (UKÄ 2015). Bilden kompliceras ytterligare av att betygssteget VG infördes först 2015 på VFU, vilket innebär att examinerande lärare har haft relativt kort tid på sig att vänja sig vid att göra distinktionen mellan G och VG.

Bedömningarnas reliabilitet gick inte att utvärdera

Även lämplighetsbedömningarnas utformning och genomförande har i viss mån begränsat möjligheten att utvärdera. LNU och HJ har varit fria att utforma lämplighetsbedömningen utifrån föreskrifterna om vad som avses med lämplighet för lärar- och förskolläraryrket. Utöver det har de fått göra sina egna prioriteringar och inte behövt utgå från ett utvärderingsperspektiv.

En av de större begränsningarna när det gäller bedömningarnas utformning och genomförande är att det inte varit möjligt att genomföra reliabilitetstest. Det vill säga undersöka om bedömningarna görs på samma sätt oavsett vem som bedömer och görs på samma sätt över tid. Att det inte har varit möjligt att bedöma reliabilitet av de aktuella modellerna beror framförallt på att sambedömningar har gjorts, alltså att flera bedömare gemensamt har kommit fram till ett samlat omdöme för de olika områdena. Genomförandet av bedömningen har även varit problematiskt i vissa andra avseenden som till exempel att LNU har utgått ifrån de sökandes insatser i gruppuppgiften i den påföljande intervjusituationen. Detta har lett till en hög grad av samvariation i bedömningar av de olika aspekterna i de två delproven och gjort det svårt att analysera intervjun som ett fristående delprov.

Utvärderingens huvudsakliga resultat och slutsatser

I UHR:s bedömning av vad resultaten visar ges negativa effekter av lämplighetsbedömning särskild vikt, det vill säga de fall där det finns ett samband mellan lämplighetsbedömning och sämre prestationer eller utfall av något slag. Negativa effekter bör inte förekomma vid införandet av ett prov som begränsar sökandes behörighet då de kan tyda på att proven inte har validitet.

Inga generella effekter på VFU-prestationer

När det gäller lämplighetsbedömningens eventuella effekter på VFU:n hade lämplighetsbedömda studenter på förskolläraryrket (HJ) och grundläraryrket med inriktning fritidshem (LNU) en något större sannolikhet att få VG på sin första VFU. För de andra två programmen, grundläraryrket årskurs 4-6 (LNU) och ämneslärare (HJ) fanns inga effekter.

Inga generella positiva effekter på genomströmning

När det gäller poängproduktion visar resultaten på både positiva och negativa effekter. Lämplighetsbedömda studenter på några utbildningar har tagit fler poäng än studenter antagna på motsvarande läraryrke höstterminen 2015 som inte lämplighetsbedömts, och på andra utbildningar har de tagit färre poäng än studenter antagna höstterminen 2015. I relation till genomströmning, definierat som att vara aktiv på utbildningen termin 2 och 3, syntes en svag negativ tendens, alltså att lämplighetsbedömning ökat sannolikheten för avbrott/avhopp bland förskolläraryrkestuderanter termin 2. Eftersom lärarutbildningarna redan har avsevärda problem med avhopp är en negativ effekt av lämplighetsbedömningen inte önskvärd. (UKÄ 2017:17).

Inga skillnader i motivation och akademiskt engagemang

Lämplighetsbedömda studenter var generellt sett inte mer motiverade att bli lärare, eller mer akademiskt engagerade, tre terminer in i utbildningen än icke-lämplighetsbedömda studenter. Lämplighetsbedömningens studievägledande funktion verkar ha varit av måttlig betydelse för de studenter som blev godkända på lämplighetsbedömningen och sedan började på utbildningen, och i princip obefintlig för de sökande som bedömdes som ännu ej lämpade. De ännu ej lämpade verkade framförallt ha sett lämplighetsbedömning som ett inträdesprov till en utbildning, snarare än som en bedömning av lämplighet för yrket.

Studentpopulationens sammansättning påverkades delvis

En del av UHR:s uppdrag var att analysera om lämplighetsbedömning påverkade studentpopulationens sammansättning när det gäller kön, ålder, utländsk bakgrund, funktionsnedsättning, sökandes och antagnas utbildningsbakgrund och föräldrarnas utbildningsbakgrund.

Den påverkan som tycks ha uppstått rör främst två typer av sökandebakgrund, på två program. På förskolläraryrket vid HJ ökade andelen antagna från studieovana hem. På grundläraryrket inriktning fritidshem vid LNU minskade andelen antagna med utländsk bakgrund. Eftersom utvärderingen även visade att oproportionerligt fler sökande med utländsk bakgrund bedömdes som ännu ej lämpade när de sökte, antyder det att lämplighetsbedömning i de former som utvärderats kan missgynna sökande med utländsk bakgrund.

Rättssäkerhet går inte att bedöma

Lämplighetsbedömningar måste vara rättssäkra. Att bedömningarna mäter det de ska, det vill säga har god validitet, är en grundläggande förutsättning för rättssäkerhet. Rättssäkerhet innebär också att alla sökande bedöms lika och att bedömningarna är lika över tiden, har god reliabilitet. Det ska vara tydligt vad som bedöms och hur det bedöms, och resultaten ska vara möjliga att överklaga.

UHR kan inte baserat på den här utvärderingen säga att någon av de utvecklade modellerna för att bedöma lämplighet har en god validitet. UHR har inte heller på grund av modellernas utformning och genomförande kunnat analysera reliabiliteten i bedömningarna. Sammantaget leder det till att det inte går att uttala sig om lämplighetsbedömningarnas rättssäkerhet.

Lämplighetsbedömning som grund för behörighet och urval

Om lämplighetsbedömning i ett generellt införande skulle användas för både behörighet och urval skulle det få stor påverkan på omfattningen av, och kostnaden för bedömningsverksamheten. Om lämplighetsbedömning utgör ett behörighetskrav innebär det att samtliga som söker lärarutbildningar måste ha möjlighet att genomföra lämplighetsbedömning under den begränsade tid som är tillgänglig under antagningsprocessen. Med dagens söktryck skulle det innebära att drygt 46 000 individer skulle prövas under det första året. Att pröva så många individer ställer stora krav på både den administrativa processen och på lämplighetsbedömningen. Det innebär också omfattande kostnader.

Ett alternativ vore att lämplighetsbedömningen i sin nuvarande form enbart skulle användas som ett urvalsinstrument till en viss andel platser för vissa grupper när det råder konkurrens, exempelvis till förskolläraryrket. För att kunna dra några slutsatser om det vore en väg att gå krävs längre uppföljning, och en mer omfattande simulerad datakörning, för att kunna följa om de som vid simuleringen blivit bedömda som ännu ej lämpade klarar studierna sämre än de som bedömts som lämpliga.

UHR kan i nuläget inte rekommendera ett införande av lämplighetsbedömning

Sammantaget går det inte utifrån genomförda analyser av befintligt underlag att rekommendera att lämplighetsbedömning införs i de former som prövats här. De bör förstås som ett första steg som följs och analyseras under en längre tid, och kompletteras med fortsatt vidareutveckling av nya sätt att lämplighetsbedöma. Positiva effekter av lämplighetsbedömning på VFU-perioder har noterats i tidigare utvärderingar (Fonseca 2017). Att VFU-effekter fanns på de program som betonar interaktion i hög grad, men inte på ämneslärarutbildningarna, antyder att lämplighetsbedömning förmådde fånga någon relationell förmåga som är viktig för dessa program. Men att avhoppet ökade för lämplighetsbedömda studenter på förskollärarprogrammet vid termin 2, den tidpunkt då studenterna måste ha klarat även de renodlat akademiska momenten på utbildningarna, antyder att gymnasiebetyg räcker för att predicera framgång på lärarutbildningarnas teoretiska delar. Utan att kunna följa studenterna under hela utbildningstiden är det svårt att uttala sig om de positiva effekterna är beständiga. De negativa effekterna är i sin natur lättare att utvärdera, men de bör inte förekomma. Att studenter på några av programmen presterat något bättre på sin första VFU är inte en tillräckligt stark motvikt.

I en eventuell fortsatt utveckling av lämplighetsbedömning

UHR vill peka på några viktiga områden att ta hänsyn till vid en eventuell fortsatt utveckling av lämplighetsbedömning, baserat på de erfarenheter som har gjorts inom ramen för denna försöksverksamhet.

Den första är att försökspopulationen bör följas under en längre tid, helst under hela studietiden och in i arbetslivet, för att få möjlighet att studera eventuella långsiktiga effekter av att ha befunnits vara lämplig för läraryrket vid ansökningstillfället.

I en eventuell fortsatt utveckling av modeller för att bedöma lämplighet för läraryrket är det även viktigt att ha fler deltagande lärosäten med olika lärarutbildningar. Detta för att få större underlag för analyser och för att undersöka om det skulle vara relevant med olika typer av bedömningsmodeller till lärarutbildningar med inriktning mot elever i olika åldrar. En fråga att ta ställning till vid en fortsatt utveckling är om lämplighetsbedömningen ska ges betydelse för både behörighet och urval. Det vill säga både sälla bort olämpliga sökande och möjligen kunna rangordna särskilt lämpliga sökande högre i de fall som det finns fler sökande än utbildningsplatser.

Att säkerställa att den eller de modeller för lämplighetsbedömning som utvecklas är möjliga att reliabilitetstesta är avgörande för att kunna säkerställa rättssäkerheten i bedömningarna. Likaså är det av vikt att följa upp de indikationer på missgynnande av vissa grupper som UHR:s utvärdering har påvisat, för att säkerställa att lämplighetsbedömningen inte utformas så att de missgynnar någon grupp sökande.

Slutligen är det värt att väga in att kostnaderna för en eventuell implementering av lämplighetsbedömning av sökande till lärarutbildningar påverkas av om bedömningen ska vara ett behörighetskrav eller inte, samt vilken utformning bedömningarna får. Modeller som kräver intervjuer och gruppuppgifter, och manuella bedömningar, ökar kostnaderna. Datoriserade prov minskar kostnaderna, men manuella inslag kan sannolikt inte helt undvikas.

Alternativa vägar

Som diskuterats inledningsvis i det här kapitlet finns det många olika förväntningar på lämplighetsbedömning. Nedan följer möjliga alternativa eller kompletterande vägar att ta ställning till, men som också behöver utvärderas.

Frivilliga vägledande moment skulle kunna vara ett alternativ till den studievägledande funktion som en lämplighetsbedömning förväntas ha. Som en del av försöksverksamheten utvecklades en webbaserad självprövning vid LNU och informationsfilmer togs fram vid HJ. De erfarenheterna skulle kunna vara värdefulla för en framtida vidareutveckling av studie- och yrkesvägledning.

I flera andra länder förekommer krav på relevant förpraktik med barn och ungdomar. Denna praxis rådde även i Sverige inför antagningen till förskollärarytbildningen fram till 1977. Ett annat alternativ kan vara att låta studenter på lärarprogram tidigare komma i kontakt med läraryrket och prövas som lärare, och på det sättet ta ställning till om läraryrket är något för dem. Det testas på två lärarprogram under 2013-2019 vid LNU:s campus i Kalmar.

Ett datorbaserat stationsprov har implementerats i Australien för att testa lämplighet för läraryrket och lärarutbildningen, CASPer¹⁷ (Dore et al. 2017). De aspekter som bedöms är motivation för yrket och för att lära, interpersonella och kommunikativa färdigheter, öppenhet och tilltro till sig själv, samvetsgrannhet och färdigheter i att organisera och planera.

Slutligen skulle psykometriska test kunna vara ett annat möjligt alternativ. Psykometriska test kan potentiellt antyda om läraryrket är något som skulle vara lämpligt för presumtiva sökanden. Tillsammans med gymnasiebetyg skulle de kunna ge en indikation som kan vara till hjälp både för presumtiva sökande till lärarutbildningen, och lärarutbildare som vill bedöma sökandes lämplighet.

¹⁷ Computerbased Assessment for Sampling Personality characteristics.

Referenser

Alm, Fredrik, Jungert, Tomas och Thornberg, Robert (2014), *Nyantagna lärarstudenters motiv, motivation, självförtroende och akademiska engagemang*. Institutionen för beteendevetenskap och lärande Linköpings universitet. LiU-PEK-R-261. Mars 2014.

Beach, Dennis och Puaca, Goran (2014) Changing higher education by converging policy-packages: education choices and student identities. *European Journal of Higher Education* 20(4).

Casey, Catherine och Childs, Ruth (2007), Teacher Education Program Admission Criteria and What Beginning Teachers Need to know to be Successful Teachers. *Canadian Journal of Educational Administration and Policy*. Vol 67, January 14.

Dore, Kelly, Reiter, Harold, Kreuger, Sharyn och Norman, Geoffrey (2017), Correction to: CASPer, an online pre-interview screen for personal/professional characteristics: prediction of national licensure scores. *Advances in Health Sciences Education*. Vol 22, No 5, pp 1321-1322.

Fonseca, Lars (2017), *En forskningsöversikt över lämplighetsprövning inför antagning till lärarutbildning och några andra jämförbara professionsutbildningar*. Översikten sammanställd på uppdrag av Universitets- och högskolerådet (UHR). Linnéuniversitetet.

Franke, Sigbritt, Sjöstrand, Aleksandra. & Strandberg, Per-Anders. (2012). Lämpliga lärare – antagningsprov till lärar- och förskollärarutbildningen. Regeringskansliet. Promemoria 2012-05-30.

Gardesten, Jens och Hegender, Henrik (2015), Underkännanden inom verksamhetsförlagd lärarutbildning: Resultat från en forskningsexpedition i svårframkomlig terräng. *UTBILDNING & LÄRANDE*, vol 9, nr 2, sid 69-86

Gerrevall, Per och Fonseca, Lars (under publicering), *Lämplighetsbedömning inför antagning till lärarutbildningen – Linnéuniversitetets försöksverksamhet*.

Graneheim och Lundman (2004), Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*. 2004 Feb;24 (2):105-12.

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend (2014), *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur AB.

Lilliedahl, Jonathan (2017), *Teoribaserad utvärdering av lämplighetsbedömning: Rapport från försöksverksamhet med lämplighetsbedömning vid antagning till lärar- och förskollärarutbildning*. Stiftelsen Högskolan i Jönköping.

Lindqvist, P., Nordänger, U.K., Gerrevall, P., Linnér, S. (2010). *Verksamhetsförlagd utbildning: ett styrkeområde vid Linnéuniversitetet*. Rapport, Linnéuniversitetet.

Propositionen Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande (prop 2017/18:204)

Regeringen, Budgetproposition, proposition 2016/17:1, Utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning, kapitel 2.

SOU 2008:109, En hållbar lärarutbildning.

SOU 2016:39, Polis i framtiden – Polis som högskoleutbildning.

Universitetskanslersämbetet 2015, *Uppföljning av den verksamhetsförlagda utbildningen inom lärar- och förskolläraryrket*. Rapport 2015:24.

Universitetskanslersämbetet 2017, *Universitet och högskolor*. Årsrapport 2017:8.

Universitets- och högskolerådet, Universitets- och högskolerådets föreskrifter om vad som avses med lämplighet för lärar- eller förskolläraryrket, UHRFS 2015:5.

Bilaga A. Uppdrag att samordna en försöksverksamhet

Regeringsbeslut 1:7

2014-03-20

U2014/2222/UH

Utbildningsdepartementet

Universitets- och högskolerådet

Box 45093

104 30 Stockholm

Uppdrag att samordna en försöksverksamhet med krav på lämplighet vid tillträde till lärar- och förskolläraryrket

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Universitets- och högskolerådet att samordna och vidta åtgärder för genomförandet av en treårig försöksverksamhet med krav på att den som antas till utbildning som leder till förskolläraryrket, grundläraryrket eller ämnesläraryrket är lämplig för lärar- eller förskolläraryrket.

I uppdraget ingår att efter ansökan besluta om högst tre lärosäten som får delta i försöksverksamheten. Med lärosäten avses universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen (1993:100) och enskilda utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. För att få delta i försöksverksamheten krävs det att lärosätena har tillstånd att utfärda förskolläraryrket, grundläraryrket eller ämnesläraryrket.

Vidare ingår i uppdraget att

- samordna arbetet med den modell eller de modeller som bör användas för att utpröva lämplighetsbedömningar,
- utgöra ett stöd för de lärosäten som ska delta i försöksverksamheten, och
- följa upp och ansvara för att försöksverksamheten utvärderas.

Universitets- och högskolerådet ska fortlöpande hålla Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) informerat om försöksverksamheten.

I övrigt ska Universitets- och högskolerådet redovisa uppdraget till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) enligt följande. Rådets beslut om vilka lärosäten som ska få delta i verksamheten ska redovisas senast den 13 juni 2014. Uppdraget ska slutredovisas senast den 3 maj 2018. I slutredovisningen ska en redogörelse över utvärderingen av försöksverksamheten ingå.

Uppdraget ska genomföras enligt vad som anges under rubriken Närmare om uppdraget.

Skälen för regeringens beslut

Med anledning av regeringens förslag i budgetpropositionen för 2014 har riksdagen beslutat att krav får ställas i en försöksverksamhet vid vissa statliga universitet och högskolor på att den som antas till utbildning som leder till förskolläraryrket, grundskolläraryrket eller ämneslärarexamen är lämplig för läraryrket (prop. 2013/14:1, utg.omr. 16, bet. 2013/14:UbU1, rskr. 2013/14:104). Av budgetpropositionen framgår att vid ett genomförande av försöksverksamhet bör det ställas höga krav på rättssäkerheten för de sökande. Försöksverksamheten bör enligt propositionen pågå under tre år för att därefter utvärderas noga, så att ett ställningstagande efter noggrann prövning kan göras till frågan om ett krav på lämplighet för läraryrket eller förskolläraryrket vid antagningen till de aktuella utbildningarna bör införas generellt.

Av nämnda budgetproposition framgår vidare att regeringen avser att i förordning meddela nödvändiga föreskrifter om bl.a. krav på lämplighet vid antagning under försöksverksamheten. I propositionen anges också att regeringen avser att lämna ett uppdrag om verksamheten till Universitets- och högskolerådet som bör ansvara för samordningen av verksamheten och att det i ett sådant uppdrag bör ingå att utgöra metodstöd för deltagande universitet och högskolor i vilket frågor om kvalitet och rättssäkerhet bör beaktas.

Mot denna bakgrund bör Universitets- och högskolerådet ges i uppdrag att samordna och vidta åtgärder för genomförandet av försöksverksamheten.

Närmare om uppdraget

Universitets- och högskolerådet ska samordna och vidta åtgärder för genomförandet av en treårig försöksverksamhet med krav på att den som antas till utbildning som leder till förskolläraryrket, grundskolläraryrket eller ämneslärarexamen är lämplig för förskolläraryrket eller läraryrket. Försöksverksamheten ska bedrivas under 2014–2016.

Försöksverksamheten innebär

- i ett första skede att den lokala organisationen vid de lärosäten som deltar i verksamheten byggs upp, identifiera vad som bör ingå i en lämplighetsbedömning och vilken modell eller vilka modeller som bör användas, utbilda bedömare m.m.
- i ett andra skede att den eller de modeller som har tagits fram för lämplighetsbedömning utprövas vid minst en antagningsomgång utan att det ges betydelse vid antagningen, och

- i ett tredje skede att resultatet av en bedömning av sökandes lämplighet för förskolläraryrket läggs till grund för såväl prövning av behörighet som vid urval till utbildningar som leder till aktuella examina.

I Universitets- och högskolerådets uppdrag att samordna och vidta åtgärder för genomförandet av försöksverksamheten ingår följande.

1. Besluta om högst tre deltagande lärosäten

Universitets- och högskolerådet ska ge universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen (1992:1434) och som har tillstånd att utfärda förskolläraryrket, grundskolläraryrket eller ämneslärarexamen möjlighet att ansöka om att få delta i försöksverksamheten. Även enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda aktuella examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina ska få möjlighet att ansöka om att delta i försöksverksamheten.

Universitets- och högskolerådet ska besluta om högst tre lärosäten som får delta i försöksverksamheten. Universitets- och högskolerådet ska underrätta Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) om vilka lärosäten som ska få delta i försöksverksamheten. Vid beslut om deltagande lärosäten bör det beaktas hur lärosätena avser att genomföra försöksverksamheten, vilka utbildningar som föreslås ingå samt vilket söktryck och vilka konkurrensförhållanden som finns till utbildningarna. Vidare ska Universitets- och högskolerådet beakta lärosätenas förutsättningar och kompetens för att genomföra lämplighetsbedömningar inom ramen för antagning, t.ex. förutsättningar att utpröva och genomföra lämplighetsbedömningar med hjälp av digitala verktyg. I övrigt bör rådet sträva efter att de lärosäten som bör delta i försöksverksamheten är jämnt fördelade över landet och är av olika storlek samt att urvalet ger förutsättningar för en relevant utvärdering av försöksverksamheten

Universitets- och högskolerådet ska underrätta Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) om vilka lärosäten som ska få delta i försöksverksamheten.

2. Stöd för deltagande lärosäten

Universitets- och högskolerådet ska utgöra ett stöd för de lärosäten som får delta i försöksverksamheten så att frågor om kvalitet, rättssäkerhet och likvärdighet iakttas. Detta stöd ska lämnas i försöksverksamhetens samtliga skeden. Universitets- och högskolerådet ska i detta arbete bidra till spridning av kunskap om lämplighetsbedömningar, till utveckling av modeller och metoder för lämplighetsbedömning och till att de lärosäten som ska delta i verksamheten samverkar. I detta ingår att Universitets- och högskolerådet ska sprida kunskap om och erfarenheter av tidigare lämplighetsbedömningar som har gjorts, t.ex. tidigare modeller för lämplighetsbedömning av lärare som har genomförts i Sverige och Finland. Universitets- och högskolerådet ska bidra till kontinuerligt erfarenhetsutbyte och dialog om verksamheten och mellan de lärosäten som får delta i försöksverksamheten.

Universitets- och högskolerådet ska även följa och samordna utprövningen av den modell eller de modeller för lämplighetsbedömningar som i det andra skedet genomförs av lärosätena. I detta ingår att Universitets- och högskolerådet inför utprövning ska samla in underlag från lärosätena om den modell eller de modeller för hur utprövningarna bör genomföras så att lämplighetsbedömningar genomförs på ett kvalitativt och rättssäkert sätt.

Vidare ska Universitets- och högskolerådet följa hur lämplighetsbedömningar tillämpas i samband med antagningen under det tredje skedet av verksamheten, dvs. hur resultatet används vid behörighet och kombination med betyg respektive resultat på högskoleprovet, hur dessa viktas i förhållande till varandra och vilken skala som används vid lämplighetsbedömningar.

3. Uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten

Universitets- och högskolerådet ska följa upp försöksverksamheten både efter de utprövningar som genomförs och efter det att krav på lämplighet har ställts vid antagning i syfte att främst ge en kvantitativ bild av t.ex. hur många som söker aktuella utbildningar, hur många som genomgår lämplighetsbedömning och hur många som bedöms lämpliga.

Efter den sista antagningen i försöksverksamheten ska Universitets- och högskolerådet i samverkan med de deltagande lärosätena ansvara för att verksamheten utvärderas. En sådan utvärdering ska kunna ligga till grund för en bedömning och noggrann prövning av huruvida ett permanent krav bör införas på lämplighet för tillträde till aktuella utbildningar. Utvärderingen ska ge kunskaper om lämplighetsbedömningars utformning och dess effekter i olika avseenden, t.ex. vid prövning av behörighet och vid urval samt kostnader för att genomföra lämplighetsbedömningar. Vidare ska Universitets- och högskolerådet i utvärderingen jämföra bedömda effekter med utvecklingen för lärosäten som inte tillämpat lämplighetsbedömning, t.ex. studenters prestationer under verksamhetsförlagd utbildning, samt analysera för- och nackdelar med att använda lämplighetsbedömningar. Myndigheten ska mot bakgrund av utvärderingen bedöma konsekvenser av att införa lämplighetsbedömning mer generellt vid antagning till lärar- och förskolläraryrket, bl.a. kostnader för att införa detta.

Föreskrifter för försöksverksamheten

Som redovisats ovan avser regeringen att i förordning meddela nödvändiga föreskrifter för försöksverksamheten. Regeringen avser föreskriva att statliga universitet och högskolor får ställa krav på lämplighet för lärar- eller förskolläraryrket i fråga om den som antas till utbildning som leder till förskolläraryrket, grundskolläraryrket eller ämneslärarexamen samt att Universitets- och högskolerådet får meddela föreskrifter om lämplighetsbedömningar.

Ekonomiska förutsättningar

Med anledning av budgetpropositionen för 2014 har 5 miljoner kronor anvisats för försöksverksamheten under 2014 (prop. 2013/14:1 utg.omr. 16, bet. 2013/14:UbU1, rskr. 2013/14:104). I propositionen beräknas lika mycket för 2015 och 2016. Regeringen avser att i regeringsbrevet för Särskilda utgifter inom universitet och högskolor avseende budgetåret 2014 fördela 500 000 kronor till Universitets- och högskolerådet för uppdragets genomförande under 2014. För 2015 och 2016 beräknas samma summa per år under förutsättning att riksdagen anvisar medel för ändamålet.

Vidare avser regeringen att i regeringsbrevet *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* avseende budgetåret 2014 fördela 4,5 miljoner kronor till de lärosäten som ska delta i försöksverksamheten för planering och genomförande. För 2015 och 2016 beräknas samma summa per år under förutsättning att riksdagen anvisar medel för ändamålet.

På regeringens vägnar

Maria Arnholm Johan Linder

Kopia till	Mittuniversitetet
Finansdepartementet/BA	Gymnastik- och idrottshögskolan
Ekonomistyrningsverket	Högskolan i Borås
Riksdagen, utbildningsutskottet	Högskolan Dalarna
Statens skolverk	Högskolan i Gävle
Universitetskanslersämbetet	Högskolan i Halmstad
Uppsala universitet	Högskolan Kristianstad
Lunds universitet	Högskolan i Skövde
Göteborgs universitet	Högskolan Väst
Stockholms universitet	Konstfack
Umeå universitet	Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
Linköpings universitet	Malmö högskola
Kungl. Tekniska högskolan	Mälardalens högskola
Luleå tekniska universitet	Stockholms konstnärliga högskola
Karlstads universitet	Södertörns högskola
Linnéuniversitetet	Stiftelsen Chalmers tekniska högskola
Örebro universitet	Stiftelsen Högskolan i Jönköping

Bilaga B. Tilläggsuppdrag

Regeringsbeslut III:2

2015-03-12 U2015/1498/UH

Utbildningsdepartementet

Universitets- och högskolerådet

Box 45093
104 30 Stockholm

Ändring av regleringsbrev för budgetåret 2015 avseende Universitets- och högskolerådet

Riksdagen har beslutat om Universitets- och högskolerådets verksamhet för budgetåret 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16, bet. 2014/15:UbU1, rskr. 2014/15:90).

Med ändring i regleringsbrevet för budgetåret 2015 avseende Universitets- och högskolerådet beslutar regeringen att regleringsbrevet ska ha följande lydelse i nedan angivna del.

VERKSAMHET

3 Uppdrag

Utvärdering av försöksverksamhet med lämplighetsbedömning

Myndigheten har enligt regeringsbeslut (U2014/2222/UH) i uppdrag att samordna en försöksverksamhet med krav på lämplighet vid tillträde till lärar- och förskolläraryt utbildning. Myndigheten har vidare, enligt regleringsbrevet för budgetåret 2015, i uppdrag att ansvara för att försöksverksamheten utvärderas i samverkan med de deltagande lärosätena. I utvärderingen ska, utöver vad som framgår av uppdraget, ingå att analysera hur den genomförda lämplighetsbedömningen har påverkat sammansättningen av grupperna sökande och antagna i fråga om kön, ålder,

inrikes/utrikes födda, funktionsnedsättning, föräldrars utbildningsbakgrund och de sökandes och antagnas egen studiebakgrund. Utifrån de framtagna uppgifterna ska myndigheten också föra ett fördjupat resonemang kring hur en bedömning av lämplighet för yrket kan komma att påverka sammansättningen av de sökande och antagna vid en eventuell utvidgning av verksamheten med lämplighetsbedömning till fler lärar- och förskollärarytbildningar och lärosäten.

På regeringens vägnar

Helene Hellmark Knutsson Anna Beijmo

Kopia till	Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
Statsrådsberedningen, internrevisionen	Myndigheten för yrkeshögskolan
Statsrådsberedningen, EU-kansliet	Riksgäldskontoret
Utrikesdepartementet/USTYR	Statens kulturråd
Försvarsdepartementet	Statens skolverk
Socialdepartementet/SFÖ, FST, JÄM	Statens tjänstepensionsverk
Finansdepartementet/BA, ESA	Statistiska centralbyrån
Näringsdepartementet/ELT	Statliga universitet och högskolor inom Utbildningsdepartementets ansvarsområde
Arbetsmarknadsdepartementet/IU	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete
Kulturdepartementet/Disk, D	Svenska institutet
Riksdagen, utbildningsutskottet	Sveriges lantbruksuniversitet
Riksrevisionen	Tillväxtverket
Arbetsgivarverket	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor
Centrala studiestödsnämnden	Universitetskanslersämbetet
Ekonomistyrningsverket	
Kammarkollegiet	
Migrationsverket	

Verket för innovationssystem	Newmaninstitutet AB
Vetenskapsrådet	Sophiahemmet, Ideell förening
Överklagandenämnden för högskolan	Stiftelsen Högskolan i Jönköping
Beckmans skola AB	Stiftelsen Rödakorshemmet
Chalmers tekniska högskola	Stiftelsen Stockholms musikpedagogiska institut
Ericastiftelsen	Teologiska högskolan, Stockholm
Ersta Sköndal Högskola AB	Sveriges förenade studentkårer
Evangeliska fosterlandsstiftelsen	
Evangeliska frikyrkan	
Handelshögskolan i Stockholm	

Bilaga C. Hur fungerade modellerna för lämplighetsbedömning?

Tabell C.1: Resultat per bedömningsområde LNU

Muntligt kommunikativ

Poäng	Antal sökande	Andel sökande
1	5	3 %
2	31	20 %
3	86	55 %
4	35	22 %

Skriftlig kommunikativ

Poäng	Antal sökande	Andel sökande
1	21	13 %
2	61	39 %
3	50	32 %
4	25	16 %

Interaktiv

Poäng	Antal sökande	Andel sökande
1	5	3 %
2	37	24 %
3	93	59 %
4	22	14 %

Ledarroll

Poäng	Antal sökande	Andel sökande
1	9	6 %
2	33	21 %
3	92	59 %
4	23	15 %

Självreflektion och motivation

Poäng	Antal sökande	Andel sökande
1	8	5 %
2	33	21 %
3	76	48 %
4	40	25 %

Tabell C.2: Resultat per bedömningsområde HJ

Motivation

Poäng	Antal sökande	Andel sökande
12	15	5 %
16	13	4 %
20	31	10 %
22	1	0 %
24	66	22 %
28	26	8 %
32	52	17 %
36	102	33 %

Reflektion

Poäng	Antal sökande	Andel sökande
0	3	1 %
3	1	0 %
9	48	16 %
12	23	8 %
15	25	8 %
18	82	27 %
21	32	10 %
24	39	13 %
27	53	17 %

Muntligt kommunikativ

Poäng	Antal sökande	Andel sökande
0	2	1 %
2	1	0 %
3	42	14 %
4	32	10 %
5	38	12 %
6	191	62 %

Interaktiv

Poäng	Antal sökande	Andel sökande
0	4	1 %
3	47	15 %
4	20	7 %
5	35	11 %
6	69	23 %
7	33	11 %
8	38	12 %
9	60	20 %

Ledarroll

Poäng	Antal sökande	Andel sökande
0	2	1 %
3	76	25 %
4	37	12 %
5	39	13 %
6	152	50 %

Skriftligt kommunikativ

Poäng	Antal sökande	Andel sökande
1	1	0 %
2	12	4 %
3	3	1 %
4	6	2 %
5	20	7 %
6	19	6 %
7	25	8 %
8	31	10 %
9	33	11 %
10	30	10 %
11	37	12 %
12	30	10 %
13	22	7 %
14	24	8 %
15	13	4 %

Bilaga D. Effekter av lämplighetsbedömningen

Tabell D.1: Fördelning av betyg på VFU2

	Förskollärare	
	HT15	HT16
U	1 (1 %)	4 (4 %)
G	58 (64 %)	66 (68 %)
VG	31 (34 %)	27 (28 %)
Totalt	90 (100 %)	97 (100 %)

Tabell D.2: Regressionsanalys (linjär sannolikhetsmodell) för VG på VFU2, HT15 och HT16

	Förskollärare
HT15	Referens
Fallpopulation	-0,03 (0,071)
Gymnasiebetyg	0,04* (0,018)
Föräldrar gymnasial	Referens
Föräldrar eftergymnasial	0,13 (0,071)
Konstant	-0,25 (0,266)
Justerat R2	0,0328
Antal	177

Not: Standardfel inom parantes. *p<0,05

Tabell D.3: Regressionsanalys (OLS) av sambandet mellan lämplighetsbedömning och poängproduktion termin 3, HT16

	Förskol- lärare	Grund, fritids	Grund, 4–6	Ämnes- lärare	Samtliga
Provpöäng*100	-0,03 (0,036)	-0,05 (0,078)	0,16 (0,145)	0,11 (0,088)	0,02 (0,032)
Gymnasiebetyg	0,02 (0,333)	-0,07 (0,693)	-1,05 (1,007)	0,52 (0,643)	-0,12 (0,271)
Förskollärare <u>Grundlärare,</u> fritids					Referens 25,26*** (1,526)
<u>Grundlärare, 4–6</u>					22,13*** (1,673)
Ämneslärare					19,56*** (1,512)
Konstant	64,26*** (5,056)	91,08*** (7,338)	88,84*** (17,098)	66,82*** (9,166)	63,00*** (3,955)
Justerat R2	-0,0159	-0,0505	0,0186	0,0529	0,7433
Antal	92	29	20	24	165

Standardfel inom parantes. *p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Tabell D.4: Andel studenter som fortfarande var registrerade på termin 2 och 3, HT15 och HT16 vid LNU: per program

	<u>Grundlärare, fritids</u>		<u>Grundlärare, 4–6</u>	
	HT15	HT16	HT15	HT16
Termin 2	97 %	89 %	100 %	95 %
Termin 3	95 %	84 %	98 %	88 %

*Andel registrerade skiljer sig statistiskt signifikant från motsvarande program och termin HT15 (p<0,05).

Tabell D.5: Andel studenter som fortfarande var registrerade på termin 2 och 3, HT15 och HT16 vid HJ: per program

	<u>Förskollärare</u>		<u>Ämneslärare, gymnasiet</u>	
	HT15	HT16	HT15	HT16
Termin 2	98 %	92 %	93 %	90 %
Termin 3	91 %	83 %	87 %	85 %

*Andel registrerade skiljer sig statistiskt signifikant från motsvarande program och termin HT15 (p<0,05).

Tabell D.6: Regressionsanalys (linjär sannolikhetsmodell) för registrering termin 2, provpoäng

	Förskol- lärare	Grund, fritids	Grund, 4–6	Ämnes- lärare	Samtliga
Provpoäng*100	0,28 (0,161)	-0,25 (0,298)	-0,27 (0,284)	-0,59 (0,303)	-0,01 (0,119)
Gymnasiebetyg	-0,01 (0,014)	0,04 (0,026)	0,01 (0,020)	0,03 (0,023)	0,01 (0,010)
Förskollärare Grundlärare, fritids					Referens -0,01 (0,057)
Grundlärare, 4–6					0,03 (0,063)
Ämneslärare					-0,03 (0,051)
Konstant	0,91*** (0,215)	0,58 (0,293)	0,98** (0,342)	0,90** (0,313)	0,85*** (0,144)
Justerat R2	0,0137	0,0051	-0,0327	0,0575	-0,0187
Antal	115	34	24	39	212

Standardfel inom parantes. *p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Tabell D.7: Frågorna om altruistiska motiv

Som lärare kan jag göra en värdefull insats för samhället.
Jag känner mycket för och vill hjälpa och stötta elever i de åldrar som jag tänker bli lärare för.
Lärare gör en meningsfull social insats.
Som lärare kan jag hjälpa och stötta barn och ungdomar med sämre livsvillkor.

Tabell D.8: Frågorna om inre motiv

Jag gillar att undervisa.
Jag är väldigt intresserad av de ämnen som jag tänker bli lärare i.
Jag uppfattar läraryrket som stimulerande och roligt.

Tabell D.9: Frågorna om yttre motiv

Som lärare kommer jag att ha bra arbetstider.
Läraryrket kommer att ge en trygg inkomst.
Läraryrket kommer att ge en trygg anställning.

Tabell D.10: Frågorna om akademiskt engagemang

Jag träffar ofta andra studenter utanför schemalagd seminarietid för att tillsammans diskutera och hjälpas åt att försöka förstå innehållet i kurslitteraturen.
I mina studier på lärarutbildningen brukar jag läsa och bearbeta kurslitteraturen ingående (t.ex. gör understrykningar, anteckningar, jämför och relaterar olika delar med varandra).
Jag är oftast väl förberedd och påläst inför seminarierna.
I regel träffar jag aldrig andra studenter utanför schemalagd seminarietid för att plugga och bearbeta kurslitteratur tillsammans.
Min ambition är att verkligen lära mig det innehåll som behandlas i en kurs och i dess kurslitteratur.
I mina studier på lärarutbildningen läser jag för det mesta endast kurslitteraturen översiktligt och skummar igenom den.

I tabell D.11 beskrivs fördelningen mellan lärosätena.

I tabell D.11 beskrivs fördelningen mellan lärosätena.

Tabell D.11: Svarsfrekvens per lärosäte

	Studenter	Svarande	Frekvens
Linnéuniversitetet	66	19	29 %
Högskolan i Jönköping	157	72	46 %
Karlstads universitet	295	101	34 %
Uppsala universitet	311	80	26 %
Totalt	829	272	33 %

I tabell D.12 beskrivs fördelning av bakgrundsvariabler per lärosäte.

Tabell D.12: Fördelning av bakgrundsvariabler per lärosäte

	Antal	Andel
Lärosäte		
Linnéuniversitetet	19	7 %
Högskolan i Jönköping	72	26 %
Karlstads universitet	101	37 %
Uppsala universitet	80	29 %
Deltog i lämplighetsbedömning		
Ja	91	33 %
Nej	181	67 %
Program		
Förskollärare	140	51 %
Grundlärare, inriktning fritidshem	9	3 %
Grundlärare, inriktning 4–6	70	26 %
Ämneslärare, inriktning gymnasieskolan	53	19 %
Kön		
Kvinna	214	79 %
Man	49	18 %
Övriga svar kön	9	3 %
Ålder¹		
20–24 år	155	58 %
25–29 år	61	23 %
30–47 år	50	19 %
Läser fortfarande vid utbildningen		
Ja	246	90 %
Nej	26	10 %

I tabell D.12 beskrivs fördelning av bakgrundsvariabler per lärosäte.

Tabell D.12: Fördelning av bakgrundsvariabler per lärosäte

	Antal	Andel
Lärosäte		
Linnéuniversitetet	19	7 %
Högskolan i Jönköping	72	26 %
Karlstads universitet	101	37 %
Uppsala universitet	80	29 %
Deltog i lämplighetsbedömning		
Ja	91	33 %
Nej	181	67 %
Program		
Förskollärare	140	51 %
Grundlärare, inriktning fritidshem	9	3 %
Grundlärare, inriktning 4-6	70	26 %
Ämneslärare, inriktning gymnasieskolan	53	19 %
Kön		
Kvinna	214	79 %
Man	49	18 %
Övriga svar kön	9	3 %
Ålder ¹		
20-24 år	155	58 %
25-29 år	61	23 %
30-47 år	50	19 %
Läser fortfarande vid utbildningen		
Ja	246	90 %
Nej	26	10 %

Tabell D.13: Regressionsanalys (OLS) av motiv och akademiskt engagemang

	Inre	Altruistisk	Yttre	Akademiskt engagemang
Deltog ej	Referens	Referens	Referens	Referens
Deltog i bedömning	0,04 (0,119)	0,06 (0,080)	0,18 (0,136)	0,23 (0,144)
Förskollärare	Referens	Referens	Referens	Referens
Grundlärare, fritids	-0,24 (0,311)	0,03 (0,210)	-0,28 (0,355)	-0,87* (0,377)
Grundlärare, 4-6	-0,04 (0,134)	-0,22* (0,090)	-0,16 (0,153)	-0,05 (0,162)
Ämneslärare, gym	0,08 (0,171)	-0,25* (0,116)	-0,70* (0,196)	0,06 (0,208)
Kvinna	Referens	Referens	Referens	Referens
Man	0,04 (0,173)	-0,24* (0,117)	0,06 (0,198)	-0,18 (0,210)
Övriga svar kön	0,02 (0,308)	-0,11 (0,208)	-0,20 (0,351)	-0,46 (0,373)
Ålder 20-24 år	Referens	Referens	Referens	Referens
Ålder 25-29 år	0,03 (0,132)	-0,02 (0,089)	-0,05 (0,150)	0,16 (0,160)
Ålder 30-47 år	0,37* (0,146)	0,09 (0,099)	0,01 (0,167)	0,80* (0,178)
Studerar vid utbildningen	Referens	Referens	Referens	Referens
Studerar ej vid utbildningen	-1,04* (0,187)	-0,38* (0,126)	-0,43* (0,213)	-0,55* (0,226)
Konstant	6,12* (0,106)	6,66* (0,071)	5,58* (0,121)	4,67* (0,128)
Justerat R2	0,1044	0,1211	0,0604	0,0988
Antal	258	258	258	258

Not: Standardfel inom parentes. *p<0,05

Tabell D.14: Deskriptiv statistik av motiv

	Inre	Altruistiska	Yttre
Samtliga	6,1 (0,9)	6,5 (0,61)	5,4 (1)
Lärosäte			
Linnéuniversitetet	6,1 (0,81)	6,6 (0,58)	5,6 (1,02)
Högskolan i Jönköping	6,1 (1,01)	6,6 (0,51)	5,6 (0,92)
Karlstads universitet	6,2 (0,85)	6,5 (0,68)	5,4 (0,97)
Uppsala universitet	5,9 (0,88)	6,4 (0,61)	5,3 (1,10)
Program			
Förskollärare	6,1 (1,00)	6,7 (0,48)	5,6 (0,95)
Grundlärare, inriktning fritidshem	6,0 (0,90)	6,7 (0,50)	5,4 (1,05)
Grundlärare, inriktning 4–6	6,0 (0,82)	6,4 (0,73)	5,4 (0,88)
Ämneslärare, inriktning gymnasieskolan	6,2 (0,74)	6,3 (0,64)	5,0 (1,13)
Deltog i lämplighetsbedömning			
Ja	6,2 (0,96)	6,6 (0,52)	5,6 (0,93)
Nej	6,1 (0,87)	6,5 (0,65)	5,4 (1,03)

Not: Medelvärden, standardavvikelse inom parantes. N=268.

Tabell D.15: Deskriptiv statistik av akademiskt engagemang

	Akademiskt engagemang
Samtliga	4,8 (1,08)
Lärosäte	
Linnéuniversitetet	4,5 (0,89)
Högskolan i Jönköping	5,0 (0,98)
Karlstads universitet	4,7 (1,20)
Uppsala universitet	4,8 (1,03)
Program	
Förskollärare	4,9 (1,10)
Grundlärare, inriktning fritidshem	4,4 (1,00)
Grundlärare, inriktning 4–6	4,7 (1,07)
Ämneslärare, inriktning gymnasieskolan	4,8 (1,05)
Deltog i lämplighetsbedömning	
Ja	4,9 (0,98)
Nej	4,7 (1,13)

Not: Medelvärden, standardavvikelse inom parantes. N=269.

Tabell D.16: Regressionsanalys (OLS) av motiv och akademiskt engagemang

	Inre	Altruistisk	Yttre	Akademiskt engagemang
Deltog ej	Referens	Referens	Referens	Referens
Deltog i bedömning	0,04 (0,119)	0,06 (0,080)	0,18 (0,136)	0,23 (0,144)
Förskollärare	Referens	Referens	Referens	Referens
Grundlärare, fritids	-0,24 (0,311)	0,03 (0,210)	-0,28 (0,355)	-0,87* (0,377)
Grundlärare, 4-6	-0,04 (0,134)	-0,22* (0,090)	-0,16 (0,153)	-0,05 (0,162)
Ämneslärare, gym	0,08 (0,171)	-0,25* (0,116)	-0,70* (0,196)	0,06 (0,208)
Kvinna	Referens	Referens	Referens	Referens
Man	0,04 (0,173)	-0,24* (0,117)	0,06 (0,198)	-0,18 (0,210)
Övriga svar kön	0,02 (0,308)	-0,11 (0,208)	-0,20 (0,351)	-0,46 (0,373)
Ålder 20-24 år	Referens	Referens	Referens	Referens
Ålder 25-29 år	0,03 (0,132)	-0,02 (0,089)	-0,05 (0,150)	0,16 (0,160)
Ålder 30-47 år	0,37* (0,146)	0,09 (0,099)	0,01 (0,167)	0,80* (0,178)
Studerar vid utbildningen	Referens	Referens	Referens	Referens
Studerar ej vid utbildningen	-1,04* (0,187)	-0,38* (0,126)	-0,43* (0,213)	-0,55* (0,226)
Konstant	6,12* (0,106)	6,66* (0,071)	5,58* (0,121)	4,67* (0,128)
Justerat R2	0,1044	0,1211	0,0604	0,0988
Antal	258	258	258	258

Not: Standardfel inom parentes. *p<0,05

Tabell D.17: Lärosätessanalys av motivation

	Inre	Altruistiska	Yttre
Samtliga	6,1 (0,9)	6,5 (0,61)	5,4 (1)
Lärosäte			
Linnéuniversitetet	6,2 (0,81)	6,6 (0,58)	5,6 (1,02)
Högskolan i Jönköping	6,1 (1,01)	6,6 (0,51)*	5,6 (0,92)
Karlstads universitet	6,2 (0,85)*	6,5 (0,68)	5,4 (0,97)
Uppsala universitet	5,9 (0,88)	6,4 (0,61)	5,3 (1,10)
Program			
Förskollärare	6,1 (1,00)	6,7 (0,48)	5,6 (0,95)
Grundlärare, inriktning fritidshem	6,0 (0,90)	6,7 (0,50)	5,4 (1,05)
Grundlärare, inriktning 4-6	6,0 (0,82)	6,4 (0,73)	5,4 (0,88)
Ämneslärare, inriktning gymnasieskolan	6,2 (0,74)	6,3 (0,64)	5,0 (1,13)
Deltog i lämplighetsbedömning			
Ja	6,2 (0,96)	6,6 (0,52)	5,6 (0,93)
Nej	6,1 (0,87)	6,5 (0,65)	5,4 (1,03)

Not: Medelvärden, standardavvikelse inom parantes. N=268. *p<0,05

Tabell D.18: Lärosätessanalys av akademiskt engagemang

	Akademiskt engagemang
Samtliga	4,8 (1,08)
Lärosäte	
Linnéuniversitetet	4,5 (0,89)
Högskolan i Jönköping	5,0 (0,98)
Karlstads universitet	4,7 (1,20)
Uppsala universitet	4,8 (1,03)
Program	
Förskollärare	4,9 (1,10)
Grundlärare, inriktning fritidshem	4,4 (1,00)
Grundlärare, inriktning 4–6	4,7 (1,07)
Ämneslärare, inriktning gymnasieskolan	4,8 (1,05)
Deltog i lämplighetsbedömning	
Ja	4,9 (0,98)
Nej	4,7 (1,13)

Not: Medelvärden, standardavvikelse inom parantes. N=269.

Bilaga E. Textavsnitt

Textavsnitt E.1: UHR:s intervjuundersökning av ännu ej lämpade; Metod

En strukturerad intervjuguide togs fram, vilket är lämpligt när svar ska kunna jämföras mellan personer (Kvale 2014). Bakgrundsfrågor ställdes om ålder, gymnasieutbildning, tidigare högre studier, erfarenhet av betalt/icke-betalt arbete med barn/ungdomar, övrig arbetslivserfarenhet, föräldrars utbildningsbakgrund och utländsk bakgrund. Frågeområden gällde det egna intresset för läraryrket, skäl för att ha deltagit i lämplighetsbedömning, LNU:s webbstest, upplevelse av lämplighetsbedömningens olika delar vid HJ respektive LNU, återkoppling på resultaten av lämplighetsbedömningen, lämplighetsbedömningens påverkan på den sökandes motivation för lärarstudier, läraryrket och självbild, den sökandes nuvarande sysselsättning, samt den sökandes syn på att införa lämplighetsbedömning på nationell nivå.

UHR kontaktade samtliga 23 sökande som bedömdes som ännu ej lämpade per mejl och telefon. 13 intervjuades totalt. 11 av de 17 som sökt till HJ gick med på att intervjuas, fyra tackade nej och två gick inte att nå. Två av de sex som sökt till LNU gick med på att intervjuas, två tackade nej och två gick inte att nå. Intervjuerna genomfördes per telefon, varade mellan 10 och 20 minuter och spelades in. De transkriberade intervjuerna analyserades i Nvivo11, ett program som underlättar bearbetning av text. En kvalitativ metod användes, specifikt innehållsanalys, där text bearbetas i steg för att få fram centrala teman (Graneheim och Lundman 2004).

Textavsnitt E.2: UHR:s intervjuundersökning med ännu ej lämpade; I relation till HJ och LNU:s egna utvärderingar

Hur relaterar intervjuundersökningen till HJ och LNU:s egna utvärderingar?

Hur lämplighetsbedömningen beskrivs retroaktivt i intervjuer ett och ett halvt år efteråt har sannolikt påverkats av att de sökande bedömdes som ännu ej lämpade. Värdet av att delta i ett ekonomiskt och praktiskt krävande arrangemang, och att uppleva ett visst obehag, skattas sannolikt mer negativt efter att ha fått beskedet om att ha bedömts som ännu ej lämpad. Både LNU och HJ genomförde utvärderingar av sökandes upplevelser av lämplighetsbedömning i anslutning till att lämplighetsbedömningen genomfördes, innan de sökande fått veta om de bedömts som ännu ej lämpade. Det medför istället en risk för att ha fått överdrivet positiva svar från de sökande. De skulle ju utvärdera bedömningen direkt till det lärosäte som därefter skulle bedöma deras egen lämplighet.

LNU:s enkätutvärdering (n = 168) fann att vare sig de sökandes val av lärosäte eller val av utbildning påverkades av lämplighetsbedömningen (Gerrevall och Fonseca), vilket även beskrivs i intervjuerna. HJ:s enkätutvärdering (n = 125) fann att lämplighetsbedömning antingen inte påverkat över hälften av de sökandes

motivation för yrkesvalet, eller att de sökande blivit mer intresserade (Lilliedahl 2017). Drygt hälften av de sökande vid HJ blev dock mer klara över sin motivation för yrket, medan en dryg femtedel upplevde att de inte fått ut något alls (Lilliedahl 2017). Även vid LNU uppgavs att hälften av de sökande inte påverkats i relation till läraryrket (Gerrevall och Fonseca). Denna brist på påverkan speglas i intervjuerna.

Information vid HJ uppfattades ha skickats ut i god tid och personalens bemötande upplevdes antingen som varken bra eller dåligt, eller som bra till mycket bra (Lilliedahl 2017). Även LNU:s utvärdering fann att de flesta sökande var nöjda med informationen före (Gerrevall och Fonseca). Ingen intervjuad klagade heller på informationen eller bemötandet per se

Lite under hälften av de sökande vid HJ upplevde ingen nervositet alls, eller knappt kännbar under intervjuerna, medan över hälften upplevde nervositet på en skala från - framförallt - lite grann till, för några, ett oerhört obehag (Lilliedahl 2017). Även vid LNU beskrevs nervositet som ett återkommande tema., Intervjun upplevdes som mycket eller ganska relevant, medan dess upplevda svårighetsgrad varierade mer (Gerrevall och Fonseca). Nervositet under intervjun beskrivs genomgående i intervjuerna och mer ofta som negativ och begränsande.

Vid LNU upplevde 82 procent av de sökande det skriftliga provet som relevant och 52 procent upplevde det som svårt (Gerrevall och Fonseca). I intervjuerna beskrivs en liknande upplevelse. En fjärdedel av de sökande vid LNU var tveksamma till om lämplighetsbedömningen gjordes under rättvisa förutsättningar (Gerrevall och Fonseca). Det återkom även flera intervjuade till när de fick frågan om ifall lämplighetsbedömning borde införas nationellt.

Det som skiljer HJ och LNU:s utvärderingar från intervjuerna åt förefaller främst vara graden av positiva svar, inte förekomsten av negativa svar.

Textavsnitt E3: UHR:s enkätundersökning av motivation för läraryrket och akademiskt engagemang

En svensk enkätstudie vid Linköpings universitet av nyantagna lärarstudenters motiv för lärarstudier, deras akademiska självtillit, studiemotivation och akademiska engagemang genomfördes 2014 (Alm m.fl. 2014). Studien fann ett samband mellan högre grad av altruistiska motiv för att börja på lärarutbildningen, en högre benägenhet för akademiskt engagemang och en minskad benägenhet för avhopp. De motiv som mättes i enkäten vid Linköpings universitet utgörs av motivation för läraryrket, och akademiskt engagemang som en rad beteenden i relation till studierna vid lärarutbildningen.

Så här genomfördes enkätundersökningen

De lämplighetsbedömda lärarstudenterna vid HJ och LNU jämfördes med lärarstudenter som antogs höstterminen 2016 till motsvarande lärarutbildningar vid Uppsala Universitet (UU) och Karlstads universitet (KAU). UHR skickade ut en enkät den 15 december 2017 som stängdes för svar den 28 februari 2018. Svaren ställdes till UHR, men alla lärosäten informerade sina studenter om undersökningen och dess syfte. Påminnelser skickades ut vid tre tillfällen för att få så hög svarsfrekvens som möjligt.

Vilka frågor ingick i enkäten?

UHR:s enkät baseras på den enkät som användes i studien vid Linköpings universitet. Akademisk självtillit och studiemotivation mättes emellertid inte eftersom det inte hade något samband med avhopp i studien vid Linköpings universitet (Alm m.fl. 2014). En viktig skillnad mellan UHR:s undersökning och undersökningen vid Linköpings universitet är att myndigheten inte frågar om lärarstudenternas motiv för att börja vid lärarutbildningen. Istället frågar UHR om deras motivation för läraryrket och deras akademiska engagemang senhösten 2017, ett och ett halvt år efter att de antogs höstterminen 2016.

UHR:s version av enkäten förkortades för att öka möjligheten att få svar och för att undersöka det som var direkt relevant för UHR:s syfte. Här konsulterades Tomas Jungert, som var med och genomförde studien vid Linköpings universitet, avseende vilka frågor som borde användas för att bilda index. UHR lade även till en öppen fråga för studenter som deltagit i lämplighetsbedömning höstterminen 2016: *"Till dig som deltog i lämplighetsbedömning: Påverkade den ditt beslut att påbörja eller avsluta utbildningen?"*. Syftet med den öppna frågan var att fånga om studenterna upplevde att lämplighetsbedömning fungerade vägledande.

Svarsalternativen på frågorna var på en skala från 1–7, där 1 innebär att den svarande inte alls tycker påståendet stämmer, och 7 innebär att den svarande tycker att påståendet stämmer mycket bra. För akademiskt engagemang användes omvänd skala för den fjärde och sjätte frågan. I samtliga fall konstruerades indexen i form av medelvärden för de ingående frågorna. Indexen för altruistiska motiv, inre motiv, yttre motiv och akademiskt engagemang beskrivs i bilaga D, tabell D.7–D.10.

Svarsfrekvens och fördelningen av bakgrundsvariabler beskrivs i bilaga D, tabell D.11–D.12.

Textavsnitt E4: Bortfallsanalys

För att se om det fanns systematiska skillnader mellan dem som svarat på enkäten och dem som inte svarat genomfördes en bortfallsanalys av kön, ålder, utländsk/svensk bakgrund, geografisk region, föräldrars utbildningsnivå, gymnasieinriktning, lärarprogram och universitet. Metoden som användes var multivariat logistisk regression, med ($p < 0,05$) som signifikansnivå. De enda skillnader som fanns var att kvinnor svarade på enkäten i högre grad än män och att studerande på Uppsala universitet svarade i lägre grad än studerande på Högskolan i Jönköping och Karlstads universitet. Alla statistiska analyser gjordes därför om med datamaterialet viktat utifrån kön och universitet för att se om resultaten då skulle skilja sig åt, men slutsatserna var fortsatt stabila. Resultaten av analysen redovisas därför med oviktad data.

Utbildning, utbyte och utveckling – för alla som vill vidare

Universitets- och högskolerådet, UHR, är en statlig myndighet med ett brett uppdrag inom utbildningsområdet. Vi finns i Stockholm och i Visby.

- Vi samordnar antagningen till högskolor och universitet.
- Vi erbjuder möjligheter till internationellt utbyte, kompetensutveckling och praktik utomlands för studenter och personal inom utbildningssektorn.
- Vi ger stöd och information till alla som vill läsa vidare på universitet eller högskola.
- Vi förvaltar och utvecklar IT-system på uppdrag av universitet och högskolor.
- Vi bedömer utländska utbildningar så att personer med en utländsk examen kan söka jobb eller söka en högre utbildning i Sverige.
- Vi arbetar för en breddad rekrytering till högskolan och för att motverka diskriminering inom högskolan.
- Vi ansvarar för högskoleprovet.

